

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

BURSA MUSTAFAKEMALPAŞA AĞZI

DİDEM COŞKUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Balıkesir, 2022

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

BURSA MUSTAFAKEMALPAŞA AĞZI

DİDEM COŞKUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Hülya SAVRAN

Balıkesir, 2022

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda 201812511003 numaralı Didem COŞKUN'un hazırladığı BURSA MUSTAFAKEMALPAŞA AĞZI konulu YÜKSEKLİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir

Üye (Danışman) Prof. Dr. Hülya SAVRAN

İmza

Üye Doç. Dr. Sinan UYGUR

İmza

Üye Dr. Öğretim Üyesi Emin Erdem ÖZBEK

İmza

.../.../...
Enstitü Onayı

ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

30/12/2021

Didem COŞKUN

ÖNSÖZ

“Bursa Mustafakemalpaşa Ağzı” kapsamında yapılan bu çalışma bölgenin ağız özelliklerini ses ve şekil bilgisi açısından araştırmak amacıyla hazırlanmıştır. Bölge ağzının yazı diliyle olan ses ve şekil bilgisi ayrılıklarını belirlemek, ilçe ağzında kullanımdan düşmekte olan Türkçenin daha önceki dönemlerine ait sözcükleri belirleyerek bir sözlük oluşturmak esas alınmıştır.

Bursa ili ağzı ile ilgili akademik çalışmalar araştırmacılar tarafından Bursa il merkezi çevresinde yapılmıştır. Ancak Mustafakemalpaşa ilçe ağzı hâlen çalışılmamış bir alan olarak bulunmaktadır. Bursa ilinin ağız haritasının tam çıkartılabilmesine, ilçe ağız araştırmalarının da katkı sağlayacağını düşündük. Alandaki bir açığı bu çalışmayla kapatmak istedik.

Mustafakemalpaşa hem nüfus hem de gelişmişlik seviyesi bakımından Bursa'nın önde gelen ilçelerindedir. Eğitim düzeyinin ileri seviyede olmasına rağmen Mustafakemalpaşa köylerinde okuma yazma bilmeyen ve ağız özelliğini bırakmamış ileri yaşta kişilerin olduğu saptanmıştır. Köylerde eğitime verilen önemin artması, kadının iş yaşamına girmesi, teknolojik iletişim araçlarının yaygınlaşması, gençler arasında ağız özelliğiyle konuşmanın kusur sayılması eğitim almış kişiler arasında ağızların yok olmasını hızlandırmıştır. Son zamanlarda köylerde iş olanaklarının azalması ile çocuklarının daha iyi eğitim almalarını isteyen ailelerin ilçe merkezine göçleri artmıştır. İleri yaştaki kesimin kaybolmasıyla köy ağızlarına ait arkaik özellikler yok olacaktır. Bu nedenle ilçe ağzının malzemeleri toplanmalı ve incelenmelidir.

Çalışmamın derleme aşamasında, kaynak kişilere ulaşmamda bana yardım eden Sedat Karan Anadolu Lisesi öğrencilerine, köylerle bağını koparmamış banka çalışanı eşim İdris COŞKUN'a, tecrübeleriyle rehber olan kardeşim Çiğdem CETİNSOY'a ve hem lisans hem lisansüstü eğitimimde feyz aldığım, beni yetiştiren hocam, danışmanım Prof. Dr. Hülya SAVRAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

BALIKESİR, 2022

Didem COŞKUN

ÖZET

BURSA MUSTAFAKEMALPAŞA AĞZI

COŞKUN, Didem

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Hülya SAVRAN

2022, 178 Sayfa

Yapılan bu çalışmada, Mustafakemalpaşa ilçesine bağlı köylerin ağız özellikleri incelenmiştir.

Mustafakemalpaşa'ya bağlı 30 köye gidilerek 30 kaynak kişi ile görüşülmüştür. Kaynak kişilerden çocukluk anıları, masal, mani, türkü, eski gündelik hayatları ile ilgili malzemeler derlenmiştir. Konuşmalar ses kaydına alınmıştır. Daha sonra konuşmaların hepsi çeviri yazı işaretleriyle yazıya aktarılmıştır. Çalışmaya görüşülen 30 kişide 20 metin dahil edilmiştir.

Tez; Giriş, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Sonuç, Metinler ve Sözlük bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Mustafakemalpaşa ilçesinin tarihî, coğrafi, ekonomik yapısıyla ilgili açıklamalar yapılmıştır. Ses Bilgisi bölümünde, ilçe ağzının yazı dilinden ayrılan sesleri belirlenmiş ve ses değişimleri incelenmiştir. Şekil Bilgisi bölümünde, ilçe ağzının şekil özellikleri incelenmiştir. Ses Bilgisi ve Şekil Bilgisi bölümlerindeki incelemeler ağızlardaki çok sayıda örnekle desteklenmiştir. Sonuç bölümünde, ses ve şekil bilgisi incelemelerinin sonuçları değerlendirilmiştir. Metinler bölümünde, 30 kaynak kişiden derlenen malzemeler çeviri yazı işaretleriyle yazıya geçirilmiş ve numaralandırılmıştır. Sözlük bölümünde, ilçe ağzından derlenmiş, kullanımdan düşmekte olan, yaygın kullanılan sözcükler toplanmıştır. Kaynakça bölümünde tezin yazımında yararlanılan kaynak eserler sıralanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mustafakemalpaşa, Ağız, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi

ABSTRACT

THE DIALECT OF BURSA MUSTAFAKEMALPASA

COSKUN, Didem

Master Thesis, Department of Turkish Language and Literature

Advisor: Prof. Dr. Hülya SAVRAN

2022, 178 pages

In this study, the dialect characteristics of the villages of Mustafakemalpaşa district were examined.

Thirty villages of Mustafakemalpaşa were visited and thirty resource people were interviewed. Childhood memories, fairy tales, mania, folk songs, materials about their old lives were compiled from the source people. Conversations are audio recorded. Then all of the speeches were transcribed with transcription Marks.

Thesis; it consist of introduction phonology, morphology, conclusion, dictionary and texts sections. In the introduction part, information about the historical, geographical and economic structure of Mustafakemalpaşa given. In the phonology section, the sounds of the district dialect separated from the written language were determined and sound changes were examined. In the morphology sections the morphological features of the county dialect were examined. The examinations in the morphology section were supported by the examples on the right rather than the county dialect. In the conclusion part, the results of the phonetic and morphological examinations were evaluated. In the texts sections, the materials compiled from thirty sources were transcribed and numbered with transliteration Marks. In the dictionary section, commonly used words that are falling out of use, compiled from the dialect of district are collected. In the bibliography sections the sources used in the thesis are listed.

Keywords: Mustafakemalpaşa, Dialect, Phonetics, Morphology

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
TABLolar LİSTESİ	xiii
ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON)	
İŞARETLERİ	xiv
KISALTMALAR	xv
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	1
1.3. Araştırmanın Önemi	1
1.4. Araştırmanın Varsayımları	3
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
2. İLGİLİ ALANYAZIN	4
2.1. Kuramsal Çerçeve.....	4
2.2. İlgili Araştırmalar	4
2.3. Bursa Mustafakemalpaşa İlçesi	5
2.3.1. Mustafakemalpaşa Tarihi	5
2.3.2. Mustafakemalpaşa Adı	6
2.3.3. Sosyo- Kültürel Yapı.....	6
2.3.4. Coğrafi Yapı	7
2.3.5. Ekonomik Yapı.....	8
2.3.6. Nüfus	9
3. YÖNTEM	11
3.1. Araştırmanın Modeli.....	12
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	12

3.3. Veri Toplama Aracı	12
3.4. Verilerin Toplanma Süreci	13
3.5. Veri Analizi	13
4. BULGULAR VE YORUM	14
4.1. Ses Bilgisi (Fonetik)	14
4.1.1. Ünlüler.....	14
4.1.1.1. Ünlü Türleri	14
4.1.1.2. Uzun ve Kısa Ünlüler	16
4.1.1.2.1. Uzun Ünlüler.....	16
4.1.1.2.2. Kısa Ünlüler	19
4.1.2. Ünlü Uyumları	20
4.1.2.1. Damak Uyumu (Kalınlık İncelik Uyumu).....	20
4.1.2.1.1. Damak Uyumuna Uyan Sözcükler.....	20
4.1.2.1.2. Damak Uyumunun Bozulduğu Durumlar	21
4.1.2.2. Dudak Uyumu (Düzlük Yuvarlaklık Uyumu)	22
4.1.3. Ünlü Değişmeleri.....	23
4.1.3.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi.....	23
4.1.3.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması	24
4.1.3.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması	24
4.1.3.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi	25
4.1.3.5. Geniş Ünlülerin Darlaşması.....	26
4.1.3.6. Dar Ünlülerin Genişlemesi	26
4.1.4. Ünlü Türemesi	27
4.1.5. Ünlü Düşmesi	27
4.1.6. Ünsüzler.....	27
4.1.6.1. Ünsüz Türleri	27
4.1.7. Ünsüz Değişmeleri	28
4.1.7.1. Ötümlüleşme (Sedalılaşıma, Tonlulaşıma).....	28
4.1.7.2. Ötümsüzleşme (Sedasızlaşma, Tonsuzlaşma)	29
4.1.7.3. Sızıcılaşma.....	30
4.1.7.4. Akıcılaşma	30

4.1.7.5. Akıcı Ünsüzler Arasındaki Ses Değişmeleri	30
4.1.7.6. Diğer Ses Değişmeleri	31
4.1.8. Ünsüz Benzeşmesi	32
4.1.8.1. İlerleyici Ünsüz Benzeşmesi.....	33
4.1.8.2. Gerileyici Ünsüz Benzeşmesi	33
4.1.9. Ünsüz Düşmesi	33
4.1.10. Ünsüz Türemesi.....	34
4.1.11. Ünsüz İkizleşmesi.....	35
4.1.12. Hece Kaynaşması	35
4.1.13. Hece Düşmesi	35
4.1.14. Metatez (Göçüşme).....	35
4.1.15. Ek Yığılması	35
4.2 Şekil Bilgisi (Morfoloji)	36
4.2.1. İsimler	36
4.2.1.1. İsim Yapım Ekleri.....	36
4.2.1.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri.....	36
4.2.1.1.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri	39
4.2.1.2. İsim Çekim Ekleri.....	41
4.2.1.2.1. Çokluk Ekleri	41
4.2.1.2.2. İyelik Ekleri	42
4.2.1.2.3. Hâl Ekleri	43
4.2.1.3. İlgî Eki	46
4.2.1.4. Aitlik Eki	47
4.2.1.5. Soru Eki	47
4.2.2. Zamirler	47
4.2.2.1. Kişi Zamirleri.....	48
4.2.2.2. Dönüşlülük Zamirleri.....	53
4.2.2.3. İşaret Zamirleri	53
4.2.2.4. Belirsizlik Zamirleri.....	55

4.2.2.5. Soru Zamirleri.....	56
4.2.3. Sıfatlar	56
4.2.3.1. Niteleme Sıfatları.....	56
4.2.3.2. Belirtme Sıfatları	57
4.2.3.2.1. İşaret Sıfatları.....	57
4.2.3.2.2. Sayı Sıfatları.....	57
4.2.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları.....	58
4.2.3.2.4. Soru Sıfatları	58
4.2.4. Zarflar	59
4.2.4.1. Zaman Zarflar	59
4.2.4.2. Yer-Yön Zarfları.....	60
4.2.4.3. Nitelik Zarfları	60
4.2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları	61
4.2.4.5. Soru Zarfları.....	62
4.2.5. Edatlar.....	62
4.2.5.1. Ünlem Edatları.....	62
4.2.5.2. Bağlama Edatları	64
4.2.5.3. Cümle Başı Edatları.....	64
4.2.5.4. Karşılaştırma Edatları	64
4.2.5.5. Denkleştirme Edatları	65
4.2.5.6. Sıralama Edatları	65
4.2.5.7. Sona Gelen Edatlar	65
4.2.5.8. Son Çekim Edatları.....	66
4.2.5.9. Soru Edatları	67
4.2.6. Fiiller	67
4.2.6.1. Fiil Yapım Ekleri	67
4.2.6.1.1. Fiilden Fiil Yapım Ekleri.....	67
4.2.6.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri	69

4.2.6.2. Kişi Ekleri.....	70
4.2.6.2.1. I. Tip Kişi Ekleri	70
4.2.6.2.2.II. Tip Kişi Ekleri.....	71
4.2.6.2.3. III. Tip Kişi Ekleri.....	72
4.2.6.3. Bildirme Kipleri.....	73
4.2.6.3.1. Geçmiş Zaman	73
4.2.6.3.2. Şimdiki Zaman.....	75
4.2.6.3.3. Geniş Zaman	78
4.2.6.3.4. Gelecek Zaman	80
4.2.6.4. Tasarlama Kipleri	81
4.2.6.4.1. Emir Kipi	81
4.2.6.4.2. Şart Kipi.....	82
4.2.6.4.3. Gereklilik Kipi	82
4.2.6.4.4. İstek Kipi.....	83
4.2.6.5. Birleşik Zamanlar	83
4.2.6.5.1. Hikâye Birleşik Zaman	83
4.2.6.5.2. Rivayet Birleşik Zaman	86
4.2.6.5.3. Şart Birleşik Zaman	87
4.2.6.5.4. Katmerli Birleşik Zaman.....	88
4.2.6.6. Cevher Fiili	88
4.2.6.6.1. Görülen Geçmiş Zaman	88
4.2.6.6.2. Geniş Zaman	89
4.2.6.6.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman	89
4.2.6.7. Fiilimsiler.....	90
4.2.6.7.1. Masterlar	90
4.2.6.7.2. Sıfat Fiiller	90
4.2.6.7.3. Zarf Fiiller.....	91

5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	95
5.1. Sonuç	95
5.2. Öneriler	98
8. KAYNAKÇA.....	99
EKLER.....	102
EK-2 Metinler.....	.102
EK-3 Sözlük.....	145
EK-1. Fotoğraflar.....	175

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Çıkırık örneği	175
Şekil 2. Bakıraç örneği	175
Şekil 3. Yörük kıyafeti örneği	176
Şekil 4. Hurun örneği	177
Şekil 5. Tokaç örneği	178

TABLÖLÄR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. 2007- 2019 Yılları Mustafakemalpaşa İlçesi Erkek – Kadın Nüfus Dağılımı.....	9

ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ

ă	: kısa /a/ sesi
ā	: uzun /a/ sesi
á	: /a/ ile /e/ arası bir ses
ä	: açık /e/ sesi
ě	: kısa /e/ sesi
ē	: uzun /e/ sesi
ė	: /e/ ile /ö/ arası ses
ī	: uzun /ı/ sesi
ĭ	: kısa /i/ sesi
ĩ	: uzun /i/ sesi
ō	: uzun /o/ sesi
ō	: uzun /ö/ sesi
ū	: uzun /u/ sesi
ū	: uzun /ü/ sesi
ŭ	: kısa /ü/ sesi
Ç	: /ç/ ile /c/ arası bir ses
ħ	: /k/ sesi ile /h/ arası bir /h/ sesi
ħ	: hırıltılı /h/ sesi
ķ	: arka damak /k/ sesi
Ƙ	: patlamasını kaybeden /g/ye yakın ön damak /k/ sesi

KISALTMALAR

TDK	: Türk Dil Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
yy.	: yüzyıl

1. GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Konusu

Yapılan bu çalışmada, Bursa iline bağlı Mustafakemalpaşa ilçesinin ağız özellikleri incelenmiştir. İlçeden seçilen 30 köyden kaynak kişiler tespit edilmiş ve onlara geçmiş yaşamlarına yönelik sorular sorulmuştur. Kaynak kişilerden derlenen yirmi metin; ses bilgisi, şekil bilgisi olarak iki başlık altında analiz edilmiştir. Çalışmanın sonunda ilçe ağızında kullanılan sözcüklerden bir sözlük hazırlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çalışmamızın amacı; Mustafakemalpaşa ilçesinin ağız özelliğini, ses ve şekil bilgisi bakımından araştırıp incelemektir. Günümüzde kullanılmakta olan fakat nesil değiştikçe yok olmaya başlayacak olan ağıza ait sözcüklerin bulunduğu bir sözlük hazırlamak çalışmamızın diğer amacıdır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Türkçenin ağızlarına yönelik en eski veriler Kaşgarlı Mahmut'un Divan-ı Lügati't Türk adlı sözlüğünde yer almaktadır. Kaşgarlı sözlüğünde Köktürk, Yenisey ve Uygur yazılı belgelerinden farklı ağız özelliğine ait sözcük örneklerini vermiştir (Alyılmaz vd., 2018). Anadolu ağızlarına yönelik çalışmalar ise 19. yy. da yabancı araştırmacıların girişimleriyle başlamıştır. Anadolu ağızlarına yönelik çalışmaların başlangıcı 1867 yılında A. Maksimov'un Hüdavendigâr ve Karamanlı ağızları üzerine yaptığı denemesi kabul edilir. Bu tarihten 1940 yılına kadar olan ağız araştırmaları yabancı araştırmacılar dönemidir. 1940 yılından sonra yerli araştırmacılar Anadolu ağızlarına yönelmişler, ağız araştırmalarına başlamışlardır (Korkmaz, 1995). Türkiye'de Ahmet Caferoğlu, Ömer Asım Aksoy, Zeynep Korkmaz, Selahattin Olcay, Efrasiyap Gemalmaz, Ahmet Bican Ercilasun, Tuncer Gülensoy, Leyla Karahan vb. yaptıkları çalışmalarla ağız araştırmalarının öncüleri sayılmıştır. Günümüzde de Mustafakemalpaşa gibi daha önce akademik olarak çalışılmamış bölgeler bulunmaktadır. Ağız çalışmalarının devam etmesi, Anadolu ağızlarının dil haritasının tam olarak çıkarılmasına, Türk lehçelerinin hangi

bölgelerde etkili olduğuna, Türkçenin eski dönemlerinden kalan sözcük mirasının bulunmasına katkı sağlayacaktır. Türk dilinin tarihî gelişiminin tam olarak takip edilebilmesi ağız çalışmalarıyla mümkün olmaktadır (Gemalmaz, 1999).

Leyla Karahan'ın "Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması" adlı çalışmasında Mustafakemalpaşa, Batı Grubu Ağızları'nın I. Alt grubunda yer almaktadır (Karahan, 2014).

Mustafakemalpaşa ağızı bir kez lisans bitirme ödevi olarak çalışılmıştır. Bu ağız, Bursa ili, ağız çalışmalarında sınırlı incelemelerle yer almıştır. Prof. Dr. Hatice Şahin, Doç. Dr. Süleyman Eroğlu, Dr. Öğr. Üy. Şükrü Baştürk, Dr. Öğr. Üy. Mustafa Uluocak tarafından hazırlanan "Bursa İli Yerli Ağızı" çalışması, 2019 Şubat ayında Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından basılmıştır. Sözü edilen çalışmada Mustafakemalpaşa ağızı 12 köyü ile yer almaktadır (Şahin vd., 2011). 13-15 Mayıs 2016 tarihinde gerçekleştirilen Uluslararası 3. Geçmişten Geleceğe Mustafakemalpaşa Sempozyumu'nda Atilla Aydın, "Birinci Halk Ağzından Söz Derleme Çalışması" başlığı altında, 1933-1934 ve 1952-1959 yılları arasında yapılan Halk Ağzından Söz Derleme Çalışmaları'na Mustafakemalpaşa'dan derlenip gönderilen sözcükleri incelemiştir (Aydın, 2016).

Mustafakemalpaşa, Bursa – Balıkesir arasında yer almaktadır. Tarihî dönemlerde sürekli göç almış bir yerleşim alanıdır. Bu yüzden birbirine çok yakın kurulan köylerde farklı ağız özellikleri görülmektedir (Demir, 1997). Yakın dönemlerde taşınalı eğitimin artırılması, ailelerin çocuklarının eğitimlerine önem vermeleri, köylerde iş bulamayan nüfusun ilçe veya il merkezine göç etmeleri ağız özelliklerinin kaybolmasını hızlandırmıştır. Ayrıca genç nüfus arasında yöresel ağız ile konuşmanın kusur sayılması da Mustafakemalpaşa'da ağızların yok olmaya başlamasında bir etken olmuştur. Köylerde okuma yazma bilmeyen, köyünden hiç çıkmamış, ağız özelliğini kaybetmemiş kaynak kişilerin olması Mustafakemalpaşa ilçesinde ağız çalışmalarının yapılmasını gerekli kılmaktadır. Derleme aşamasında kaynak kişilerle görüşülürken aynı evde yaşayan genç nüfusun aynı ağız özelliklerini kullanmadıkları, ağza ait çoğu sözcüğü bilmedikleri saptanmıştır. Bu sonuç da Mustafakemalpaşa'da ağız çalışmalarının gerekliliğini desteklemektedir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırma aşağıdaki varsayımlara dayanmaktadır.

- Araştırmaya katılan kaynak kişilerin ağız özelliklerine göre konuştuğu,
- Araştırmaya katılan kaynak kişilerin, yaşadıkları köyün, tarihi, gelenekleri ve etnik kökeniyle ilgili doğru bilgiler verdiği varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu alışma, Bursa'nın Mustafakemalpaşa ilçesinden seçilen 25 köyden seçilen 30 kaynak kişi ile sınırlıdır.

2. İLGİLİ ALANYAZIN

2.1. Kuramsal Çerçeve

Hazırlanan tez kapsamında, Mustafakemalpaşa köylerinden seçilen kaynak kişilerden, malzemeler derlenmiştir. Derlenen malzemeler, çeviri yazı işaretleri ile yazıya geçirilmiştir. Malzemeler ses bilgisi ve şekil bilgisi bakımından nitel olarak incelenmiştir. Çalışmanın sonunda ilçe ağzında yaşayan fakat yazı dilinde kaybolmaya başlamış kelimeler toplanmıştır. Bu kelimeler sözlük olarak çalışmanın sonuna eklenmiştir.

2.2. İlgili Araştırmalar

Mustafakemalpaşa ağzı, daha önce tekil olarak çalışılmamıştır. İlçenin söz varlığı, Bursa ili ağzı çalışmalarında sınırlı örneklerle yer almıştır. Prof. Dr. Hatice Şahin, Doç. Dr. Süleyman Eroğlu, Dr. Öğr. Üy. Şükrü Baştürk, Dr. Öğr. Üy. Mustafa Uluocak tarafından hazırlanan “Bursa İli Yerli Ağzı” çalışması, 2019 Şubat ayında Bura Büyükşehir Belediyesi tarafından basılmıştır. Sözü edilen çalışmada Mustafakemalpaşa ağzı 12 köyü ile yer almaktadır (Şahin vd., 2011). 13-15 Mayıs 2016 tarihinde gerçekleştirilen Uluslararası 3. Geçmişten Geleceğe Mustafakemalpaşa Sempozyumu’nda Atilla Aydın, “Birinci Halk Ağzından Söz Derleme Çalışması” başlığı altında, 1933-1934 ve 1952-1959 yılları arasında yapılan Halk Ağzından Söz Derleme Çalışmaları’na Mustafakemalpaşa’dan derlenip gönderilen sözcükleri incelemiştir (Aydın, 2016).

Mustafakemalpaşa, Bursa – Balıkesir arasında yer almaktadır. Tarihî dönemlerde sürekli göç almış bir yerleşim alanıdır. Bu yüzden birbirine çok yakın kurulan köylerde farklı ağız özellikleri görülmektedir (Demir, 1997). Yakın dönemlerde taşınalı eğitimin arttırılması, ailelerin çocuklarının eğitimlerine önem vermeleri, köylerde iş bulamayan nüfusun ilçe veya il merkezine göç etmeleri ağız özelliklerinin kaybolmasını hızlandırmıştır. Ayrıca genç nüfus arasında yöresel ağız ile konuşmanın kusur sayılması da Mustafakemalpaşa’da ağızların yok olmaya başlamasında bir etken olmuştur. Köylerde okuma yazma bilmeyen, köyünden hiç çıkmamış, ağız özelliğini kaybetmemiş kaynak kişilerin olması Mustafakemalpaşa

ilçesinde ağız çalışmalarının yapılmasını gerekli kılmaktadır. Derleme aşamasında kaynak kişilerle görüşülürken aynı evde yaşayan genç nüfusun aynı ağız özelliklerini kullanmadıkları, ağza ait çoğu sözcüğü bilmedikleri saptanmıştır. Bu sonuç da Mustafakemalpaşa'da ağız çalışmalarının gerekliliğini desteklemektedir.

2.3. Bursa Mustafakemalpaşa İlçesi

2.3.1. Mustafakemalpaşa Tarihi

Mustafakemalpaşa ilçesinde, eski tarihî çağlardan beri pek çok devlet hüküm sürmüştür. Mustafakemalpaşa ilçesinin en eski sahiplerinin Etiler olduğu kabul edilir. Etilerden sonra Etilerle akraba olan Frigyalıların hakimiyeti İÖ VIII. yy. a kadar sürmüştür. Frigyalılardan sonra güçlenen Lidya İÖ VI. yy.da Pers baskılarına kadar Mustafakemalpaşa'da hâkim güç olarak kalmıştır. Bölgede İÖ IV. yy. da Britanya krallığı hüküm sürerken Britanya krallarından biri Prusa (Bursa) şehrini kurmuştur. Mustafakemalpaşa'nın eski adı olan Kirmasti'nin bugünkü Lalaşahin Mahallesi sınırlarının arka kısımlarında İÖ 301– 331 yılları arasında kurulmuş olduğu düşünülmüştür. Kirmasti önce Bergama Krallığına daha sonra da Roma Krallığına bağlanmıştır. Roma Krallığı yıkılınca da Kirmasti, Doğu Roma sınırları içerisinde kalmıştır (Oğuzoğlu, 2011).

Beylikler döneminde bu bölgeye Karesi Beyliği egemen olmuştur. 1345 yılında Karesi beyinin baskısından bıkan yöre halkı Orhan Bey'den yardım isteyince Orhan Bey, Bursa üzerinden sefere çıkmıştır. Böylelikle Kirmasti Orhan Bey yönetimine girmiştir. Orhan Bey Mustafakemalpaşa ilçesini, o dönemin adıyla Kirmasti'yi oğlunun lalası Lala Şahin Paşa'ya tımar sözüyle verir. Daha sonra I. Murat Lala Şahin Paşa'yı beylerbeyi olarak görevlendirir. İlçenin mülki ve idari yapısı Lala Şahin Paşa tarafından kurulur (Erhan, 2011).

Sevr Antlaşması'nın verdiği ayrıcalıkla Anadolu'da işgaller hızlanmış, 1919 Mayıs'ta Bursa da işgallere açık hâle gelmiştir. İlçede Yunan işgali etkili olmuştur. Yunan işgaline karşı Mustafkemalpaşa'da Kuvayımilliye birlikleri kurulmuştur. Yunan işgali 26 ay sürmüş, işgalciler geri çekilirken Mustafakemalpaşa'ya oldukça zarar vermişlerdir (Görgülü, 2010).

Mustafakemalpaşa'nın yapılanması Kurtuluş Savaşı'nın zaferle son bulmasının ardından hız kazanmıştır (Oğuzoğlu, 2011).

2.3.2. Mustafakemalpaşa Adı

Mustafakemalpaşa ilçesinin adı, tarihî çağlarda Kirmasti (Kremastre) olarak geçmektedir. İÖ 1200'lü yıllarda Anadolu'ya hâkim olan Hititler yıkılınca Mustafakemalpaşa ve çevresine Mysia Krallığı egemen olmuştur. Mustafakemalpaşa tarihî süreçlerde Frigyalıların, Lidyalıların ve Perslerin egemenliği altına girmiştir. İki yüz yıl Pers hâkimiyetinden sonra Britanya Krallığı ardından da Bergama Krallığı, bölgeyi ele geçirdi. Bergama Kralı III. Attolos'un vasiyeti üzerine Mustafakemalpaşa ve çevresi Roma İmparatorluğu'na bağlandı (Oğuzoğlu, 2011).

Kirmasti ismi, Tacüttevarih'in birinci cildinin 48. sayfasında geçmektedir. Bölgenin idari hâkimiyeti Kirmastorya adında bir kadınıdır. Kirmastorya adlı kadının kardeşi Mihaliç da kendisi gibi Orhan Bey' e itaatlerini bildirmişler (Oğuzoğlu, 2011).

Kirmasti ismi 1831 yılındaki salnamelerde geçmemektedir. 1869 yılındaki salnamede Kirmasti, Bursa sancağına bağlı görülmektedir (Oğuzoğlu, 2011).

Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasının ardından ilçenin adının değiştirilmesi ilçe teşkilatında gündeme gelmiştir. İlk değişiklik, 1922 yılının Aralık ayında ilçenin adının Lala Şahin olarak kabul edilmesiyle gerçekleşir. Edirne ilinde de aynı adlı bir ilçenin var olması nedeniyle ilçenin adı, 1922 yılının Aralık ayında Mustafakemalpaşa olarak değiştirilmiştir. Aynı kararlar ilçedeki Rum mahallelerinin adları da değiştirilmiştir (Oğuzoğlu, 2011).

2.3.3. Sosyo- Kültürel Yapı

Mustafakemalpaşa hem tarihin eski çağlarında hem de Osmanlı döneminde önemli kültür merkezlerinden biri olmuştur. Mustafakemalpaşa ilçesi Osmanlı döneminde devlete önemli şahsiyetler yetiştirmiştir. İlçenin en önemli ileri gelen ismi Lala Şahin Paşa'dır. İlçeye cami, zaviye ve hamamdan oluşan bir külliye yaptırmıştır. İlçede, Lalaşahinpaşa Mahallesi'nde Paşa'nın türbesi bulunmaktadır. Lala Şahin Paşa'nın kız kardeşinin oğlu Hamza Bey, torunu Bali Bey, torununun

oğlu Züfer Bey de ilçe teşkilatında önemli yerlerde bulunmuşlardır. Bu isimler mahalle olarak hâlen bulunmaktadır.

Lala Şahin Paşa'dan sonra ilçede önemli yeri olan isim Mevlana Sinaeddin Yusuf'tur. Kadılık görevinde bulunan Sinaeddin, ilim alanında birikimli olduğu için ilçede Mevlana olarak anılmıştır (Erhan, 2011).

Mustafakemalpaşa son yıllara kadar el işi ustalarının mesleklerini gerçekleştirdiği bir merkez olmuştur. Protez sanatı, çömlekçilik, hasırcılık ve saraçılığın son temsilcileri son yıllara kadar ustalıklarını sürdürmüşlerdir (Taş, 2011).

Mustafakemalpaşa, Türk mimarisinin örneğini yansıtan iki kubbeli Tümbüldek Kaplıcaları'na ev sahipliği yapmaktadır. Hamam 1895 'te Eşref Bey tarafından yaptırılmıştır. 50 °C kaynar su sıcaklığıyla ilçe turizmine katkı sağlamaktadır (http-1).

Suuçtu Şelalesi, ilçe merkezine 17 km uzaklıkta Muradiyesarnıç köyü yakınlarında yer almaktadır. Fay hattının çökmesiyle oluşan şelale 38 metreden dökülmektedir. İlçenin önemli turizm merkezlerindedir (http-1).

Melde Bayırı Kazısı, ilçenin eski sahipleri Miletopolis' e ait kazı çalışmalarının yapıldığı alandır. Yunan, Roma, Bizans dönemine ait seramik, sikke, sütun başlıkları, bronzdan yapılmış Apollon heykeli kalıntıları bulunmuştur (http-1).

Ayvaini; bir girişi Mustafakemalpaşa'nın Karapınar köyünde, diğer girişi Nilüfer ilçesine bağlı Ayvaköy yakınlarında bulunan bir mağaradır. Turistik gezi için tehlikeli olan mağara, profesyonel dağcılarının tercih ettiği bir yerdir (http-1).

Mustafakemalpaşa, kendi adıyla ünlenmiş peynir tatlısıyla ülke turizminde yerini almıştır. Peynir tatlısı olarak da anılan Kemalpaşa tatlısı tamamen burada üretilmiş, başka bir yerden alınmamıştır.

2.3.4. Coğrafi Yapı

Mustafakemalpaşa ilçesi Bursa iline bağlı, Anadolu yarımadasının kuzeybatısında kalan coğrafi yerin içindedir. Mustafakemalpaşa 40 enlem ve 28. 29. boylam daireleri arasındadır. Mustafakemalpaşa ilçesinin yüzölçümü 2.025

kilometrekaredir. Bursa'nın Orhaneli ve İnegöl ilçelerinden sonra gelen en büyük ilçesidir ([http-2](#)).

Coğrafi yerleşim alanı olarak Mustafakemalpaşa'nın doğusunda; Büyükorhan, güneybatısında Balıkesir'in Kepsut ve Dursunbey, batısında Balıkesir'in Susurluk, kuzeyinde Karacabey ve Uluabat Gölü bulunmaktadır ([http-3](#)).

Mustafakemalpaşa ilçesinin denizden yüksekliği, batı ve kuzey kısımlarında 25-40 m arasında, doğu kısmında ise ortalama 400- 500 metre olarak tespit edilmiştir. İlçenin güneydoğusu en engebeli bölgesidir. Çataldağ sıra dağları, doğuya ve güneydoğuya doğru uzanan ilçenin en yüksek alanıdır. İlçenin ikinci dağlık bölgesi Camandar köyünden itibaren başlayan Sincan Dağları'dır. İlçenin üçüncü dağlık bölgesi, Adranos Çayı ile Apolyont Gölü arasında sıradağ görünümü veren alandır ([http-4](#)).

Mustafakemalpaşa'nın iki yakasını ayıran Mustafakemalpaşa çayının eski adı Adranos'tur. Mustafakemalpaşa Çayı'nın uzunluğu 195 km uzunluğuna sahiptir. Mustafakemalpaşa çayı Uluabat Gölü'ne dökülür. Kütahya iline bağlı Emet ilçesinin Eğrigöz dağından birkaç kaynak birleşip Mustafakemalpaşa Çayı'nı oluşturur. Mustafakemalpaşa Çayı Uluabat Gölü'nün en önemli besleyicisidir ([http-4](#)).

Uluabat Gölü Bursa, Karacabey ve Mustafakemalpaşa sınırlarında kalmaktadır. Göl üçgen geometrik şeklinde olup 12 km genişliğinde doğu- batı yönünde 23 -24 kilometre uzunluğuna sahiptir. Göl, 21 değişik balık cinsini barındırmaktadır ([http-4](#)).

Mustafakemalpaşa ilçesi Marmara ikliminin etkisinde kalmaktadır. Zaman zaman Akdeniz ikliminin etkisi altına girmektedir. En çok yağışı kış aylarında almaktadır. Yağışlar genellikle yağmur şeklindedir. Kar yağışı kış aylarında gün geçtikçe azalmıştır. Kış mevsimi çok sert geçmemektedir ([http- 4](#)).

2.3.5. Ekonomik Yapı

Mustafakemalpaşa'nın ekonomik yapısını ziraat, ticaret, sanayi, madencilik ve hayvancılık faaliyetleri oluşturmaktadır ([http-5](#)).

Mustafakemalpaşa'nın ekilebilir tarım alanı 2010 verilerine göre 521.850 dekar'dır. Bunun dışında 812.722 dekar da orman alanı bulunmaktadır. Tarım faaliyetlerinin çoğunu domates, biber, kavun, karpuz, çilek, armut, elma, şeftali, mısır, buğday, yonca, şeker pancarı ekimi oluşturmaktadır (http-5).

Mustafakemalpaşa ilçesinde büyükbaş, küçükbaş ve kümes hayvanı besleyiciliği de faaliyet göstermektedir. Büyükbaş olarak sığır, manda; küçük baş olarak koyun, keçi; kümes hayvanı olarak da tavuk, hindi, kaz, ördek, arı ve kozacılık faaliyetleri sürdürülmektedir (http-5).

İlçede 15 sanayi tesisinin aktif olduğu organize sanayi 1922 yılında 220 hektar alan üzerine kurulmuştur. Oto tamiri, oto yedek parça, marangoz, doğramacılık, mobilyacılık, tornacılık, soğuk demirciliği, tarım aleti imalatı, elek kasnağı, kerestecilik, değirmen makineleri imalatı, lastik kaplamacılığı ilçe sanayisi içinde sürdürülen meslek alanlarıdır (http-5).

İlçede bir diğer geçim kaynağını madencilik oluşturmaktadır. Bor ve mermer en çok çıkartılan madenlerdir. Devecikonak, Alpagut, Karacalar, Aliseydi köylerinde linyit kömürü yatakları olmasına rağmen kömürün verimsiz olması sebebiyle işletimi yapılmamaktadır. Ayrıca Bük köyünde kösele taşı, Kurşunlu ve Çivilica köylerinde kurşun; Çakallar, Karacalar, Karaköy, Ömeraltı, Eskikızılelma köylerinde krom madenleri geçmişte işletilen madenlerdir (http-5).

2.3.6. Nüfus

Mustafakemalpaşa'nın nüfusu 2019 yılındaki sayımda 101.119 olarak kaydedilmiştir. Mustafakemalpaşa Bursa ilinin yoğun nüfuslu ilçelerinden biridir. İlçede, **50.379** kişi erkek ve **50.740** kişi kadın nüfusunu oluşturmaktadır. İlçe nüfusunun **%49,82'si** erkek, **%50,18'si** kadındır (http-6).

Tablo 2. 2007- 2019 Yılları Mustafakemalpaşa İlçesi Erkek – Kadın Nüfus Dağılımı

Yıl	Mustafakemalpaşa Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2019	101.119	50.379	50.740
2018	100.696	50.061	50.635

(Tablo 1. devam)

2017	99.972	49.701	50.271
2016	99.753	49.619	50.134
2015	99.781	49.565	50.216
2014	99.651	49.439	50.212
2013	99.999	49.643	50.356
2012	99.994	49.526	50.468
2011	100.727	49.875	50.852
2010	101.412	50.087	51.325
2009	101.800	50.080	51.720
2008	102.171	50.375	51.796
2007	102.000	50.350	51.650

3. YÖNTEM

Bu çalışma Giriş, Ses Bilgisi, Şekil Bilgisi, Sonuç, Metinler ve Sözlük bölümlerinden oluşmaktadır. Tezin derleme aşamasına gelmeden öz araştırma yapılmış, tezi oluşturan unsurların ana hatları belirlenmiş ve bu ana hatlar üzerinden tez çalışılması yürütülmüştür.

Giriş bölümü için ilçe ve il kütüphanesi başta olmak üzere ilgili kaynaklardan Mustafakemalpaşa'nın tarihî, coğrafi, sosyo-ekonomik ve etnik özellikleri ile ilgili belgeler toplanmış, yazılan makaleler incelenmiştir. Ansiklopedi ve sempozyum bildirilerinden yararlanılmıştır.

Ses bilgisi bölümünde, ağzın yazı dilinden ayrılan ses özellikleri tespit edilmiş, ses değişiklikleri incelenmiştir. Bulgular ağızdan pek çok örneklerle desteklenmiştir.

Şekil bilgisi bölümünde; isimler, zamirler, sıfatlar, zarflar, edatlar, fiiller ve fiilimsilerin ilçe ağızındaki kullanımları tespit edilmiştir.

Metin bölümü çalışmamızın merkezini oluşturmaktadır. Metinlerin derlenmesi için öncelikle köy seçimleri yapılmıştır. Mustafakemalpaşa'da 104 köy bulunmaktadır. Çalışmamızda 30 köye gidilmiş 30 kişi ile görüşülmüştür. Seçilen köylerin birbirinden farklı ağız özelliği göstermesine dikkat edilmiştir. Tez çalışmasına aynı ağız özelliğini yansıtan köyler alınmamıştır. Çalışmaya, görüşülen 30 kaynak kişiden farklı ağız özelliği gösteren 20 metin dahil edilmiştir. Ses kaydına alınan malzemeler yazıya geçirilmiştir. Metinler bölümünde, kaynak kişilerden toplanan malzemeler sıralanmıştır. Kaynak kişilere yöneltilecek sorular önceden belirlenmiştir. Bu sorular derleme esnasında görüşme yöntemiyle kaynak kişilere yöneltilmiştir.

Sözlük bölümünde; Mustafakemalpaşa ağızında kullanım sıklığı gün geçtikçe azalan, yaşlı nüfus arasında yaşayan sözcükler belirlenmeye çalışılmıştır. Sözcüklerin anlamları kaynak kişilerin söylediği şekilde yazılmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Nitel araştırmalar; algılar ve olaylara yönelik, doğal ortamda, bütüncül bir biçimde yürütölen çalışmalardır. Görüşme, gözlem, doküman analizi gibi yöntemler nitel araştırmalarda kullanılır. Araştırmacılar, kaynak kişi ve katılımcılardan malzemeler toplayarak bu malzemeleri kategorize ederler.

Bu araştırma, Mustafakemalpaşa ilçesinin köylerinde yaşayan kaynak kişilerden toplanan verilerin analiz edilmesine dayanan nitel bir çalışmadır.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu çalışmanın çalışma grubu seçilirken, seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde, derinlemesine araştırma yapmak için, çalışmanın amacı doğrultusunda bilgi açısından zengin durumlar seçilmektedir.

Çalışmadaki kaynak kişiler, Bursa Mustafakemalpaşa'nın ağız özelliği gösterdiği düşünölen, Aliseydi, Bük, Çamlıca, Çardakbelen, Çördük, Dallıca, Koşuboğazı, Yeşilova, şehriman, Çaltılıbük, Alpağut, Devecikonağı, Yenice, Sincansarnıç, Karaoğlan, Karacalar, Tepecik, Ovaazatlı, Ormankadı, Kumkadı, Gündoğdu, Camandar, Hisaraltı, Yamanlı, Aralık, Üçbeyli, Behram, Tatkovaklı, Güllöce, Demireli köylerinden seçilmiştir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme, nitel araştırmalar yapanların en sık kullandığı veri toplama aracıdır. Bireylerin deneyimleri, tutumları, görüşleri, duyguları ve inançları bu yöntemle etkili bir şekilde incelenebilir. İncelenen konuyla ilgili olan davranışların gerçek nedenleri ve yapısal belirleyicileri hakkında daha sağlıklı bilgi alma olanağı sağlaması, katılımcıya konuların ve başlıkların ana hatlarını belirlemede ortam yaratması, daha derinlemesine ve detaylı bilgi sağlaması, derinlemesine görüşme yönteminin sağladığı katkılardır. Görüşmelerin başarılı ve verimli olabilmesi için gerekli olan konuya hâkim, araştırma ekibinin bir parçası olan, yalnızca mekanik olarak soru soran görüşmecilerin değil, yüksek beceriye sahip, iyi eğitilmiş görüşmecilerin bulunmasının her zaman mümkün olamaması yöntemin zorlayıcı özellikleridir.

Görüşmeci öncelikle kaynak kişiye güven vermelidir. Katılımcıyı anlamak istediğini ve görüşmenin önemini kaynak kişiye anlatabilmelidir. Görüşmeci kaynak kişiyi iyi dinlemeli, karşıdakini dinlerken onu cesaretlendirmelidir. Araştırma sürecinin bir karşılıklı öğrenme ve deneyim paylaşımı olduğu düşünülür (Kümbetoğlu, 2005) (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu bağlamda çalışmada kullanılacak veri toplama aracı olarak görüşme tekniği seçilmiştir.

Yapılan görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayda alınmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde, sorular daha çok eski gelenek ve göreneklere hatırlatmaya yönelik olarak seçilmiştir. Kaynak kişilere, çocukluk dönemi oyunları, düğünler, kına geceleri, kız isteme merasimleri, lohusalık, Hıdırellez etkinlikleri, bayramlar, geçim kaynakları, kış hazırlıkları gibi konularda sorular sorulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanma Süreci

Çalışmada, veri toplama aracı olarak yukarıda anlatılan görüşmeler 2021 yılında Mustafakemalpaşa ilçesine bağlı 30 köyde yaşayan 30 kişiyle gerçekleştirilmiştir. Kaynak kişilerle görüşmeler gönüllülük esasına bağlı olarak gerçekleştirilmiş ve ses kaydı almak için izin alınmıştır. Toplanan bilgilerin hangi çalışmada kullanılacağı kaynak kişilere bilgi olarak verilmiştir. İsteksizlik gösteren kişilerle veri toplanmadan görüşme sonlandırılmıştır.

3.5. Veri Analizi

Veriler toplandıktan sonra analizinde, nitel veri analizi yöntemlerinden içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Toplanan ses kayıtları öncelikle çeviri yazı işaretleriyle metne dönüştürülmüş ardından fişleme yöntemiyle bilgiler analiz edilmiştir. Analiz edilen verilere bulgular bölümünde ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

4. BULGULAR VE YORUM

4.1. Ses Bilgisi (Fonetik)

4.1.1. Ünlüler

4.1.1.1. Ünlü Türleri

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında, Türkiye Türkçesindeki sekiz ünlüye ek şu ünlüler yer alır: /ā/, /á/, /â/, /ä/, /ě/, /ē/, /è/, /ī/, /i/, /î/, /ō/, /õ/, /ū/, /ü/, /Û/

/ā/ Ünlüsü

/ā/ ünlüsü uzun olarak söylenen /a/ sesinin karşılığıdır.

āşam (2/15), duzlulā (10/8), mācır (13/1), şāhit (16/26), toprā (12/19)

/á/ Ünlüsü

/á/ ünlüsü /a/ ile /e/ sesi arasında bir sesin karşılığını vermektedir. /a/ ünlüsünün kalınlığını kaybedip /e/ ünlüsüne yakınlığı görülür. İlçe ağzında bu ünlüye sıklıkla rastlanır.

saqlambáčlā (10/1), oyniyá (4/1), gelişiyá (4/13), biliyáz (4/10), bilmiyám (4/15), başlayáydük (7/18), hárpte (7/68), áciymiş (8/94), házırlık (8/44)

/â/ Ünlüsü

/â/ ünlüsü, /a/ ile /o/ arasında bir sese karşılık gelir. /a/ ünlüsü, çıkış noktasında /o/ sesine doğru eğilim göstererek yuvarlaklaşır. İlçe ağzında çok yaygın değildir.

yâvrum (7/3)

/ä/ Ünlüsü

/e/ ünlüsünün daha açık telaffuz edilmesiyle oluşmuş bir sestir.. Dudakların alt ve üst kısmı birbirinden daha da uzaklaşır.

ākiz (6/18), sepāt (10/22), bānim (6/1), āvlendim (6/3), ālli (6/63), çāمبر (6/23), ātle (2/52), gāttiler (5/4), tāstilere (6/74), āve (6/77), Kāzban'ı (16/19), hāndekte (16/39), hāp (16/47), āveli (12/1), ānteri (12/9), āskiden (9/8)

/ē/ Ünlüsü

Kısa /e/ sesine karşılık gelen çeviri yazı işaretidir. İlçe ağzında çok sık rastlanmamıştır.

vēmemiş (6/17)

/ē/ Ünlüsü

Uzun olarak söylenen /e/ sesine karşılık gelir. Örneğine çok sık rastlanmıştır.

bēyüklē (8/74), gençlē (1/7), öpēdi (2/16), itçeklē (3/11), lōkülē (4/26), keşkē (5/17), düvēlerdi (6/7), çeyizlēmi (7/35), ekmē (8/30), gelēdilē (9/2), kimēsi (10/38), ayçiçē (11/19), şeylē (13/4)

/ê/ Ünlüsü

/e/ ile /ö/ arası sesi karşılar. /e/ sesi çıkış noktasında /ö/ sesine yönelerek yuvarlaklaşma eğilimi gösterir. İlçe ağzında tek bir örnekte rastlanmıştır.

ēvleri (7/40), bēyüklē (8/74)

/ī/ Ünlüsü

Uzun söylenen /ı/ sesidir.

hāzırlādīdim (5/3), hāmaqlīm (9/10), ğazīsın (10/10), çalışıdı (2/84)

ī Ünlüsü

/i/ ünlüsü kısa /i/ sesini karşılar. İlçe ağzında sadece bir ikileme örneğinde karşımıza çıkar.

evlimīse bekarmīse (7/21)

/ī/ Ünlüsü

Uzun telaffuz edilen /i/ sesine karşılık gelmektedir.

çocuklīmi (2/1), kendicī (15/17), analīmi (16/11), yıkıncilī (16/71), boşadīni (16/10), konuşlīna (16/16)

/ō/ Ünlüsü

Uzun söylenen /o/ sesine karşılık gelir.

dōru (4/42), ōsun (4/6), sō (8/37), sōra (14/41), sōradan (19/15), gōsun (2/92)

/ō̄/ Ünlüsü

Uzun söylenen /ö/ sesine karşılı gelir.

şōle (2/6), sōlemişlē (4/14), bōle (9/30), ōsüzüz (10/46), kōlerde (10/49),
çōrek (10/78),

/ū/ Ünlüsü

Uzun söylenen /u/ ünlüsüne karşılı gelir.

ḲoymuşūḲ (7/104), olūsa (10/36), çocuklūmuzda (10/58)

/ū̄/ Ünlüsü

başlayāydūḲ (7/18), beyūkdū (7/56), dūne (20/21),

/ū̇/ Ünlüsü

Kısa söylenen /ü/ ünlüsüne karşılık gelir.

sūleyem (8/1), ūle (8/39)

4.1.1.2. Uzun ve Kısa Ünlüler

Türk dilinde ünlüler; boğumlanma süreleri bakımından “kısa ünlüler, uzun ünlüler ve normal süreli ünlüler” olarak gruplandırılır. Uzun ünlüleri de “birincil/aslı uzun ünlüler ve ikincil uzun ünlüler” şeklinde gruplandırmak mümkündür. İkincil uzun ünlüler, dillerin tespit edilmiş ilk örneklerinde uzun olmamalarına rağmen daha sonraki dönemlerde ses olaylarının etkisiyle uzun şekle geçmiş ünlülerdir (Buran, 2008).

4.1.1.2.1. Uzun Ünlüler

Bir ünlünün uzun ünlü olarak kabul edilebilmesi için aynı türden bir kısa ünlüden ortalama iki kat daha uzun olması gerekmektedir (Coşkun, 2011). Günümüz Türkiye Türkçesinde, yazı dilinde, uzun ünlüler yalnızca alıntı kelimelerde varlığını

sürdürmektedir. Bunun yanında Ana Türkçe döneminde ve Türkçenin tarihî dönemlerinde, sözcüklerin aslî şekillerinde uzun ünlü bulunduğu bilinmektedir (Tekin, 1995). Anadolu ağızlarında da yapılan incelemelerde aslî uzun ünlerin varlığı saptanmıştır. Karahan, Anadolu ağızlarını sınıflandırdığı çalışmasında Batı grubu ağızlarında birincil ünlü uzunluklarını koruyan kelimelerin sayısının diğer ağızlara göre daha fazla olduğunu, Batı Grubu Ağızları'nın alıntı kelimelerdeki aslî ünlü uzunluklarını koruduğunu belirtmiştir (Karahan, 2017). Çağdaş Türk yazı dillerinden Saha, Türkmen, Kırgız, Altay, Uygur, Hakas, Tuva, Şor, Gagauz ve Azerbaycan Türkçeleri ile ağızlarında ikincil uzun ünlüler bulunmaktadır. Türkiye Türkçesi yazı dilinde ikincil uzunluklar bulunmamaktadır. Bununla beraber Anadolu ağızlarında ikincil uzun ünlüler vardır (Buran, 2006).

Mustafakemalpaşa ilçe ağızlarından derlediğimiz metinlerde ikincil ünlü uzunluklarına rastlanmıştır.

Aslında Uzun Ünlü Barındıran Yabancı Kelimeler

aḳrabā (3/7), ğāli (2/19), mübārek (3/16), āleme (7/29), sāde (10/28), sükūt (10/49), dünyānın (10/89), cāmi (11/32), müsāde, (7/12), māni (1/8), sāhibine (1/14), işāret (17/4), vefāt (6/38)

Ses Olayları Sonucu Uzayan Ünlüler

Sözcük kökü ile ek birleşirken tek sesin düşmesi, hece kaynaşması, vurgulama ünlülerde uzamaya sebep olmuştur.

Tek Ses Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında ğ, h, k, ƙ, l, s, r, y sesleri düşme eğilimi gösterip kendinden önceki ünlüyü uzun duruma getirmiştir. İlçe ağzında kök ve ekte gerçekleşen ses düşmeleri sonucu ünlü uzamaları çok sık görülür.

/ğ/ Sesinin Düşmesiyle Oluşmuş

yāsını (4/45), zeytinyā (10/87), sādiç (10/80), dōru (4/42), sōra (14/41),

/h/ Sesinin Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

tātadan (10/5), sabāsı (1/17), Allā (4/1), günā (4/1), zāmetli (3/24), Āmet (3/34), ƙāveye (17/3), rāmetli (3/15)

/k/ Sesinin Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

yapabilcēse (10/18), ōsüzüz (10/46), iççēse (9/67),

/k/ Sesinin Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

āşamdan (2/15)

/l/ Sesinin Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

ōsun (4/6)

/n/ Sesinin Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

sōradan (19/15)

/r/ Sesinin Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

bōsa (4/33), vāsa (1/8), bulabililēse (3/11), oynāқан (2/17), beyükdū (7/56),
ğorlādı (16/68), nēde (1/5), dēdi (5/23), yivāsın (19/18), gelēdilē (9/2)

İlçe ağzında, şimdiki zaman eki “yor”, geniş zaman eki “-(V)r”, çokluk eki ve üçüncü çoğul şahıs eki “+lAr” ve sözcük köklerindeki /r/ sesi düştüğünde kendinden önceki ünlü uzar.

/y/ Sesinin düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

şōle (2/6), bōle (9/30), hazırladīdım (5/3)

Şimdiki Zaman Ekinde /r/ Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

gidiyōdu (10/6), alıyōdu (10/73)

Geniş Zaman Ekinde /r/ Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

vēdik (17/3), gidēken(10/78), sarādılā (9/52), sōnēse (1/5), atādı (3/26)

Çokluk Ekinde /r/ Ünsüzünün Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

öğretmenlē (3/1), ermişlēden (17/39), çengilēnen (10/13), duzlulā (10/8)

Sözcük Kökündek /r/ Sesinin Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

kādā (7/23), sōnadan (10/32), vā (3/31)

/s/ Sesinin Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

sēsiz (10/50)

/y/ Sesinin Düşmesiyle Oluşmuş Uzun Ünlüler

ōle (10/3), kōlerde (10/49)

Hece Kaynaşması Yoluyla Oluşmuş Uzun Ünlüler

bayā (10/69), çocuklūmuzda (10/58), tā (10/45) gızlām (10/26), böyüttümü (10/27), bubalān (4/7), çocū (4/13), mācırılā (20/18) bilmēriz (8/20), sō (8/27), nābıcekler (3/10), adlāni (7/6), yukāları (2/85), aşā (9/1), nāptısa (9/4)

Diğer Uzun Ünlüler

Herhangi bir nedene bağlanamayan ünlü uzunlukları Türkçe ve yabancı kelimelerde de gözlemlenebilmektedir.

söylēyo (10/69), çōrek (10/78), kimēsi (10/2), bollūk (7/13), yāvrum (7/26), dāşıyelim (6/45), yāşiyin (6/53), görduk (6/80)

4.1.1.2.2. Kısa Ünlüler

Boğumlanma süresi diğer ünlülere oranla daha kısa olan ünlülerdir. Mustafakemalpaşa ilçe ağzında /a/, /e/, /i/, /ü/ ünlülerinde çok sık olmamakla birlikte kısa ünlülere rastlanmıştır.

/ă/ Ünlüsü

băzı (4/18)

/ĕ/ Ünlüsü

vĕmemiş (6/17)

/i/ Ünlüsü

evlimise bekarmise (7/19)

/ũ/ Ünlüsü

sũleyem (8/1), ũle (8/39)

4.1.2. Ünlü Uyumları

4.1.2.1. Damak Uyumu (Kalınlık İncelik Uyumu)

Bir sözcüğü oluşturan ünlülerin hepsinin kalın veya ince olma durumuna damak uyumu denir. Türkçe kelimeler damak uyumuna sahiptir. Kök veya gövdelere getirilen ekler de bu uyuma girer. Mustafakemalpaşa ilçe ağzından derlenen metinlerde damak uyumuna aykırı örnekler tespit edilmiştir.

4.1.2.1.1. Damak Uyumuna Uyan Sözcükler

Yabancı Sözcüklerde

tene (7/15), hârpte (7/68), abdas (7/98), maşakkatlâ (10/25), beyramlarda (7/61), esker (2/11), zarzıvat (2/56), domato (2/56), enterim (17/15), nişanladı (16/22), ümreye (16/64), neşeste (19/24)

Standart Türkçede Uyum Dışındaki Sözcüklerde

hangısı (4/1), göriyez (4/36), áciymiş (7/94)

-ki Aitlik Ekinde

zamankı (8/32), aşâkı (2/39)

Cevher Fiilinde

varımış (3/40), çokudu (3/4)

-ken Zarf Fiil Ekinde

çocukka (20/1), oynâkan (2/17)

Şimdiki Zaman Ekinde

göriyez (4/36), büyüdiylē (4/36)

Iver- Tezlik Fiilinde

dağılıvarı (8/26), sarıvādılā (2/22), oluvādılā (12/2)

Yapım Eklerinde

kardeşmişlā (1/17)

4.1.2.1.2. Damak Uyumunun Bozulduğu Durumlar

Şimdiki Zaman Ekinde

gesiyon (10/2), anlattırıysin (4/11), oluyem (1/19), hatırlamıyem (1/19), çalışıyı (6/72), dolduriyidik (6/74), utaniyen (17/19), oluyi (19/26)

Gelecek Zaman Ekinde

gazancek (10/2), nāpçen (10/5), qalacek (7/23), yapaceksen (7/80)

Görülen Geçmiş Zaman Ekinde

bacalıydi (10/27), başlayáydiler (7/18), yağaydi (7/113), suveydi (7/50)

Duyulan Geçmiş Zaman Ekinde

yazılıymış (10/91)

Emir İstek Kipinde

olmayeydi (10/50)

Çokluk Ekinde

çingennarı (7/20)

Hâl Eklerinde

ureye (10/31), tokluyne (10/32), çaltılıyi (10/33), attğuıvi (7/14), gitmeğa (7/45), arabaynen (10/42), çocuğı (11/45), qoçanıni (7/101), şurde (2/14), İran'denmiş (5/43)

İyelik Eklerinde

bacaginden (7/21), bağları (7/8), tuzagi (7/24), qabaginde (7/37), arhásiyine (7/27)

Şahıs Eklerinde

bulasen (7/14), qalacaqsın (7/15), baqacaqsın (7/16)

Yapım Eklerinde

hopleyo (3/35), qararlendi (3/8), oyneyo (10/69), salıncek (10/59), bağleyoz (3/23), çocuklīmi (2/1), analīmi (16/11), sağığinden (16/64), yıqıncilī (16/71), bayramleşmā (16/31), saqlambeç (12/4), çizgi (19/4)

Olumsuzluk Ekinde

ısıtmeyo (10/28)

İsim- Fiil Eklerinde

çeħmak (7/51), öpmağa (7/62)

Sıfat-Fiil Eklerinde

boşadīni (16/10), konuşṭīna (16/16)

Zarf Fiil Eklerinde

alıbeni (7/22), tutubeni (7/107) çocuħke (4/42), alarħa (9/28)

Türkçe Kök Hâlindeki Sözcüklerde

aneden (3/25), Koyin (7/64), bıydey (3/20)

Yabancı Sözcüklerde

hökümatmış (10/31), puħarelik (7/13), beyramlarda (7/61), gevurlā (7/101), pareyi (2/31), zurniyen (6/5), ğuvatlı (2/32), ezrāil (15/10), zanēti (16/30), Ayzeymir (14/2)

Birleşik Sözcüklerde

Koşubogazi (7/86), bureye (19/8)

4.1.2.2. Dudak Uyumu (Düzlük Yuvarlaklık Uyumu)

Türkçede bir sözcükte /a/, /e/, /ı/, /i/ düz ünlüler varsa sonrasında da düz ünlüler bulunmalıdır. Bir sözcükteki o, ö, u, ü yuvarlak ünlü içeren heceden sonra da /u/, /ü/ yuvarlak veya /a/, /e/ düz geniş ünlülerden biri bulunmalıdır. Mustafakemalpaşa ilçe ağızında dudak uyumuna uyulduğu görülmüştür. Bazı Türkçe sözcüklerde, dudak uyumunu bozan eklerde ses olaylarından dolayı dudak uyumu ortaya çıkmıştır.

anlattıriysin (4/11), gidiyām (4/12), biliyem (4/41), dağılıvarıyı (2/36), çalışıyı (6/72), dolduriyidik (6/74), yayıyın (6/81), duruyu (19/22)

Dudak uyumuna uymayan bazı yabancı sözcüklerin, ilçe ağızında dudak uyumuna sokulduğu görülmüştür.

hamır (10/11), fasile (4/30), radye (4/37)

Dudak uymuna uyan bazı yabancı sözcüklerde söyleyiş özelliğinden dolayı dudak uyumunun bozulduğu görülmüştür.

fotıraf (4/21)

Dudak uyumuna uyan bazı Türkçe sözcüklerin söyleyiş özelliğinden dolayı dudak uyumunu kaybettiği görülmüştür.

kurtılırmış (4/50), yoħdi (7/7), kaçmadum (7/28), üldi (7/48), beyüdū (7/53), samanluqlari (7/58), attuĝuvi (7/14), böĝünki (2/30), çociye (2/34), savurısın (2/45)

4.1.3. Ünlü Değişmeleri

4.1.3.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi

a>e Değişmesi

kararlendi (3/7), salingeç (12/14), tene (17/66), sopaylen (3/6), bıydeyleri (3/20), aneden (3/22), nābıcekler (3/10), heyvan (7/64), emme (18/54), ureye (10/31), bağleyoz (3/23), fela (20/12), puharelik (7/13), gevurlā (7/101), esker (2/10), emme (2/88), ezrāil (15/10), ecikin (15/25), enterim (17/15), gelbā (17/41), yaşımdeyim (16/20), zanēti (16/30), tuĝle (11/21)

e >ä Değişmesi

sepāt (10/22), āskiydi (6/25), ālli (6/21), çāمبر (6/23), yātmiş (6/26), hār (6/71), āltin (6/55), tāstilere (6/74), ātle (2/44), gāttiler (5/4), āveli (12/1), Kāzban'ı (16/19), āvāt (16/51)

a>i Değişmesi

zurniyen (6/5), çapiye (15/3), tarliye tapiye (15/3)

ı>i Değişmesi

misir (15/12), tuzāĝi (7/23), artinden (7/69), analimin (16/16), ecikin (15/22)

u>i Değişmesi

Koyin (7/64), oyin (16/5), uykiya (16/8)

u>ü Değişmesi

sükût (10/49), bugün (12/20), cümē (18/27)

u>ö Değişmesi

bögünki (2/30)

4.1.3.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması

e>a Değişmesi

misirna (7/101), maşakḳatlā (10/25), pişirmağa (7/12), nerdensa (7/84),
çeḥmak (7/51), ğuvatlı (2/38), antari (9/29)

i>ı Değişmesi

çızġı (9/86), mısāfiri (9/12)

4.1.3.3. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

a>o Değişmesi

tokuyna (10/6)

a>â Değişmesi

yâvrōm (7/27)

a>u Değişmesi

buba (4/24)

e>ö Değişmesi

dövlet (6/79)

ı>u Değişmesi

samanluḳlari (7/58)

i>u Değişmesi

çoḳudu (3/5)

ü>i Değişmesi

içün (7/10)

4.1.3.4. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi

o>a Değişmesi

topluyasın (4/27), taşıyaz (4/56), yeriyaladı (17/47)

o>e Değişimi

radye (4/38), çerap (7/77), gelişiyá (4/15) , deyelē (4/5)

ö>e Değişimi

kevden (7/28)

o>ı Değişimi

fotraf (4/21)

u>i Değişmesi

koşı (7/83), çociğe (2/34), ifaqtı (9/56), çocına (16/1)

u>ı Değişmesi

ķavurız (4/32), ķurtılırmış (4/50), ĥamır (10/10), ķıbık (3/4), bıydey (3/20), bıraya (3/38), fasille (4/30), oyniyá (4/1), yımırta (2/24), bırçaķ (2/27), sabınlayıp (6/80), maķmıl (16/14)

ü>i Değişmesi

göriyez (4/36), çoluğın çocuğın (10/76), küçigdi (7/47)

ü>e Değişmesi

şöferi (16/4)

o>i Değişmesi

Abilyont'tan (17/38), topluyin (17/42), geliyiz (13/2)

4.1.3.5. Geniş Ünlülerin Darlaşması

a>ı Değişmesi

yapıcağ (3/21), ayazlıcek (12/20), bağıyomuşuğtur (9/66), katamıyom (18/5)

a>i Değişmesi

tarliye (15/3), tapiye (15/3)

e>i Değişmesi

diyirse(4/6), domatis (4/24), işgili (4/32), yinirdi (4/32), kiyfen (4/36),
kiçilēne (7/70), dirken (10/65), gice (2/18), giçkireye (2/20), tiyze (17/64),

e>u Değişmesi

suveydi (7/50)

o>u Değişmesi

urdan (3/39), nufut (3/20), duğdum (4/7), çurba (7/12), tuprahtan (7/52),
duğal (17/57), suğuk (17/57), guca (12/11), dohtura (7/4)

ö>ü Değişmesi

küğ (4/8), üğsüz (4/50), üzden (7/30), ürtmedim (7/36), sūleyem (8/1),
düverdik (8/19), üglenden (7/22), gügercinlē (7/52), küz (6/81), ūldi (7/48)

4.1.3.6. Dar Ünlülerin Genişlemesi

ı>a Değişmesi

patlacan (17/34)

i>e Değişmesi

eyiyim (7/1), geyerlē (10/61), giteceksen (7/15), bilersen (7/52), nenem
(7/102), beber (6/84), neşetse (19/24), file (19/12)

u>a Değişmesi

mayane (6/39)

u>ö Değişmesi

böğünki (2/31)

ü>ö Değişmesi

löküslē (4/26), köfüne (4/28), nöfus (16/56), öleşcez (16/63)

4.1.4. Ünlü Türemesi

Başta Ünlü Türemesi

irahatım (8/105), ilāzım (16/45), ileğen (18/53)

İçte Ünlü Türemesi

amıcamı (18/14)

Sonda Ünlü Türemesi

seferi (8/109)

4.1.5. Ünlü Düşmesi

goynuna (10/73), alcısımın (10/72), içeklē (3/11), itçeklē (3/11), deycez (4/23), yörüleک (4/42), oğuşlarımızı (7/81), hükmetten (7/54), kayınnam (17/19), gelbā (17/41), kayınvalden (16/46), ısaçklamışın (16/49), düğnünüze (11/15), ecikin (15/25)

4.1.6. Ünsüzler

4.1.6.1.1. Ünsüz Türleri

Standart Türkiye Türkçesinde yirmi bir tane ünsüze ek ilçe ağzında /C/, /ğ/, /h/, /h/, /k/, /K/, /η/ ünsüzleri vardır.

C Ünsüzü

neCberdi (7/26)

ğ Ünsüzü

orağ (8/18), çuçuğlara (7/10), ğıyımdaki (15/3), ğuzu (15/1)

h Ünsüzü

çocuğhlāmi (7/6), çıharmak (7/3), çehmak (7/51), tağsi (7/85), sağat (7/40)

h Ünsüzü

hatırlıyem (20/15), hamur (19/26)

ķ Ünsüzü

ķočanını (7/101), ķompil (15/23), ķatamıyom (18/5), ķonŗu (18/48)

K Ünsüzü

Koyın (7/64), Kız (7/48)

í Ünsüzü

óluyo (9/5), óluyodu (16/31)

ŋ Ünsüzü

ŋoŋŗu (16/1), aŋılınca (16/12), saŋa (16/40), anāŋ (16/49), baŋa (16/58), aŋırdım (16/73)

4.1.7. Ünsüz Değişmeleri

4.1.7.1. Ötümlüleşme (Sedahlalışma, Tonlulaŗma)

Vokal yumuŗaması olarak da bilinen bir ses olayıdır. Bir sözcüğün baŗında, içinde veya sonunda ötümsüz /p/, /ç/, /t/, /k/, /ķ/, ünsüzlerinin ötümlü /b/, /c/, /d/, /g/, /ğ/ ünsüzlerine dönüşmesine denir. Mustafakemalpaŗa ilçe ağzında ötümlüleşme ses olayı sıkça görülür.

ķ>ğ Deęiŗimi

ğı (10/1), ğarın (10/5), ğoynuna (10/73), çuçuğlara (7/10), bacağinden (7/21), tuzაęi (7/24), artuği (7/92), biçmeğa (7/41), ğoca (18/3), ğundak (2/22), ğururladı (15/21), ğucaķta (15/29), delięanlılāmız (16/32), ğardeŗlēm (16/62), ğıyımdaki (15/3)

k>g Deęiŗimi

gesiyon (10/2), gene (10/3), gücçük (10/8), gügercinlē (7/56)

ķ>ğ Değişimi

yapmağ (7/10), emzirmağa (7/111), gitmeğa (7/45), iğinci (6/49), yoğdu (15/13)

t>d Değişimi

daşı (10/2), daķı (17/29), depiniyon (12/19), dē (9/9), yaradıyo (10/15), anladırlādı (4/37), ödürü (8/24), anladıyadı (17/64), sūdü (11/12), unuduvarıyım (19/1), kıızardıyım (19/27), isladıyın (19/22)

p>b Değişimi

bideleri (10/56), badlıcan (2/56), Abilyont'tan (17/38), bekmez (16/67), barmaķlā (11/11)

Ötümlüleşmeye Aykırı Sözcükler

giteydün (7/14), artinden (7/75)

4.1.7.2. Ötümsüzleşme (Sedasızlaşma, Tonsuzlaşma)

Bir sözcükteki ötümlü /b/, /c/, /d/, /g/, /ğ/, /c/, /z/ ünsüzlerinin ötümsüzleşerek /p/, /ç/, /t/, /k/, /ķ/ ünsüzlerine dönüşmesi olayıdır.

b>p Değişimi

pinerdim (5/37), pit pire (6/77)

h>k Değişimi

tespik (2/87)

c> ç Değişimi

nāpçen (10/5), gücçük (10/8), itçeklē (3/11), otçez (16/73), pençerenin (11/12)

Ötümsüzleşmeye Aykırı Sözcükler

içden (4/14), çokdu (2/4)

4.1.7.3. Sızıcılaşma

Ağızdan çıkışına göre patlayıcı olarak nitelendirilen ünsüzlerin sızıcı ünsüzlere dönüşmesidir

g>ğ Değişimi

böğün (12/20)

k>ğ Değişimi

süzeği (10/11), içşili (4/32) , üğsüz (4/50), içinci (6/49)

ķ>ğ Değişimi

yohdi (7/13), ancağ (7/12), bakacağsen (7/16), koparmağ (7/24), arğasiyne (7/74), tavuğ (7/81), tağsi (7/85), sağat (7/40), uşağlar (7/62), puğarelik (7/13)

k> v Değişimi

avşamı (4/17)

4.1.7.4. Akıcılaşma

Patlayıcı niteliği olan ünsüzlerin akıcı ünsüzlere dönüşmesi olayına denir.

b>m Değişmesi

mena (7/55), meni (7/35), mağmıl (16/14),

g> n Değişimi

deniştirmē (10/34)

ķ>y Değişmesi

bardaynan (3/28), tokluyne (10/32), çociye (2/33), gozağabiye (2/91), ğaşıya (10/73), duvāyı (17/30)

4.1.7.5. Akıcı Ünsüzler Arasındaki Ses Değişmeleri

r>l Değişimi

gāli (2/84), yörüleğ (4/42), çalışalağ (6/51), sülāhilere (1/17), deyelekten (16/19)

l>n Değişmesi

davullānan (10/13), emriyne (7/89), avliyne (7/89), beygırlēne (7/83),
gūzellikne (7/39)

m>n Değişmesi

şinci (11/37)

n>y Değişmesi

maşingayın (8/31), kişiyin (8/37),

r>n Değişmesi

ğadan (10/90)

4.1.7.6. Diğer Ses Değişmeleri

d>c Değişmesi

şinci (11/37)

h>f Değişimi

nufut (3/20)

h>ğ Değişimi

nuğut (4/39)

ğ>n Değişmesi

denişirdi (2/3)

ğ>y Değişmesi

eylenti (2/88), buydeyi (17/58)

ğ>v Değişmesi

avır (15/10), yivāsın (19/18)

h>n Değişmesi

dāna (17/98)

z>y Değişmesi

anamıyın(8/19), bubamıyın (8/19)

m>v Değişmesi

yengev (7/58)

η> v Değişmesi

attuğuvi (7/14), koyarsav (7/100), alnuva (7/92)

r>d Değişmesi

biledem (7/67), duradam (7/80), çekedem (7/78), yapadam (7/78)

y>v Değişimi

köve (10/85)

y>g Değişimi

gine (11/48)

y> ğ Değişimi

küğlerden (20/16) , pişirmağa (7/12)

z>r Değişimi

gelemēri (8/34)

s>c Değişmesi

cigeraları (7/22)

z>d Değişmesi

söylemedem (7/73)

4.1.8. Ünsüz Benzeşmesi

Bir sözcükte bulunan ünsüz, kendinden önce veya sonra gelen bir ünsüzü kendine benzetebilir. Bu ses olayına ünsüz benzeşmesi denir.

4.1.8.1. İlerleyici Ünsüz Benzeşmesi

Sözcükte bulunan ilerideki ünsüz, kendinden önceki ünsüzü kendine benzetebilir. Buna ilerleyici ünsüz benzeşmesi denir.

-yl->-nn-

içinnen (2/25), suynan (2/26), anasiyna (7/112)

-nl- > -nn-

ğarinnan (10/7), unnān (11/51), bunnān (10/26), çingennarı (7/20)

-md-> -nc-

hinciki (10/36)

-rl- > -rn-

misirna (7/101), zornan (9/3)

4.1.8.2. Gerileyici Ünsüz Benzeşmesi

Sözcükteki bir ünsüz kendinden önceki yakın veya uzak bir ünsüzü kendi boğumlanma özelliğine benzeterek değiştirmesi olayına denir.

-ls > -ss-

ossun (7/96)

-md- > -nd-

şindiden (16/57)

4.1.9. Ünsüz Düşmesi

Sözcükteki herhangi bir ünsüzün söyleyiş özelliğine bağlı olarak düşmesi olayına ünsüz düşmesi denir.

h Düşmesi

tātadan (10/5), sabālen (14/19), heral (10/30), rāmetli (3/15), niqāda (4/13), ani (4/6), ep (4/38), em (4/40), gāvelerini (6/52), bōça (17/8), şēriye (12/11)

ğ Düşmesi

fotıraf (4/21) , dōru (4/42), yāsı (4/45), bildimiz (9/18)

k Düşmesi

yapabilcēse (10/18), ōsüzüz (10/46)

ķ Düşmesi

āşamıyne (2/45), yazcāse (11/1)

l Düşmesi

nası (10/26), ōsun (4/6), degi (7/39), ge (11/7)

n Düşmesi

çocukķa (20/1), konuşurke (4/12), giderke (15/17), içi (17/8), sōradan (19/15)

r Düşmesi

saklambāçlā (10/1), sopalānan (10/1), gesēsin (10/9), bakıpduru (10/12), götümesi (10/24), bōsa (4/33) , geliveri (8/28), beyükdū (7/56), götümedi (2/34), beğenisen (15/18), nēde (11/49), vēmē (19/8), ķāvelēden (19/8)

s Düşmesi

sēsiz (10/50)

v Düşmesi

evelden (3/9), urum (8/31),

y Düşmesi

bōle (19/4), ūe (10/1), gonuyōdu (10/71), üle (8/18) , hāde (2/21), Āşe (12/29), elesin (7/32), nēse (11/8)

z Düşmesi

acıķ (10/19), ecikin (15/25)

4.1.10. Ünsüz Türemesi

Bir sözcükte başta, ortada veya sonda sözcüğün aslına dahil olmayan bir ünsüz türemişse bu olaya ünsüz türemesi denir.

h̄açım (18/31)

4.1.11. Ünsüz İkizleşmesi

aşşā (17/74)

4.1.12. Hece Kaynaşması

Art arda gelen iki hecenin kaynaşarak tek heceye dönüşmesi olayına denir. İlçe ağzında sıklıkla görülmüştür.

nāpçen (10/1), nası (10/26), göriyez (4/36), mācır (20/17), napacan (8/2), bilmēriz (8/20), çociye (2/33), nābıcen (15/15), konuşına (16/16), otçez (16/68), şettin (11/31), getti (12/6), insanlām (19/1)

4.1.13. Hece Düşmesi

Arka arkaya gelmiş hecelerden biri diğer heceyi etkiler ve onu düşürür.. Mustafakemalpaşa ilçe ağzında hece düşmesine çok sık rastlanır.

gücçük (10/8), ğānını (10/9), eĝrē (10/16), görüyon (10/23), yapmayoz (10/55), gettiyseler (3/19), aşā (20/18), vurunmā (3/34), bubalān (4/7), anlattırıysin (4/11), uşādım (4/22), sō (8/37), urum (8/29), göttüler (2/28), ğarışdırlā (2/50), içlēnde (15/21), ıscakta (15/27), oĝlāyı (17/29), dēldi (16/16), ğardeşlēm (16/62), getçek (11/39), māle (19/7), bebē (20/2), kürē (19/15), dā (19/16), rāt (18/21)

4.1.14. Metatez (Göçüşme)

Sözcük içindeki seslerin yer deĝiştirmesi olayına denir.

toĝuyna (10/6), mehlem (3/36), çölmē (19/22)

4.1.15. Ek Yığılması

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında ek yığılması, aynı işlevi üstlenen eklerin arka arkaya sıralanmasıyla meydana gelmiştir.

neylen (10/21), sopaylen (3/6), elinlen (3/14), artkın (8/22), yımırtaınan (2/24)

4.1.18 ı Ayrışması

ögümde (7/90), öğüne (6/12), göğnü (10/62)

4.2. Şekil Bilgisi (Morfoloji)

4.2.1. İsimler

4.2.1.1. İsim Yapım Ekleri

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında yapım ekleri yazı dilindeki eklerle benzerlik gösterir. Yalnızca birkaç örnekte yazı dilinde olmayan isim yapım ekine rastlanmıştır.

4.2.1.1.1. İsimden İsim Yapım Ekleri

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında yer alan isimden isim yapım ekleri şunlardır.

+an

oğlan (10/72)

+ca, +ce, +ça, +çe

İsim soylu sözcüklere gelen ek, eklendiği sözcüğe eşitlik anlamı katan bir çekim ekidir. Zamanla yapım eki işlevini de üstlenmiştir.

neçe (7/46), güzelcene (8/19), yenice (2/86), bilmece (17/88)

+cak, +cek, +çak, +çek

ıscakta (15/27)

+caz, +cez, +cağız, +ceğiz

anacāzım (12/5), babacāzım (19/8)

+cı, +ci, +cu, +cü

İsim soylu sözcüklere eklenerek meslek ve uğraşı anlamlı sözcükler türetir Mustafakemalpaşa ilçe ağzında yazı dilindeki şeklini korumuştur.

kerenacı (10/35), hayvancıdı (3/21), işçi (7/42), yalancı (16/26), tumbekçi (19/10)

+cık, +cik,, +cuç, +cük

İsimlerden küçültme anlamlı isim, sıfat, zarf türeten ektir. Mustafakemalpaşa ilçe ağzında bu ek yazı dilindeki şekliyle kullanılır.

incecik (3/16), küçücük (4/5), kerecik (4/10), mugacık (4/3), topçuç (8/39), gencecik (8/13), şindicik (8/25), gücçük (10/8), paracık (8/39), kendicī (15/17), topçuçluyoz (12/18), ecikin (15/25), kulacıklar (14/1), domuzcuç (14/5), çamurcuç (18/6)

+cin

gügercinlē (7/56)

+deş

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında ek isimlere gelerek onlara ortaklık anlamı verir. Ek ilçe ağzında damak uyumunu bazen korumuş bazen korumamıştır.

kardeşim (3/30), kardeşlarım (7/47), adaşıma (8/23), arkadaş (15/3)

+dın

aydınlık (4/26)

+gil

dedesigillē (10/17), yengemgillē (7/59), ğaynatamgillēden (16/74), anamgillē (18/7)

+(ı)ncı, +(i)nci)

ikinciye (7/34), iğinci (6/49)

+kı, +ki, +ku, +kü

önkü (16/27), böğünki (2/30)

layın, +leyin, +lan, +len

Ek, isimlere gelerek zaman anlamı olan belirteç türetir. İlçe ağzında bazı yörelerde ses düşmesine uğramıştır.

sabālen (10/85), ağşamınen (10/85), üglenden (7/22), sabālen (2/47), āşamıyne (2/45), akşamleyin (14/38)

+lı, +li, +lu, +lü

Yaygın kullanılan isimden isim yapım eklerinden biridir. İsimden sıfat türetir. Bu ekin, ilçe ağzındaki bazı örneklerde damak uyumunun dışında kaldığı görülür

bacalıydi (10/27), duzlu (10/8), saķallının (10/64), yazılıymış (10/91), yerli (3/32), dopdolu (8/3), rāmetli (3/15), sekizliyim (4/1), nışanlı (16/23), telli (4/15), iğşili (4/32), Meliküğlü (4/52), deliğanlılāmız (16/32), sağliğiiniz (16/45), çadırılı (13/1), soğralık (18/30), mezarlıya (18/36), analı kızılı (20/5), marili (20/20)

+lık, +lik, +luķ, +lük

Türkçenin en yaygın isimden isim yapım eki, ilçe ağzında da sıklıkla kullanılmaktadır. İsimlerden, isim, sıfat ve zarf türetir. Eki alan sözcük isim tamlaması oluşturabilir. Bu ekin, ilçe ağzında kullanılırken bazı ses değişimlerine uğradığı görülür. Sondaki k,ķ seslerinin bazen düştüğü görülmüştür.

beylik (10/17), tokluyne (10/32), meşelik (10/41), kabalalık (3/30), günlükmüşmüş (3/39), pastıralık (4/54), şeylik (4/54), kızanlık (8/39), puharelik (7/13), samanlıkā (7/58), yarımlik (9/28), pisliği (10/12), çaltılıkmiş (10/30), meşelik (10/41), karanlığında (4/25), bollük (7/13), eyiliği (6/32), aylık kıyılık (1/4), çocuklığımızda (2/1), yıkıncilī (16/71), analīmi (16/11), fenalık (16/16), ğalabalık (16/56), bayramlık (14/42), okumuşyazarlığı (16/30), evlik (16/58), dünürlük (17/7), günlükke (17/42), kölgelik (18/36)

+man:

İlçe ağzında çok fazla örneği olmayan bir ektir.

çıraķman (3/4)

+mik:

iğşimik (4/46)

+sız, +süz, +suz, +süz,: İsim soylu sözcüklere gelen ek, isim soylu sözcüklere olumsuzluk anlamı verir. Mustafakemalpaşa ilçe ağzında yazı dilindekiyle aynı şekilde kullanılır.

sēsiz (10/50), arantısız (10/85), raḥatsızlā (3/33), parasız (7/70), ösüzüz (10/46), ḳafasız (2/35)

4.2.1.1.2. Fiilden İsim Yapım Ekleri

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında metinlerden tespit edilen fiilden isim yapma ekleri şunlardır:

-a,-e :

çevre (4/16), geze (14/41),

-ak:

ḡucaḳta (15/29)

-baç:

saḳlambaç (11/3)

+ç

iḡlenç (14/21)

-gaç, -geç:

salıngeç (18/36), yumulḡaç (19/5)

-gan:

ḳonuşḳan (17/90)

-ḡı, -ḡi, -ḡu

çengilēnen (10/13), çalḡılar (8/27), ḳavurḡu (17/61), çizḡı (19/4), örgü (19/29)

-gin

ergin (4/15)

-ı, -i, -u

yarısına (10/27), serili (4/16), takı (4/20), dolusu (7/35), ağrı (8/30), devrisi (14/40), dağısını (14/40)

-icı

alcıya (10/), yıķayıcı (17/)

-im

yetimdi (7/32)

-iş

varışımız gelişimiz (2/90)

-in, -in

gelin (18/29), ekin (10/36), satın (18/45)

+um:

yudum (10/74), doğumda (7/3)

-k, -ık, -ik, -ıķ, -uk, -ük -ak, -ek: Türk yazı dilinin sık kullanılan fiilden isim yapım ekidir. Mustafakemalpaşa ilçe ağzında da yaygın olarak kullanıldığı görölmüştür. Ekin iyelik eki almış şeklinde ses düşmesi oluşmuştur.

süzeği (10/11), soluķ (10/14), eđrē (10/16), büyük(11/7), yanıklara (10/87), kırpık (8/23), artıķı (8/70), döşek (16/71), ıkırıķta (14/9), değişik (14/35), yörük (15/16), suđuķ (17/57), aıkım (18/22), denişik (19/29)

+ķu

uykiya (16/7)

+ma, +me:

Ek aslında mastar ekidir. Fakat bazen isimlere eklenerek yapı eki görevini üstlenmiştir.

sarmam (3/14), ķavurma (16/69), basma (15/7), yazma (15/8), kesme (15/25)

+ma

bulamaç (19/13), ķovalama (20/1)

+man

eğitmen (16/34)

+tı:

arantı (10/85)

4.2.1.2. İsim Çekim Ekleri

4.2.1.2.1. Çokluk Ekleri

+lar, +ler

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında çokluk eki, eklendiği sözcüklerde ses değişimlerine uğramıştır.

+lā, +lē

çocuđlāmi (7/6), tabađlā (7/25), tencerelē (7/25), evlēm (7/54), malbuçlā (10/1), mođalā (10/1), sopalānan (10/1), ađbabalā (3/11), rađatsızlā (3/33), bubalān (4/7), ğadınlā (2/82), barmađlā (11/11), kađaklā (12/26), çekirdeklēni (14/8), ğızlāni (15/2), ğaşıklā (16/32), dersleri (16/36), aracılā (17/8), şeylē (18/16), tūmbekçilē (19/10), lađımlā (20/12)

+lar, +ler

somunlar (8/27), Kirmikirlere (8/36), uşakları (7/15), cigeraları (7/22), candarmalara (7/38), çocuğlari (7/54), samanluğlari (7/58), köfünleri (3/43), kızları mızları (4/18), ävler (6/25), çepelleri (2/48), düğmeleri (11/8), Yörüklerden (13/2), kulacıkaları (14/1), bakırlara (17/54), mandaları (18/10), buydeylere (19/16), testilere (20/13)

+na, +nā, +nar: Ek, “n” sesi ile biten bir kelimeye eklendiğinde, ilerileyici benzeşme yoluyla ses değişikliğine uğrayarak +nar şeklini almıştır.

çingennarı (7/20), kazannā (7/25), onnarı (4/53), unnara (11/48), bunādan (12/17), bunnān (10/26), unnā (18/21)

4.2.1.2.2. İyelik Ekleri

	Teklik	Çokluk
1. Kişi	+ım, +im, +um, +üm	+ımız, +imiz, +umuz, +ümüz, +ımıy
2. Kişi	+ın, +in, +un, +ün, +v	+ınız, +iniz, +unuz, +ünüz
3. Kişi	+ı, +i, +u, +ü, +y +0 +sı, +si, +su, +sü	+ları, +leri

Teklik 1. kişi +m, +ım, +im, +um, +üm

kızım (8/34), çocukluğumu (8/2), adaşıma (8/23), koluma (8/29), gelinim (8/30), kızanım (8/33), evlenmemi (10/5), büyüttümü (10/27), beyim (3/25), çocüm (3/34), bubam (4/12), yükümü (7/5), oğlum (7/11), ağabeyim (7/31), çeyizlêmi (7/35), ahlıma (7/87), yâvrim (7/27), kişim (7/88), ögümde (7/90), evlêm (7/54), Müslümanlâm (7/96), kardeşlerim (7/47), çocuklîmi (2/1), kafam (2/4), ğayınnam (5/43), ğucâma (5/30), ğızım (11/2), nenemin (12/3), anacâzım (12/5), ğıyımdeki (15/3), kendi kendime (16/2), kayınnam (17/19), kodüm yeri (18/2), insanlâm (19/2)

Çokluk 1. kişi +ımız, +imiz, +umuz, +ümüz, +ımıy

günümüzde (8/18), anamıyın (8/19), bubamıyın (8/19), arkamızda (8/23), oynadığımız (8/24), günlêmiz (3/8), birbirimizi (4/13), ellêmizde (4/4), büyüglêmiz (7/105), yaptığımız (7/7), oğuşlarımıza (7/81), buydeyimiz (5/32), çocukliğimizde (2/1), kövümüze (13/3), ördümüz (14/10), deliĝanlılâmımız (16/32), ğalamızın (16/17), oğulumuz (17/1), mandıramız (19/13), deremiz (20/11), keçimiz (9/14), bildimiz bileli (9/18)

Teklik 2. Kişi +n, +ın, +in, +un, +ün, +v

aygazında (8/31), yengev (7/58), omzunda (10/22), yemêni (10/28), attuĝuvi (7/14), alnuva (7/82), elbiselâni (7/50), kayınnan (6/30), geydiĝin (6/73), inin günün (15/9), oldiĝin (2/75), ağabeyni (11/38), ,ayaqlânla (11/31), arqandan (12/14), ğıycên (14/52), anânen (17/44), oğlun (5/24)

Çokluk 2. kişi +ımız, +iniz, +unuz, +ünüz

adlânızı (8/48), düğnünüzü (18/26), sağlığınız (16/43), çoçinize (16/52), köyünüz (11/32)

Teklîk 3. Kişi +ı, +ın, +i, +u, +ü, +sı, +si, +su, +sü, +y, +0

kimēsi (10/2), ğânını (10/9), göğnü (10/62), tokluyne (10/32), kocasındanmış (3/41), h̄angısı (4/2), çocū (4/13), avşamı (4/17), yāsını (4/45), yuğurdunu (4/46), adlāni (7/6), bağları (7/8), bacağından (7/21), tuzacı (7/24), arhāsıyine (7/27), dolusi (7/35), tenesini (7/36), kabaginde (7/37), emriyine (7/89), kavliyine (7/89), yazıldığını (7/92), artinden (7/75), küçiginin (7/79), dediglēni (7/50), mevkisi (2/18), çociyine (2/33), ayāni (5/13), yahnisını (8/60), demedinin (8/66), eşē (8/87), bızāsı (8/79), üstü başı (8/91), durmadıyın (8/85), meydan ataşı yakādılā (9/20), h̄angısı (4/2), çoliği çociği (11/47), devrisi (14/31), uşādım (4/21), tenesi (2/45), Urmeli'nden (13/1), adamın ini günü (15/5), şöferi (16/4), anasının (15/25), yapalāni (19/30), ovanın yüzüne (18/10), ağabeysi (18/25)

Mustafakemalpaşa ilçe ağzındaki ses düşmesinin olduğu bazı örneklerde ve bazı isim tamlamasının tamlananında üçüncü tekil kişi iyelik ekinin düştüğü görülmüştür.

pazartesi gün (2/15), küy çocū (4/13), mart uşādım (4/22)

Çokluk 3. Kişi +ları, +leri

elbiselēni (10/61), onlān adamları (11/37), örekelē bellerinde (14/5), ihtiyaçları (11/41), bunlān ellēni (11/47)

4.2.1.2.3. Hâl Ekleri

Yükleme Hâli

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında yükleme eki +ı, +i, +u, +ü, +nı, +yı, +yi, +yu, +yü olarak tespit edilmiştir. Yükleme hâli eki, isimlerin nesne alabilen fiiller karşısında aldığı durumu gösterir.

annemi (1/2), pareyi (2/31), bıydeyleri biçiyö (3/23), kendimiz bilem biribirimizi (4/8), ğızını (5/6), başkaları alışveriş yapıvarıydı (6/35), attuğuvi bulasen (7/14), çingennarı tutáydilē (7/20), filanı fişmanı koyacam (7/106), gelen mısāfiri doyurudu (9/12), o daşı atāsın (10/3), ğânını yarāsın (10/9), içini temizlēsın (10/9),

nası yiyonuz unnarı (10/12), dünyâyı yaratmazdan evvel (10/14), köyü ğurmuş (10/15), çaltılıyı ve bize (10/33), fasilyeyi istemem ayğazında (8/30), bızâyı soķuvarı oraya (8/80), ķoçanını ķoparmayduķ (7/102), ķepelleri üstüne gelirdi (2/48), üstüne gözeri takāsın (5/34), nuğudu (4/39), ķamaşırları yeķadın (11/5), barsaķları bōle sürünüpduru (11/56), anamı bilmeyom (12/5), tepsiyi dönendirisin (14/23), bunları göttü benim ğızlā (15/26), ĥasırın üstünde otķez (16/73), ğüvēyi (17/44), ğüvēyi de düğdülē (17/25), mezarlıya gidiyolādı (18/36), bana diyene yetmiyordu (18/44), aşā māleyi sevmedim (19/7), dūnümü (20/15)

Bazı örneklerde yükleme hâli ekinin düştüğü görülmüştür.

sayğısın tutādık (7/107), bebē de alıydık (20/3)

Yönelme Hâli

Mustafakemalpaşa ilçe ağızında yönelme eki +a, +e olarak izlenmiştir. Yönelme hâli, isimlere yönelme ve yaklaşma anlamı katarak isimleri cümledeki eylemlere bağlar. Bazı örneklerde hece düşmesi sebebiyle yönelme ekinin de düştüğü görülür.

Evliykene vāmadan tā (2/32), sepetlere ğorlā (2/50), iğne vurunmā geldi (3/34), ğünü bire işini görüyon (10/23), siniye dōkēlē hepsi içinde (10/11), meciye gidiyōdu (10/44), ğoynuna soķuyōdu ğaşıya sarıp ta (10/74), üğretmene gidiveri (8/93), hemen süler anāneye (8/103), ğüzelcene savurulur (8/19), Kırmikirlere Ķaraca'ya suğana gitmem olur mu (8/36), bi yayılırsın sundırmaya (8/58), total eşē varmış (8/87), doħtura moħtura gitmedim (7/4), pişirmağā müsāde vereydi Allah (7/12), kiçilēne baħtı (7/70), oğluşarımıza yedürerdük (7/81), alnuva yazıldığını göreceksen (7/91), öğüne boħça gererlēdi (6/12), pazar ertesine ķadar sürerdi (6/7), iki sene gittik ğuran gursune (6/47), tāstilere dolduruyidik (6/74), ķarşı yaķa dōru (4/42), ağama ķalsa buradandı (9/3), bureye geldim (9/13), Raħmi'm daşırğana gidiyo (9/32), ben gidiyom gevura yesir (9/82), göbeğē ğadan ğar (10/7), boğazı dolasıya toķluyne (10/32), dokuz ona giren insan (10/70), tuğleye malzeme bağlardık (11/21), hemen davranın düğnünüze (11/14), yenden tenesine (1/3), ğiçkireye ğadan (2/20), arabeye (2/42), eksere (2/13), çapiye gidiyoz (15/3), sene hediyem ōsun (15/18), çociyne (2/33), baķ bureye (12/7), ebe dikilir oreye (13/5), doħtora giridim (14/3), ğoņşo çocīna işte (16/1), mışıl mışıl uykiya (16/8), ğorlādı bōle soğreye (16/68), ğoņşuya kırķ uçurmā gidiyoduķ (16/55), baņa baħçeden bi evlik yir (16/58),

ovanın yüzüne hemen (18/10), unnarı hısım akrabaya (5/18), mandaları koyuvarılâmış (18/10), rât itçek yire verem (18/21), örekeye (19/31), dërmene götürüsün (19/17), tom toma kākıdıķ (20/7)

Bulunma Hâli

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında bulunma hâl eki +da, +de, +ta, +te olarak belirlenmiştir. Bulunma hâli fiilin nerede bulunarak gerçekleştiğini gösteren, isim soylu sözcüklere gelen ektir.

kõlerde kimse ğalmamış (10/49), doğma böyüme burdayám (7/28), gözümün kabaginde (7/37), beyramlarda işte çoluğ çocuğ (7/61), ağabeyim var öğümde (7/90), bayirlarde öğüre öğüre geleydim (7/111), ävlerde yoķtu su (6/72), küğde insan bile kalmamış (4/48), ħarman sürüdük düvende (5/32), ellëmizde taşla ona atādık (4/4), keremetliklëde kurutüdüķ (5/42), çocukliğimizde (2/1), urde çok bayram yaparlardı (2/5), düğünde bi teneke un komşulara dağılıvarı (8/26), ba kızanım bayramda nābıcaz (8/42), dışarıda oķuntu veriyoz (9/7), köyde ni vā ni yoķ (11/37), yuķarı mallede (12/13), salınğaçta sallanırķa (14/29), bizim günümüzde yoğdu (15/13), bubam hemen senesinde ävlendi (16/14), kuzu kaşşakta, çocuk beşikte (16/49), bizlerde kafa mı ğaldı ğāli (18/1), şindi mēralarda mēra yoķ (20/10)

Ayrılma Hâli

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında ayrılma hâl eki +dan, +den,+ nan, +tan, +ten olarak belirlenmiştir. Ayrılma hâl eki, fiilin nereden uzaklaşarak gerçekleştiğini, isim soylu sözcüklere eklenerek gösterir.

Taralādan saban, pulluķ (2/36), sōnadan bize köy yeri götsē demişlë (10/32), küçükken öldü kazādan (10/41), dünyānın ğuruluşundan başlayōdu (10/89), sulā süzülür bacaklāndan (4/28), oynan sonra daş taş oynayāyduķ (7/6), kevden hiç çıkmadım (7/28), Allah'tan dedi (7/29), gene üzden verdi (7/30), ne babaden düşmektü (7/34), tupraħtan tiktük (7/52), hükmetten insanlā geldi (7/54), kocam ölenden sonra (7/66), artinden sađaydıķ (7/75), tutup bacağından (7/20), ondan sō Çingeneler geliveri (8/27), misir unundan kaşā (8/53), göynünden ne kōpuysa (6/23), una ğaçtı da deyelekten (5/5), ösüz kalmış aneden bubadan (3/25), öyünden giden askerlë (9/75), düğünler cumādan geliyodu (11/25), bunnādan bekmez yapıyoz (12/17), Urmeli'nden gelmiş (13/1), ħayvan izinden felan su içtik (14/38), undan

geyni düğün etilē (15/6), dedilē sağığinden babası vēmiş (16/64), İbrām ekserden geldi (18/25), küğlerden (20/16), sōradan (20/18)

Vasıta Hâli

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında ek, +la, +le, +lan, +len, +na, +ne, +nan, +nen, +ına olarak belirlenmiştir. İsim soylu sözcüklere gelen ek fiilin ne ile, nasıl yapıldığını gösterir

sopeylen vurādık (3/6), hayvanlānan dōne dōne (3/24), sopalānan yuvarlak daşı bi yala kesiyon (10/1), gidiyon, geliyon ğarınnan (10/6), çengilēnen her şeylēnen (10/13), neylen gidicen ğı (10/21), unlā da delirmişlē arabaynen (10/42), arħasiyne gezdim (7/74), güzellikne istedum (7/39), nasıl cesaratlen çocuħları yatırdun (7/55), misirna geliptü memleketten (7/101), paraynan keve kazannā, tencerelē, tabaħlā alāydiler (7/25), beygırlēne koşı yapıptılā (7/84), Allāħ emriyne (7/89), gençliğimiz ah vayna geçti (7/98), sen al paraylan beni (8/114), davulnan zurniynen (6/5), ğızlar çalgıırlan oynardı erkeklerlen (6/70), beygir arabasınna geldim ben (5/4), eşekne mi gitçez (5/37), yımırtaynan kırk yımırta (2/24), suynan yıkarlādı (2/25), oturmānan olmuyo (2/87), Meleğinen ğaçādık (9/21), sabālen de dāmatı kaldırılā çalgıyna (11/28), ğalatına (12/14), iki tekerlekli arabeyle (14/46), öküz arabasınna geldim (15/7), ben bi çociğnen ğaldım (16/19), bekmezinen banālādı, şerbetinen ğalkālādı (16/69), mānilen söylēdilē onu (17/63), kofeylen (18/45), ekmekleri küreylen atıyon (9/71), çığniyin bōle ayaklānan (19/22)

Eşitlik Hâli

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında eşitlik hâlinin örneklerine rastlanmamıştır.

Yön Gösterme Hâli

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında ek +arı, +eri olarak belirlenmiştir.

yoħarı gidiyō (6/58), yukarı mallede (12/12), (2/7)

4.2.1.3. İlgi Eki

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında ilgi eki +ım, +im, +n, +ın,+ı, +in, +un, +ün, +nın, +nin, +nun, +nün, +yın, +yin olarak tespit edilmiştir. İlgi eki, sözcüğün cümledeki diğeri sözcüklerle ilgisini kurar.

yımirtanın içini dökerlê (2/25), saķallının saķalını yoldurdum canım (10/64), aĝamın düĝününde köçek söylêyo (10/69), ħarıyın anacıĝı ölmüş (8/90), ħâveciyin birine (8/107), kişiyin ħarıyın önü araba (8/37), dilenciyin biri (8/90), toĝtorun eline ħalıvarı (8/119), maşingayın üstüne urum fasileyi (8/31), egerin dedi adlânızı bi deĝiştireyin (8/48), kürēn üstünde durmazmış (8/85), küçiginin yanında duradam (7/79), ĝalburun içine ĝorlâ (6/23), Şu küĝün dışına (4/43), analân bubalân (4/7), keçinin ħıllândan yapıyoduĝ (9/45), elden ele çoluĝın çocuĝın (10/76), köyün adı bozuĝ, didi (11/33), nenemin adını ĝomuşlâ (12/3), bunun ħulacıkĝları duymuyo (14/1), anâĝ kucânda ısaĝlamıřın (16/49), duĝurdum ħızanı donumun içine (17/76), benim âbimin ĝarının oĝlan ĝardeři (18/17)

4.2.1.4. Aitlik Eki

İlçe aĝzında, aitlik ekinin bazı bölgelerde büyük ünlü uyumuna uydurulduĝu, bazı bölgelerde ise ünlü uyumuna uydurulmadan kullanıldıĝı görölmüşür.

böĝünkü aldıĝı pareyi (2/30), zamanĝı devir başĝa (8/32), hindikiler (7/104), ĝıyımdeki arkadaş ĝidiyodu (15/3), ařâķıtarlaya indim (2/39)

4.2.1.5. Soru Eki

İlçe aĝzında, soru ekinin +mı, +mi, +mu, +mü olarak kullanıldıĝı belirlenmiştir.

siz utanmâr mısınız (8/47), biliyim tabi bilmem mi? (6/34), çocuĝlâmi adlâni mi? (7/6), ħalemnden dal var mi? (7/34), parasız yurt olur mi? (7/70), hindi mi? (7/77), bu mu? (9/55), oĝumiyen insan bilir mi? (17/89)

4.2.2. Zamirler

Zamirler; ismin yerine geçerek onları Şahıs, işaret, soru ve belgisizlik bakımından temsil eden sözcük türüdür.

4.2.2.1. Kişi Zamirleri

Kişi zamirleri, isimlerinin yerine geçen zamir türüdür. Türkçede altı tane kişiye karşılıyan kişi zamiri vardır.

1. Tekil Kişi

Mustafakemalpaşa ilçe ağızında birinci tekil kişi zamiri olan “ben”, bazı bölgelerde “men “şeklinde de kullanılmaktadır.

Yalın Hl

ben eskiden biliyem (4/41), *ben* de bilmeyom (5/1), *ben* musafa ıkem (6/49), men gitmedim oğula yvrum (7/26), bubam *ben* küçükken öldü (10/41), ben anamı bilmeyom (12/5), *ben* ğariben (14/27), *ben* alivereydim (17/52), *ben* onu tutarina (17/83), *ben* de svdim (18/19), ben oyndım (19/11)

İlgi Hli

benim annem on dört yaşınde ykan (1/1), *benim* küçük oğlan öldü (2/82), *menim*

Ölüm de burada osun (7/95), *bnim* zamanımda (6/1), *benim* yaşımı yimişl (11/1), *benim* nenemin adını ğomuşl (12/3), *benim* de ğaşım olmadı (18/31)

Belirtme Hli

beni oğutmadı (2/33), *beni* ğovuyo (2/39), slemişl *beni* (4/14), *meni* rzı ettn (7/29), bıraķmlar *beni* (8/59), *beni* amca ocuğune verivdil (14/26), *beni* nişanladıl (17/6), *beni* ağrı tuttu nbıcam (17/73), *beni* on beşimde verivdil (17/88), *beni* de gtekl (18/32)

Yönelme Hli:

ni para verdise *bana* da verdi (2/29), kızıdı *bana* şindi (2/38), eni konu anlattıriysin *bana* (4/11), mene Allah verdi yükümi (7/5), nerde yatırdun *mena* (7/55), fotoğraf çekildi *bena* (6/66), *bene* ekme dedim (6/68), Kca Nciye derkini *bana* (8/56), *bana* tuğle lzım (11/21), *bana* sövmeycen (14/4), *baņa* baĥeden bir evlik yir verisen (16/58), u alıvdı *bana* (18/23), *bana* diyene yetmiyordu (18/44),

Ayrılma Hâli

selâm ederim *benden* içi (5/23), *benden* yaşlılar göcaya gidiyo (6/54), menden üç yaş böyügdü (7/16), anam *benden* hamaqtı (9/38), bu tã kafalı *benden* (14/1), *benden* on yaş böyüktü (16/2)

Bulunma Hâli

bende var (20/16)

2. Tekil Kişi

İlçe ağzında ikinci tekil kişi zamiri “sen” sözcüğüdür. Bazı bölgelerde sözcük yönelme ekini aldığında yazı dilindeki gibi ünlü değişimine uğramadan “sene” şeklinde kullanılmaya devam etmiştir. Bazı bölgelerde de sözcük “ñ” li şekliyle kullanılmaktadır.

Yalın Hâl

sen âleme gidisen (4/27), *sen* de arkasından sabanı tutāsın (2/36), acıcık da *sen* özen (2/71), nerdesin ğız *sen* (5/28), bilersen mi *sen* (7/75), nâpçen *sen* benim evenmemi ğı (10/5)

İlgi Hâli

senin damda inēni gelip aliveriymiş (4/47), darayamam *senin* başını (6/44), *senin* çociği, *bunun* çociği topleyo (11/42), iki gününü buluyo *senin* (12/22), *senin* hatırını hinciye kadā kırmadım (16/57)

Belirtme Hâli

üstüne de *seni* ğorlā (2/44), ğayınçoma vercem ben *seni* (6/15), *seni* pinip te yicem (8/76), Allaħyazcāse bozsun *seni* (11/1), *seni* arayan nerde bulcek (14/17)

Yönelme Hâli

âlem *sana* geliyā (4/27), *sene* destur veredem (7/38), *sene* gelirse cāhilsen (7/69), *sana* Çanaqqale’yi süleyem (8/1), *sana* veriyödüm (10/74), *sana* on ğama girdi (11/3), diyiverem ben *sana* (11/36), *sene* hediyem olsun (15/18), davşan *saña* (16/38), *saña* vercem derdi (16/61)

Ayrılma Hâli

eşkiyalar *senden* alır (4/47)

Bulunma Hâli

sende var (20/16)

3. Tekil Kişi

İlçe ağzında üçüncü tekil kişi zamiri için “ u, o” sözcükleri kullanılmaktadır.

Yalın Hâl

u da biraz afacan (3/34), *o* karışık oluyá (4/20), *o* gelemēri (8/34), *unnā* (15/8), Türk’ü ölümden *odur* kırtaran (10/51), *u* da eskere gitti (16/23)

İlgi Hâli

onun arhasıyne gezeydim (7/27), *onun* paraları alıvarı (8/87), *unun* çolīna çocīna bakar diye (16/18), adını yazdım *onun* (17/6)

Belirtme Hâli

her kişi sesler *onu* (1/14), tutuvarılar *onu* (8/109), bubam da gelmeyince boşamış *unu* (16/12), *onu* ünlē gelirdik (18/51)

Yönelme Hâli

baķıcaz *una* diye (6/17), *ona* gözükmiş (1/7), ben giderim *ona* (8/32), *una* ğaçtı, *una* da öle yaptım (11/15), deyelekten (5/5), *ona* veriyōdun (10/75)

Ayrılma Hâli

ondan sōna geziyo gelin bi dāna (17/43), *undan* geyni düğün ettilē (15/6), *ondan* kızanı olmuş (17/96)

Bulunma Hâli

İlçe ağzında üçüncü tekil kişi zamiri bulunma hâlinin örneğine metinlerde rastlanmamıştır

1. Çoğul Kişi

İlçe ağzında birinci çoğul kişi zamiri “biz” sözcüğüdür.

Yalın Hâl

biz kafasız ğaldık işte (2/35), *biz* yaptık dedeyle (3/19), öküz arabasınna geldik *biz* askiden (9/7), öle biliyoz *biz* (10/10), cunğardeş deriz *biz* (11/29), kavurğu dēdik ona *biz* (17/62), *biz* kâvelerden öte gitmiydik (19/8)

İlgi Hâli

bizim tarlalâda diyiverem (2/37), *bizim* akrabâ evliliği oldu (3/7), bizim taraf istemiyâ (4/21), *bizim* dilimiz böyle çalışıyı (6/72), bizim günümüzde (8/18), *bizim* Kestelek bizim hükümatmış (10/30), bizim zamanımızda (18/4)

Belirtme Hâli

nēde sönēse gömün *bizi* (1/5), *bizi* salmaya (9/12), hidirlezde sen görse *bizi* (14/21)

Yönelme Hâli

anam *bize* kalburla su getiriydi (8/72), şu çaltılıyı ve *bize* demişlē (10/33)

Ayrılma Hâli

tā *bizden* kapıyōdu (10/45)

Bulunma Hâli

bizde iğlenç vardı (14/21), bizlerde kafa mı ğaldı (18/1)

2. Çoğul Kişi

İlçe ağzında ikinci çoğul kişi zamiri siz sözcüğüdür.

Yalın Hâl

siz utanmār mısınız (8/47), *siz* bi şey görmediniz (10/39), *siz* beni ğınaman yavrum (12/25)

İlgi Hâli

sizin karnınız açtır dēri (8/71), o da sizin olsun demiş (10/16)

Belirtme Hâli

İlçe ağzında ikinci çoğul kişi zamiri belirtme hâlinin örneğine metinlerde rastlanmamıştır.

Yönelme Hâli

İlçe ağzında ikinci çoğul kişi zamiri yönelme hâlinin örneğine metinlerde rastlanmamıştır

Ayrılma Hâli

İlçe ağzında ikinci çoğul kişi zamiri ayrılma hâlinin örneğine metinlerde rastlanmamıştır

Bulunma Hâli:

İlçe ağzında ikinci çoğul kişi zamiri bulunma hâlinin örneğine metinlerde rastlanmamıştır

3. Çoğul Kişi

Üçüncü çoğul kişi zamirinde, bazı bölgelerde kelime sonundaki r sesinin düştüğü görülmüştür. Bazı bölgelerde de ilerleyici benzeşme yoluyla l sesinin n sesine dönerek kelimenin “onnar” şeklinde yaygın kullanıldığı görülmüştür.

Yalın Hâl

onlā da geliyolā (3/30), fakir *onlar* (8/117), *unnā* bizim burada (2/83), *unnā* acık gütmüşlē (10/31), *u* veri bi yaprak (10/47), *unlā* uçurulā (10/60), avır işe gidiyo *unnā* (15/10), anladıyadı *onlā* (17/64), fakir *unnā* dedi (18/21)

İlgi Hâli

onlān da adamları va (11/37), *unnān* geçicē yola gidiyo (11/45)

Belirtme Hâli

bureye vermişler *onnarı* (4/53), *onları* atçene örüvē dedi (2/89), hükümet işte *unnarı* bu tarafa (18/12)

Yönelme Hâli

onlara bırakıp kiteydüm (7/11), doyuruvarı *onları* (8/71), *onnara* eğlence yapıyolā (11/26), dāmat da *unnara* çevre verir (11/28), *unnara* yolcu bi nefer lāzım (11/48), *onlara* bahtırıyom (16/44), *unnara* bakabilirim (18/13)

Ayrılma Hâli

İlçe ağzında, üçüncü çoğul kişi zamirinin ayrılma hâli ekini almış örneğine metinlerde rastlanmamıştır.

Bulunma Hâli:

İlçe ağzında, üçüncü çoğul kişi zamirinin bulunma hâli ekini almış örneğin metinlerde bulunmamıştır.

4.2.2.2. DönüŖlülük Zamirleri

DönüŖlülük zamiri, eylemin özne tarafından yapıldığını ve işten etkilenenin de yine özne olduğunu belirtmek için kullanılan zamir türüdür. İlçe ağzında dönüŖlülük zamiri “kendi” sözcüğüdür.

Kendi de pek güçlü kuvvatlı değildi (2/38), *kendimiz* bilem biribirimizi (4/7), *kendim* dohtura mohtura gitmedim (7/4), *kendi* evladın gibi (8/34), *gene üzden* verdi (7/30), *özünün* dediglēni yapaydum (7/50), çerap toķuyaydum *kendime* (7/77), *kāndimiz* de derede yıkanıyoduķ (6/75), *alcam kendimi* gidicem (8/105), *kendimize* geyēdik (9/72), Allahınan *kendim* biliyom (10/26), hep *kendicī* etti (15/17)

4.2.2.3. İşaret Zamirleri

Varlıkların yerini işaret yoluyla tutan zamir türüdür. İlçe ağzında işaret zamirlerini “bu,şu, o, bunlar, şunlar, onlar” karşılar. Ses değışikliği yoluyla bu zamirler “bunlān onlā, unnar” şeklinde de kullanılmaktadır.

Bu, şu, o işaret zamirlerinin hāl eki almış şekilleriaşağıdaki gibidir:

Yalın Hāl:

unla çocī kırıklıdoduķ (16/52), bizim *burası* geliyodu (17/1), *orası* hamamdı (17/91), *şura* bi şey koyuyom (18/2), manav kövüymüş *burası* (18/8), yamanlıya giderke *orası* dereydi (20/11)

İlgi Hālî

bunun ğızını ğaçırdılar (5/6), *bunun* önkü kocası (5/45), onun *bunun* ekmēnnen (6/60), *unun* iççine de bi ğaşıķ ğonuyōdu (10/73), *unun* iççine de yağ ķordun (12/27), *bunun* ķulacıkları duymıyo (14/1), *buranın* çok ğüzel ğölü var (17/56)

Belirtme Hālî

urasını açālādı (2/49), *onu* da giydirivēdik (2/23), *bunu* biliveri (8/62), *unu* savurısın (2/45), *onu* söylēdilē (9/76), *unu* da yirlē, bunu da yirlē (10/23), yenge getiriyodu *unu* (10/72), geliyo *bunu* almā (11/9), *şunu bunu* oraya (18/11),

Yönelme Hâli

aptest almā çıkmış *ureye* mezarlığın beri yanında (1/6), toplarsın hepsini *ureye* (2/43), *buna* maşınğa diyo (2/80), te sıçıyo burasına (3/35), benim dedem Güller köyünden *buraya* iç güveysi gelmiş (3/38), *bureye* vermişler onnarı (4/53), *uraya* Yunan gelmiş (3/42), *buraya* duğdum (4/7), *bureye* ğuran ğursu oldu (6/47), Kürtler geldi bizim *bureya* (6/77), sabınlayıp ğorduk *oreye* (6/80), *oraya* gelmē (8/109), *bureye* geldim de (9/13), *oraya* bi daş dikēlē (10/3), bağ *bureye* (12/7), yedi yaşında geldim *buraye* (13/2), amıcamı *uraya* otutturmuş (18/14), ğop *bureye* geldim (19/8)

Ayrılma Hâli:

buradan bi daş atālādı (2/3), *urdan* geliyolā ninemlē (3/39), *ordan* aşı indi mi (6/59)

ordan devin topal eşē varmış (8/86), *urdan* gerisin geriye döndük (2/40), *buradan* bađālā (2/20), *urdan* alıbeni üglenden (7/21), *ondan* ğamağlım (9/10), *urdan* geliyon, gidiyon ğarınnan (10/6), adam *buradan* getiriyi (11/22), māniyi de *buradan* söylēsın (14/23), *undan* geyni düğün etilē (15/6), *burdenmiş* eşkiyā (17/93), *urdan* ğālī vapura biniyolā (18/12), geçse de *şurdan* kıaldırıvāsa (18/41), *bundan* buna kıatlāsın (19/26)

Bulunma Hâli

urde çok bayram yaparlardı (2/5), *urda* bi düğün yapālādı (2/16), tarlamız varımış *urda* (3/40), *urde* bi dinlenirdik (5/37), *şurde* bi odabaşı deriz (2/17), *orda* ben yazıyı söktüm (6/48), asılı kıalcacek orada (7/23), doğma böyüme *burdayám* (7/28), men yapayalnızam *burada* (7/67), sāde yemēni yapabiliyon *urda* (10/28), *burda* eşkiyālā çokmuş emme (11/37), āski evlē *urdaydı* (11/42), *burde* develē bađlamışlā (14/43), *burda* böyümüşüm (18/7)

İşaret zamirlerinin çokluk şekilleri teklik şekillere (bu, şu, o) çokluk eki getirilerek yapılmıştır. Bu çokluk şekillerinde, çokluk eki ile zamir arasına zamir n'si girmiştir. İşaret zamirlerinin bu çokluk şekillerinin hâl eklerine göre çekimleri şu şekildedir:

Yalın Hâl

gışın da *unlar* yinirdi işte (2/58), *bunlar* da benle akran (6/25), *bunlar* şimdi kaçivarılar (8/74), *burlar* çaltılıkmış heral (10/30), öp *bunlân* ellēni bakem (11/47), *onlā* da yalar insanın elini (14/12), denişik *bunlā* (19/30), *buralar* hep mēraydı (20/10)

İlgi Hâli

bizim *bunların* öyünden giden askerlē (9/75), *bunların* çocuğu salıngacın ipi bi kōpē (14/29)

Belirtme Hâli

toplayoz *unları* (3/23), *onlari* kesibeni oğluşlarımıza yedirerdük (7/81), tutubeni *bunları* satah (7/59), *unnarı* hısım akrabaya (5/18), örseliyolar *unları* bi gözel (6/85), *bunları* yümsek yapmışlā (9/86), nası yiyonuz *unnarı* (10/12), *bunları* topçukluyoz (12/18), ısla *unnarı* (14/34), *onları* geyiyoduğ (16/54)

Yönelme Hâli

der kili *bunlara* (8/93), *burlara* bi şeyler ekiyom (18/38)

Bulunma Hâli

cennet kōkuları va *bunlarda* (16/48)

Ayrılma Hâli

bunnādan bekmez yapıyoz (12/17)

4.2.2.4. Belirsizlik Zamirleri

İsimlerin yerine geçerek onların yerini belirsiz bir biçimde tutan zamirlerdir. Hepsi, biri, her şey, felan, hiç kimse, kimse, birbiri, başkaları, kimisi en çok kullanılan belirsizlik zamirleridir.

buydeyin *hepsi* yasılırdı (2/48), *biri* Ayaz küyünde sönmüş (1/5), *biri* bi yandan indi mi (2/8), her şey çok güzel oluyo (3/11), başka *birinin* çocuına (3/26), *biribirimizi* görmedik (4/10), nası oldūnu *felan* bilmiyām (4/14), *herkese* ekmēn üstüne (5/18), ekmek *fele* istemiyem (5/29), beygirlingēnen *herkesi* (5/49), *hiç kimsem* ğalmadı (6/46), *hepsi* üldi (7/47), uruluvarı *başkası* (8/106), başka bir şey yaptığımız

yohdi (7/7), *filanı fişmanı* koyacam dimeydilē (7/98), *hāpsini* unuttum (6/1), *herkes* dağılışıveriydi (6/14), *başkaları* alışveriş yapıvarıydı (6/35), *hepsi* para tuzagi (7/24), *kimse* gelemēri (8/48), *biribirilerine* uruluvarlar (8/92), *kimisi* divitin gibi (9/29), *her şe* (10/1), *kimēsi* godurmayo (10/2), herkesin göğnü (10/62), *hepsini* kesiyün (11/6), *hāpsini* bişirirler (12/11), hayvan izinden *felan* su içtik (14/39), *birbirimizi* tutuyoduk (15/1), anam *birinle* anılınca (16/12), bizim Kāzban'ı al *felen* diyelekten (16/19), *kimisi* bamye deye (17/35), kaynatam *filan* görür ağlarğa (17/74), insan *birbirini* sävdi mi (18/15), *herkes* eveli mezarlıya gidiyolādı (18/35), bahçemizde *file* her şey ekiliydi (19/12), *koça karı şeyi* (19/28), lağımlā *fela* karıştı (20/12)

4.2.2.5. Soru Zamirleri

İsimlerin yerini soru yoluyla tutan zamirlerdir.

kim yir *kapāsa* (2/47), *nereye* gidiyon? (2/39), gençlē kalmayınca *kim* yapıcak (3/21), *nerde* fotıraf be kızım (4/21), abu *ne* çıkıcak (4/27), *nerdesin* gız sen (5/28), göynünden *ne* kopuysa (6/23), te *nerdensa* kopup (7/84), *nerde* karıcan ekmē (8/30), *nerde* bulcan mari (8/56), *nerelere* kıada giderse gidiveri (8/75), bilmem *nesen* (7/21), *hangısı* doğru bilemem (4/2), *kuyuya* unu *kim* soķāsa (4/5), *neylen* gidicen ğı (10/21), *nēde* sönēse (1/5), *ni* para verdise (2/29), *kim* öne geçēse (2/30), *nire* gidiyon demiş (5/50), *hani kim* va barı (6/56), göğnü *nereye* canı istēse (10/62), *kimmiş* bu kadın demiş (11/45), *nerden* geldiyse (14/43), *hangini* beğenisen bağlayıverem (15/18), *ne* oynucuz benim yavrum (18/6), *kim* şedirse tutādık (19/5)

4.2.3. Sıfatlar

Sıfatlar; isimleri niteleyen veya onları sayı, işaret, belgisizlik, soru bakımından belirten sözcük türüdür. Sıfatlar, niteleme ve belirtme sıfatları olarak iki grupta incelenir.

4.2.3.1. Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları, ismin niteliksel özelliklerini veren sıfatlardır.

selvi boylum (1/19), *gocaman* bi ağaç (2/5), *ketlikli* paralar (2/29), *bөгünki* aldığı pareyi (2/30), *aşākı* tarlaya (2/39), *has* elekten (2/53), *goca* hırun (2/54), *kulaklı* mantı (2/57), *güzel* günlēmiz (3/8), *tārihi* taşlā (3/32), *rāmetli* annem (3/15),

boş köfünleri (3/43), ergin kız (4/15), üğsüz kız (4/49), üvey buba (4/50), fena adamın gızını (5/6), çanta dolusu beber (6/84), tātadan bi ğayış (10/5), göbeğe ğadan ğar (10/7), gücçük bi şēlere (10/8), üst üste yama (10/35), kür orman (10/41), kıl torbaya (10/65), küçük adet (10/78), bir aylık gelin (5/22), dış budakların (5/25), äski işler (6/12), ğara dereye (6/72), büyük kızım (7/11), ügey ana (7/32), áraba dolusi eşyā (7/35), tuprahtan olan evlēm (7/54), çanta dolusu zerzap (7/63), çocuği olmayan insan (7/97), pilte pilte qar (7/113), bi arka saç (8/23), kara erik (8/44), kaıklı kızan (8/50), sütlü çorba (8/43), koce gidi bi dev (8/69) , kırmızı bızāsı (8/79), iki kişiyin olduğu yerde (8/108), öte yanķı odada (9/22), altın bilezik (9/27), ğuca bi ğayvan (12/11), yukarı mallede (12/13), çadırılı Yörüklerden (13/1), şu kadā bi tokaç (14/11), yalnız başıma (14/33), avır işe (15/10), gücçük ğıza (16/65), duğal mandalāndan (17/57), yağlı fasille (17/67), äski yazıyı (18/3), aşā māle (19/7)

4.2.3.2. Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları isimleri işaret, sayı, soru ve belgisizlik bakımından belirten sıfatlardır.

4.2.3.2.1. İşaret Sıfatları

İşaret sıfatları, ismi işaret yoluyla belirten sıfatlardır.

bu yanda (1/14), böle bi çatallı (2/6), şōle bi sopa (13/4), u zaman (2/87), şu gadā bi mendil (2/12), şu ipleri (2/88), u suyun (3/26), bu ävler (6/25), şu çaltılıyı (10/31), böyle kız (10/34), önkü ğocası (5/49), o çeyizlēm (7/35), o çocuğu (7/30), bu yana geldük (7/51), bu seferi (8/19), o zamanķı devir (8/32), öteki türlü (9/34), u yükü (10/24), şōle bi yalaķ (11/6), bu kızanları (17/66), öteki çocuk (18/32), öte yana (18/48)

4.2.3.2.2. Sayı Sıfatları

Sayı sıfatları; asıl sayı sıfatları, sıra sayı sıfatları, üleştirme sayı sıfatları, kesir sayı sıfatları şeklinde dört grupta incelenir.

Asıl Sayı Sıfatları

iki sene (2/14), beş dene daş (2/1), bi hafta (2/13), on altı yaşında (2/10), kırk yımırta (2/24), kırk tene su (2/25), yedi yaşında (2/27), iki dedem (4/49), bi top kefen (2/76), otuz kişi (3/29), kırk günlükmüşmüş (3/39), on ay (4/9), yirmi ayda (5/22), on dokuz yaşında (6/3), dört taneydi (6/3), altı kişi (10/15), ikiz gızlām (10/26), dokuz ona (10/70), kırk yaşındaydım (5/1), seksen iki yaşındayım (5/3), altmış beş sene (5/15), on dört sini (5/16), üç tenesi (5/31), yüz elli kile (5/32), ālli altı yaşında (6/21), dört tene çocuḡ (7/48), on gün (8/18), yedi tene kızanı (8/35), iki tene Nāciye'ydik (8/50), on iki yaşındayka (9/3), beş kızız (9/11), dört tene gızım (11/2), beş ton ekin (11/17), on altı sene (16/2), iki gattı (16/54) iki soḡralık (18/30)

Sıra Sayı Sıfatları

ikinci ġarısıymış (5/48), ikinci akşam (10/56), iġinci sene (6/49), ikinci gün (9/7) (11/26), üçüncü gün (9/8) (11/27), dördüncü gün (11/27), ilk gün (11/25),

Üleştirme Sayı Sıfatları

birer budaḡ (5/19), birer sırt turup (8/57), birer devir buyday (9/43)

Kesir Sayı Sıfatları

bi bucuḡ yıl (4/49)

4.2.3.2.3. Belirsizlik Sıfatları

Belirsizlik sıfatları, varlıkları belirsizlik bakımından belirten sıfatlardır.

bi māni (1/9), her kişi (1/9), her şeylē (1/19), bi sopa (13/4), bi tarafta (1/15), bi çoban (2/3), biraz para (2/16), bikaç sene (3/12), her küġün (4/4), hiçbi gençliğimi (7/73), başka bir şey (7/78), üç beş ġuruş (10/44), bi yaprak (10/47), her kişi (8/42), bi kıarıyın (8/90), çok bayram (2/4), bi parça bide (18/47), her bazar (18/53), bikaç zaman (19/22), başka küġlerden (20/15)

4.2.3.2.4. Soru Sıfatları

Soru sıfatları, varlıkları soru yoluyla belirten sıfatlardır.

kaç adım (2/31), *kaç* gün (8/40), *ne* maşakkatlā (10/24), *hang*i çocuk (14/24), *kaç* sene (14/33), *kaç* tene (19/29)

4.2.4. Zarflar

Fiillerin anlamını zaman, nitelik, miktar, yer- yön ve soru bakımından tamamlayan sözcüklere zarf denir. Zaman zarfı, durum zarfı, azlık-çokluk zarfı, yer-yön zarfı ve soru zarfı olmak üzere çeşitlere ayrılır.

4.2.4.1. Zaman Zarflar

Fiillerin anlamını zaman bakımından tamamlayan zarflardır.

on dört yaşındeykan gelmiş bureye (1/1), yapālādı *evelden* (1/7), veriyelē *kārikin* (1/14), *Hıdırellez sabāsi* içēdik (1/17), *çocuklığımızde* beş daş oynādık (2/1), gitti gāli çalışmıyo (2/84), *pazar günü āşam* bitiyodu (2/15), *gice* erkeklē çok düğün yapādı (2/18), *giçkireye gadan düğün* öle olurdu (2/20), *āşamıyne* yığāsın (2/45), *āşama gadan* u düven hārman olur (2/45), toplanırlādı *gışın* (2/78), *eveli* dümbek çalālādı (2/72), *āşamıneyn* getirilē (2/51), *yazın oldu mu* zarzıvat (2/56), *tek başına oldığın* āşam da olmuyo (2/89), *sōna sōna şey* yapıtlā (3/27), *hindi* yürümeyolā (10/21), *yaşlandıktan kere* geldi (3/2), *çatladı mı* başlar ağlamā (3/36), *her sene gelişiyā* (4/15), *perşembe gününün avşamı* derlēdi (4/17), bazı çocuklar gelir (4/18), *devrisi avşamı* çocuk evine gidēlēdi (4/19), *gecenin sāt birinde* tütüne gideriz (4/35), *pazar ertesine kadar sürēdi* (6/7), *benim yaşıma gadan* yāşiyin (6/53), *ävelden* gece oturmaqtı yoktu (6/26), *gidiyodum tarlaya ayın aydına* (6/29), *çalgıcıydı askiden* (6/14), *büğün* ilkin buraya devrildim (6/58), *kama kaķake* düğünde söyleniyo (17/10), *oynan sonra* oynayāyduķ (7/6), *pazar gününe ced* davul çalmaķ (7/18), *ağabeyimden üge* evlendim (7/31), *giteydik temcitte* (7/44), bayıldı *görüttü elbiselāni* diyende (7/49), *ķocam ölenden sonra* gitmeydem (7/66), *gitenden sonra* başladilē (7/85), *hindi* demirne diktiler bunlari (7/71), *ķıştan* koyarsav (7/100), pilte pilte ķar yağaydı *bu dünyaya gelende* (7/113), *şindi artıķın* buğday da ayağına geliveri (8/22), *şindicik* işler başķa türlü oldu (8/25), *bu seferi* topçuk oynardık (8/39), *ondan sō* çingeneler geliveri (8/27), *bir varķa bir yokķa* (8/57), *er gün* gidemezmişler (8/57), *büğün* Pazar (8/63), uruluvarı başķası *şinci* (8/117), *biz bildimiz bileli* öyle (9/18), *tarla alarķa* sattık (9/28), *hinci* bunlar traktörlen yapıyolā (9/33), yapabiliyosan

böğün al (9/39), torunlā tā ifaqtı (9/56), *undan geyni* düğün ettiler (15/6), *sondan kene* oldu (15/13), *günü bire* işini görüyon (10/23), *askiden nābıyoduğ* (11/4), *hemen davranın* (11/14), *böğün sabā kadā* ayazlıcağ (12/20), *ğāri* olcek çocuk (12/29), *anam birinle añılınca* boşamış unu (16/12), bubam da *ğāli nāpçek* (16/19), *şindiden sōna* da ğırmam (16/56), *ilkten* el öptürme diye adet vardı (17/9), *ķama ķaķāke* söyleniyo (17/10), *ķafa mı ğaldı ğāli* (18/1), *cümē gününden* gelirdi (18/27), *şimdi ķāriki* lağımlā fela ķarıştı (20/12), *şindikin* eşerdi (20/11)

4.2.4.2. Yer-Yön Zarfları

Fiillerin anlamını yer ve yön bakımından tamamlayan zarflardır.

yukarı çıkādı (2/8), *geri* gelmesin (10/45), oturmā gittik *yokarı* gidiyo (6/64), ben *aşşā* iniverem (11/54), yattım *aşşā* (12/32), *aşşā* iner de *yukarı* çıkmaz (18/50)

4.2.4.3. Nitelik Zarfları

Fiillerin, fiilimsilerin niteliğini veren zarflardır.

yenden bi tenesine tā vemişlē (1/3), pek *güçlü ğuatlı* değıldi (2/38), *gözernen* elēsin (2/46) , demet demet bağlāsın (2/41), *ōle* yapılırdı (2/9), dōmelmiş bana bakar (2/62), erkeklē *tez* ölüyo (2/81), *acığ acığ* ğōsun (2/92), *langır langır* baştan ğāveye girēlē (2/95), ben geldiğimde *yenice* yapılıyodu (2/86), ħarman yapıdığ hayvanlānan *dōne dōne* (3/24), bi kere *ķonuşurke* görem (4/12), *iğşili iğşili* yinirdi (4/32), geliyon *ğarınnan* (10/6), *merkep gibi* sarın (10/23), *günü bire* işini görüyon (10/23), *gütmüşlē boğazu dolasıya tokluyne* (10/32), nerde *hinciki gibi* (10/36), hep *ōle* olama (10/70), *simsiyah* oluyo (10/87), *sopaylen* vuradığ (3/6), *saç ayā gibi* dikēdik (3/5), *languru lunguru* oldu (3/9), o *ķarışık* oluyā (4/20), *eni konu* anlattırıysin (4/10), serili *şımbıl şımbıl* (4/16), *kiyfen* uşak büyüdiylē (4/36), ep oraya gitmek isterdim (4/38), *yörüleğ* gittiydim (4/42), inēni *gelip* aliveriymiş (4/47), yapıyolā *gene* (3/13), *gine* de buldum (5/2), *sözde* yazıcektim (5/3), una ğaçtı da *deyeleğten* ğızını ğaçırdılar (5/6), *ħazır* askermiş (5/22), *siğirerek* gittim (5/27), *sarıl sarıl* olurlar (5/28), *ğara* giydım (5/50), *çalışalāğ* geçti (6/51), *onun bunun ekmēnnen* böyüdüm (6/60), *ğarnım doyasıya* ekmek mi yedim (6/61), *ilkin* buraya devrildim (6/58), *sabınlayıp* görduğ (6/80), örseliyolar unları bi *gözel* (6/85), ormanda

çalışırkına eğilmiş su içmiş *terlileme* (6/16), *mecbur* giteceksen (7/15), giteydiler *alibeni* üglenden (7/21), *arhasiyne* gezeydim (7/74), *aynı onun gibik* attı (7/34), *güzellikne* istedum (7/39), *ahşam ezanından sonra gelibeni* yapaydım (7/44), *gitebeni* hayvanı güdüp çeħmak (7/51), *yengürüçten* dikecem (7/58), *tutubeni* bunları sataħ (7/59), uşahlar *gelibeni* çanta dolusu zerzap *toplayıp* giteydi (7/62), *gitibeni* demir almaydın (7/71), *Koyin kesibeni beş tene yemek* yaparlā (7/64), *kuħumav gibi* oturup (7/68), *yeye yeye* geleymişlē (7/103), *öğüre öğüre* geleydim (7/111), *bele* gitübeni ben filanı koyacam (7/106), *güzelcene* savurulur (8/19), yine çıkmam (88/49), *ķarnımı taş gibi* nan doyurum (8/51), *benim somunun durmadıyın gibi* durmāri (8/85), *zıķıtı zıķıtı* geliveri (8/87), *oynadığımız ödürü* yaķtılar (8/24), *ğut, ğut ğut diye* oynardık (15/2), hayvan *sede* bağırımış (8/81), *üle büle* derke (8/77), fakir olduğuna yinsemişler (8/106), şerbetçi güzeli *büle büle* deye (8/111), *sede* bağırımış (8/81), *tepetaklak* toktorun eline kalıvarı (8/119), öyle alādılā (9/2), *oynaya oynaya* gelēdilē (9/19), *don antari* oynādık (9/25), ekmekleri *küreylen* atıyon (9/71), buraları *yümsek* yapmışlē (9/86), *dömelmiş* bana baķar (2/62), *öpem dirken* fırladı gitti (10/68), hāp cāhil kaldım (12/2), *duruyo eyice* (12/20), gelen geçer *ħaşur ħuşur* (14/20), *ğut ğut ğut diye* evelden oynardık (15/2), *keke* ğonuşuyodu (16/15), çirkin fele büyüsün de *yalınız* (16/50), *zer zer* ańırdım (16/73), *geziyo* gelin *bi dāna* (17/43), *langara langara* bōle dövēdim (17/53), *ħangir hingir* neşeliydi (17/89), *barabar* içelim (18/34), ben *yinden gine* gidēdim (18/42), satın alıyom *ķofeylen* (18/45), *şaktık şaktık* oynādım (19/11), *yağlı yağlı* yāpıdık (20/6)

4.2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları

Fiillerin, fiilimsilerin ve sıfatların anlamını miktar bakımından tamamlayan zarflardır.

ğadınlā *çok* yaşıyo (2/82), *çok* durmadan (2/12), *bi kere* geldilē (2/11), nuğudu acık şişirisen (4/39), *acıcık* de sen özen (2/71), *pek* varışımız gelişimiz yok (2/90), öğrendik acık (3/1), *hiç* beğenmedim (10/8), *bayā* eyi gibiydi (10/65), *ne* zāmetli (3/24), *o kadar* biliyāz (4/13), *iki kerecik* rast geldik (4/10), *çok* fenaydı (4/12), *çok* masal anladırđı (4/37), *acık* süpüttürüsün (4/40), *tā* güzel patlayā (4/39), *çoħ* isteyen oldi (7/28), *çoħ* suveydi (7/50), *biraz* cabcablandılā (7/53), *fazla* eken yok hinci (9/31), *acık* böyüdüm (10/19), *çok* eyidir (11/1), *çok* küstü ğoca ğıza

(12/8), acık ğatıyon (12/21), tā kafalı benden (14/1), *üç kere* ävlendi (16/10), *çok* güzel bulup geyemedim (16/56), ben *tā* güçüküm (16/59), *kızık kızık* koşuyo (18/56)

4.2.4.5. Soru Zarfları

Fiillerin ve fiilimsilerin anlamını soru yoluyla tamamlayan zarflardır.

nası yionuz (10/12), *neden* erken ölüyo (10/13), sen *necisin* (7/1), *neçe* beni isteye geldilē diye (7/91), *neçe* baħam (7/46), *nasıl* durak o memlekette (7/102), seni *nasıl* tutayım (8/107), *nası* geldi bureye (14/44), *ne* mutlu bana (16/45), *neden* aldın (16/73), *ne* bilcem gününü mününü (17/70), *nası* bıraktım (18/18), *nası* olcek (18/35)

4.2.5. Edatlar

Tek başlarına bulduklarında bir anlamı olmayan ancak cümleye girdiklerinde anlam kazanan sözcüklere edat denir. Edatlar cümlede de tek başlarına bulunamaz. Kendilerinden önceki veya sonraki sözcüklerle birlikte sözcük grubu oluşturur. Edatlar; ünlem edatları, bağlama edatları, son çekim edatları, soru edatları olarak sınıflandırılır (Hacıeminoğlu, 2015).

4.2.5.1. Ünlem Edatları

Ünlem edatları; kişinin hayret, heyecan, sevgi, korku, üzüntü, onaylama, reddetme gibi duygularını anlatmaya yarayan edatlardır. Bu edat grubu; ünleme edatları, seslenme edatları, gösterme edatları ve cevap edatları olarak sınıflandırılır (Ergin, 1997).

Ünleme Edatları

Ünleme edatları, kişinin duygularını ve doğa seslerini taklit etmek için kullandığı edatlardır.

hatırlamıyem be kızım (1/19), *ğāli* yapmıyom *ğızım be* (2/88), *çok* çalıştık *çok anām* (2/27), *ölse* hatırlarım *ğı* (10/1), *öldü ye* (10/13), *hatırlamam mı be* kızım (4/3), *a be* kızım (4/30), *beş* tene *ne bē* (4/34), *valla* çelik çibık oynādık (3/4), *bubaları da* ölüverdi *ye* (6/36), *fırın benim orda ye* (6/83), *vallaħi* sattı yedi (7/36), *ā* bilmem olur mu *be* kızım (8/1), *şimdi ba* kızanım (8/60), *dışarda* okuntu veriyoz *ya*

(9/7), gitmem mi *yā* (11/23), *hele* bi bitir de gör gününü (14/14), araba iz yapē *ye* (14/50), olsun *beyā* bi şey ilāzım değil (16/45), utaniyen *ye* (17/19), *a be* yavrum nerde anlatçam (17/63), sonradan kalabalıklaşmış köv *beyav* (17/94), *aḥ* yavrum (18/1), *aḥ* Ayşe *aḥ* (18/19), köy eyi oluyo *be* kızım (18/33), *aḥ* dūnümü ne hatırlıyem (20/15)

Seslenme Edatları

Seslenme edatları, kişinin seslenmesini ifade eden edatlardır.

ḥāde doğduktan sōna bi şey (2/21), eyiydi gene *ya* (2/77), *de gidi* gızım de (10/5), Ayşe *hū* Fatma *hū* (4/26), Osman aḡa gidem *ḥadi* dedi (5/24), *ā* Firdevs (5/28), *ḥani* kim va *barı* (6/56), *ḥadi* äve (6/77), ba kızanım bizim günümüzde on gün oraḡ biçerdik (8/18), noldu *mara* adaşım (8/24), kara erik *mari* (8/44), tereyaḡı nerde bulcan *mari* (8/56), *ḥādi* bureye (11/10), *ḥayde* loḡma tavasının içine ḡolu giriye (14/29), o bitiyēri *ḥadi* şindi oraḡ biç (14/36), *ḥōp* bureye geldim (19/8)

Gösterme Edatları

Gösterme edatları, kişinin birini veya bir varlığı gösterirken kullandığı edatlardır.

sarıvādilā *işte* bu (2/22), ḡışın da unlar yinirdi *işte* (2/58), *tā* uzakta ona gidēlēdi (2/79), *işte* bi parça sonra da olsa gittik (3/1),bi kaç kişide vā *işte* (3/22), *te* sıçıryo *te* burasına böle (3/35), gelene ḡadan *işte* (10/4), öyle *işte* bi yaş oyniyá (4/1), *işte* geldim gidiyim (6/51), *tā* pazar gününe ced davul çalmaḡ (7/19), ne yapaceksen böle dünya *işte* (7/80), *na* bak bitmiş (6/65), ḡa burada ḡuḡumav gibi oturup duraydım (7/68), *işte* giteydiler urdan alibeni (7/21), ḡa bu misirna geliptü memleketten (7/101), alsak *ḡa* bunu (8/91), *ḡa* böyle dizerdik ḡızlāni (15/1), ḡarnımı taş gibi *nan* doyurum (8/51), *yār* sana para yar sana *te* kendim (8/114), *dē* aşā su vardı (9/9), *tā* pazartesi gidiyoduḡ (11/25), *işte* ḡāp cāhil geldim (12/2), *tē* toplayırdık (14/5), ḡoḡşu ḡoḡāna *işte* (16/2)

Cevap Edatları

Cevap edatları, kişinin onaylama ve reddini ifade etmek için kullandığı edatlardır.

tabi onu da geydirivēdik (2/23), acık böyüdüm *tabii* (10/19), *tabi* ergin kız (4/15), ben öyle fena *deḡildim* (6/53), göḡmen *deḡil* (6/72), anam bizim *gibi* deḡil idi

(10/77), küğ bõle deęilmiř (4/54), elim uzun *degi* dedi (7/39) *tabi* nerelere kıada giderse gidiveri (8/75), istemedim *yāni* (11/2), pek beęenip te alan olmamiř *yāni* (16/17), uyķusu gōzūne aķlı bařına *āvāt* (16/51)

4.2.5.2. Bağlama Edatları

Cümlede yardımcı cümleyi temel cümleye bağlayan edatlara bağlama edatı denir (Ergin, 1997). İlçe ağzında en çok “ki” bağlama edatı kullanılmıştır.

babam dedi *ki* sen meni rāzı ettün dedi (7/27), ařa yok *ki* siniye sürmē olsun (10/36), satın yiyoz *ki* yapmayoz (10/55), bānim zamanımda oķul yoktu *ki* (6/1), öyle bi ādamdı *ki* dāędan ğurt öldürmüşler (6/18), hemen ķoca Nāciye der *kini* bana (8/56), üğretmene gidiveri der *kili* bunlara bi baķalım (8/93), demek *kili* fakir olduğuna (8/105), ben oķula gitmedim *ki* sana oyun diyiversem (16/5), bulamayom *ki* ķodūm yeri (18/3)

4.2.5.3. Cümle Başı Edatları

Cümle başı edatları, cümle başlarında veya cümleleri birbirine bağlamakta kullanılan edatlardır.

her şeylē vādı *emme* hatırlamıyem (1/19), oyunlā ķokdu *eme* benim ķafam (2/4), biliyoz *ama* neden olduğunu bilmeyom yavrum (3/18), attuğuvi bulasen *ama* o zaman attuğuvi bulmaydın (7/14), ķocuktum *amma* (10/71) , küğ iķindeydik *ama* gezmelē yoktu (4/8), gitemedim *ķünki* babam neCberdi (7/26), *egerin* dedi adlānızı bi değiştireyin (8/48), kaçıvarı *ama* cırcırık piniveri tavana (8/74), bi dövdü *emme* õle bi dövdü (11/8), sen bana dövmeycen sövmeycen *ama* (14/4), eyiydi *emme* zanēti yoktu (16/30)

4.2.5.4. Karşılaştırma Edatları

Karşılaştırma edatları, iki unsur arasında karşılaştırma yapmaya yarayan edatlardır. İlçe ağzından derlenen metinlerde belirlenen karşılaştırma edetları şunlardır: de...de, hem ...hem , ya.... ya, nene, ni ni, ister... ister

ne büyüksün *ne* küçük (1/26), *eyi de* oluyo kötü *de* (6/56), *ne* babaden düşmektü *ne* şeyden (7/34), köçek *hem* söylēyo *hem* oynayo (10/69), şindi *em* temizlik (4/40), *ye* canından *ye* malından (4/48), *em* üvey bubası oluya *em* dayısı oluya (4/50) , *eyi de* oluyo kötü *de* (6/31) , *hemi* eövleri dikedük *hemi* çocuhlā *hemi* tarlalara gidiyon orağ biçmeğa (7/40), benim ölüm *de* burda osun dirim *de* (7/95), buğday da ayağına geliveri misir *de* (8/22), *ister* tarana olsun *ister* kaşa (8/50), *ne* ğız oldūmu bildim *ne* gelin oldūmu bildim (9/63), köyde *ni vā ni* yok (11/37), ben ğāri *ni* önümü bekledim *ni* sonumu (12/31), tūmbekle *hem* oyun *hem* çalma (17/21), *ne* dūne karıştı *ne* karısını saldı (20/21)

4.2.5.5. Denkleştirme Edatları

Denkleştirme edatları, anlam ilgisi olan iki kelimeyi bağlamaya yarayan edatlardır.

kevgir diyoz *ya* hamır süzeği (10/11), köfün içine *yahut* çitin içine (4/35), ayranını kestiriz *yahut* yağurdunu kestiriz (4/46), ğuzu tenceresi alcan *yāhut* göynünden *ne* kopuysa alcan (6/23)

4.2.5.6. Sıralama Edatları

Sıralama edatları, arka arkaya gelen sözcükleri sıralamak için kullanılan edatlardır.

oğlağına kuzu (9/14), Allahınan kendim biliyom (10/26)

4.2.5.7. Sona Gelen Edatlar

Sona gelen edatlar, kendinden önceki sözcüğe cümlede işlerlik kazandıran edatlardır.

Hızır da dışarıda geziyi (1/18), daş üstünden düştü *mü* u çoban denişirdi (2/3), okuyup *te* nāpçen (2/33), acıcık *de* sen özen (2/71), u *da* başka kocasındanmış (3/41), una ğaçtı *da* deyelekten (5/5), ağamız *bile* vādı da (10/42), gitsin *de* geri gelmesin (10/43), düğünlere *bilem* okumak yerlerine (4/8), araba bilem yoktu (4/41), kasabaya *bile* gitmezdim (6/35), anamıyın, bubamıyın *bile* şağa kalkar (8/20), anam *bile* düğdüydü (8/53), , karı yollar *cāzi* (8/117), seni yimeyip *te* kimi yiyeyim (8/76), sor *da* iççēse öyle koyuvar (9/67), dāmat *da* unnara çevre verir (11/28), bi *de* şu kadā bi

tokaç (14/11), beni bırakıp *te* gitmeyivereydi (16/20), çiçek miçek *bile* yoktu (17/8), ayām *de* ağriyi (17/31), bebē *de* alıydık (20/3)

4.2.5.8. Son Çekim Edatları

Son çekim edatları; isimlerden sonra gelip eklendiği isimle cümlenin diğer sözcük ve sözcük grupları arasında zaman, mekan, tarz, benzerlik, başkalık vb. gibi çeşitli ilgiler kuran kelimelerdir (Hacıeminoğlu, 2015). Metinlerde belirlenen son çekim edatları şunlardır: kene, geyni, göre, diye, , gibi, gibik, gidi, için, içi, için, için, ğadan, ğadā, ğarşı, +a ced, +e dek, +e doğru, -den kere, -den sonra, +dan sō.

undan sōna böyle kaydırmaca (2/2) şu *ĝadā* bi mendil verilēdi (2/12), giçkireye *ĝadan* düğün (2/20), āşama *ĝadan* birkaç yoluyon (2/28), *ondan sōna* ekin ğarışdırlā (2/50), yaza *ĝadā* gelmez ğāli (2/90), sonra *yaşlandıktan kere* geldi (3/2), ceviz *kadā* bi kuyuya (4/5), nerde hinciki *gibi* (10/36), karşı *yağa dōru* derlēdi (4/42), doğduktan *sōna* bi şey (2/21), davulları içki *için* (5/7), bölēlēdi mendil *gibi* (5/20), annem tarafına da selām ederim benden *içi* (5/23) , bu *ĝadā* bu *ĝadā* bembeyazdır (5/37), pazar ertesine *kadar* sürēdi (6/8), öleli hindiye *dek* kırk dört senenin içinde (6/20), sabā *ĝadan* kuran okundu (6/38), çamaşırlar *ĝār gibi* olurdu (6/82), benim yaşıma *ĝadan* yāşeyin (6/53), hıtır *içi* (17/8), çıharmak *üçün* (7/3), çucuğlara şey yapmağ *içün* (7/10), oynan sonra daş taş oynayayduğ (7/6), pazar gününe *ced* davul çalmağ (7/19), ödeyene *kadā* asılı kalacak (7/23), aynı onun *gibik* attı meni (7/35), ağaçları kesip kafes *gibik* koymuştuk (7/56), kocam ölenden sonra (7/66), aynı uşağı *gibik* (7/74), dipten dırnā *ĝada* (15/18), sondan *kene* oldu (15/13), undan *geyni* düğün ettiler (15/6), ondan *sō* Çingeneler geliveri (8/27), gelin ama kendi evladın *gibi* (8/34), sabah çorbasına varınca *kada* yemeksiz bırakmālar beni (8/59), yorulunca *ĝadanlık* (8/66), koce *gidi* bi dev (8/69), yaşlandıktan *kere* geldi (3/2), onu almā *gidene kadā* gidēse (13/5), hinci kırk doğumlu olduğum *için* seksen bir görünüyom (16/26), ondele *gibi* böyle kıvırıp kıvırıp (17/20), arabanın üstüne *doğru* (17/28), pelte *gibi* oluya (17/52)

4.2.5.9. Soru Edatları

Soru edatları, cümleye soru anlamı katan edatlardır. İlçe ağzında metinlerde belirlenen soru edatları şunlardır:

u yükü götümesi gölay *mi* (10/24), üç tene *mi* iki tene *mi* (10/30), ablası *mi* vā yengesi *mi* vā (10/73), buba *mi* deycez dede *mi* deycez (4/23), *ani* bana darılmayın (4/36), *abu* ne çıkıcağ (4/27), *ani* sütü çalkardık (4/45), eyi *mi* kız (5/11), artejen *mi* deyołā (5/36), kayninan eyi *mi* (6/33), bulameyodun *bari* (6/45), *hani* kim va barı (6/56), evli *mise* bekar *mise* bilmem (7/21), kaleminden dal var *mi* (7/34), suğana gitmem olur *mu* (8/36), kızanlık üle değil *mi* (8/39), bilmem olur *mu* be kızım (8/1), ne o cabı *acaba* (8/20), üle denirdi *hani* (8/21), *hani* fayda olsun (8/65), benim yaşımı yemişlē biliyon *mu* (11/1), *hani* bayırdan indik ya (11/42), sudan zor geçmiş kimisi yā *hana* (11/50), horoz ünüğü *müydü* (14/2), okumiyen insan bilir *mi* (17/89), *nası* bıraktım gittim (18/18), *nası* olcek yavrum (18/35), on beş yaşında *mıdı* (19/7), *dünümü* ne hatırlıyem (20/15)

4.2.6. Fiiller

4.2.6.1. Fiil Yapım Ekleri

4.2.6.1.1. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

-an-

İlçe ağzında sık kullanılmayan fiilden fiil yapım ekidir.

dönendirisin (14/23)

-ar-

İlçe ağzında yaygın kullanılmayan fiilden fiil yapım ekidir.

aparayduğ (7/42), kopardıyduğ (7/102), çıkarız (14/8)

-Ir-

Yaygın kullanılan ettirgenlik ekidir. Sonunda “ç”, “ş”, “t” bulunan fiillerde daha sık görülür.

şişirisen (4/39), ğaçırdılar (5/6), pişireydük (7/12), yatırdun (7/55), doyurusun (8/59), üğürümüş (8/68), doyuruvarı (8/71), bişiriyo (9/41), göçürdük (10/55), uçurūlā (10/60), bişirirler (12/11), savurısın (14/45), anırdım (16/73), oynadırlā (17/32), bitirmiş (17/41), kaçırcek (18/20)

-k-

İşlerliğı çok olmayan fiilden fiil yapım ekidir.

yoruqtum (8/57), çalkıyoduğ (16/62)

-l-

Fiilleri edilgen veya dönüşlü duruma getiren fiilden fiil yapım ekidir. Edilgenlikte fiilin belirttiğı işi yapan belirsizdir. Dönüşlü de ise fiilin belirttiğı yapan ile etkilenen aynı unsurdur.

ayrılır (2/40), bozuluvaryo (2/48), silkilidi (3/17), kuruluyá (4/50), dinceltsin (7/33), girilmeydi (7/94), savurulur (8/19), şedilir (8/19), yapılıvarı (8/40), yoruluvarılar (8/67), uruluvarlar (8/84), yumrulumuyo (9/84), dikiliyōdu (10/19)

-ma-, -me-

Eklendiğı fiilin anlamını olumsuz yapan fiilden fiil yapım ekidir.

oğutmadı (2/33), bilmeyom (3/18), istemiyá (4/21), gidemeyoduğ (6/27), oynamacağsan (6/69), ürtmedim (7/36), söylemedem (7/73), aparameydilē (7/109), bilmēriz (8/20), yürümeyolā (10/21), para itmeyo (10/48), çıkarmayo (11/54), yaşatman (11/54), ğınaman (12/25), sövmeycen (14/4)

-n-

Fiilleri edilgen veya dönüşlü duruma getiren fiilden fiil yapım ekidir. Edilgenlikte fiilin belirttiğı işi yapan belirsizdir. Dönüşlü de ise fiilin belirttiğı yapan ile etkilenen aynı unsurdur.

edinmişlē (1/2), yinirdi (2/58), vurunmā (3/33), konuyodu (5/17), yıkanıydık (6/71), kapanmācak (8/112), ğonmuyo (10/76), ğalınmıyōdu (10/86), sürünüpduru (11/56), depiniyon (12/19), geyiniyoz (15/16), pağlandı (17/20)

-ş-

Fiilin belirttiği işin karşılıklı veya birlikte yapıldığını ifade eden ektir. İşteşlik eki olarak bilinir.

atışalım (1/12), buluşurlāmış (1/18), toplaşır (1/8), dağılışıveriydi (6/14), çalışıyı (6/72), çekişdi (7/55), kavuşuvarı (8/88), deniştirmē (10/34), anleştir (11/9), bayramleşmā (16/31), yakınleşirse (11/6), yakışsın (16/56), öleşcez (16/63)

-t-

Fiilleri ettirgen duruma getiren, sık kullanılan fiilden fiil yapım eklerindedir.

okutuyodu (2/33), söyletmē (2/79), düzeldiydi (2/85), anlatturiysin (4/11), anladırlādı (4/37), arattırılādı (6/9), böyüttüler (6/15), suvattirmā (6/52), görüttü (7/49), doldurtuvarız (8/54), göyutturudu (8/21), kurudurduk (9/45), üğüdüyolā (10/37), benzetiyolā (10/61), görkütuyo (10/61), akıdıyon (10/88), sürtün (14/36), yüklet (14/45), böyülttülē (16/26)

-tır-, -tir-, -tur-, -tür-, -dır-, -dir-, -dur-, -dür-

Fiilleri ettirgen duruma getiren faktitif eklerinin en yaygın kullanılanıdır. İlçe ağzında da çok fazla örneği belirlenmiştir.

getirmiş (1/1), evlendirilēdi (1/4), doldurulādı (1/11), oynadırlādı (2/14), boşaldırlā (2/25), saydırdık (3/27), kandırcaqlā (4/9), süpüttürüsün (4/40), kestiriz (4/46), çaldırtmadıla (5/8), yaptıttırdılar (5/14), arattırılādı (6/9), giydirilēdi (6/10), dolduriyidik (6/74), değiştireyin (8/48), doldurtuvarız (8/54), kızdırısın (8/56), göyutturudu (8/21), godurmayo (10/2), dōktürüyolādı (10/74), kıstırıyon (10/81), öldürceklē (11/42), kandırıyo (16/18), pindiriyom (16/44), otutturmuş (18/14), kaynadırsın (19/25)

4.2.6.1.2. İsimden Fiil Yapım Ekleri

+a-

İsim soylu kelimelerden fiil gövdeleri türeten yapım ekidir.

oynālā (2/20), oyniyā (4/1), yāşiyin (6/50), yaşayadu (7/93), boşamış (16/12)

+al-

boşaldırlā (2/25),

+l-

kırtılırmış (4/50), göyuluyo (12/22)

+la-, +le-

En yaygın kullanılan isimden fiil yapım ekidir.

toplālādı (1/10), hatırlamıyom (1/21), başlıyodu (2/10), başlayáydūk (7/18), hıplālā (2/20), ätle (2/52), kararlendi (3/8), hışlādı (3/16), bağleyoz (3/23), saklanmışlā (3/43), topluyasın (4/27), patlayá (4/39), bağlarlādı (5/47), ävlendim (6/3), kınarlarlādı (6/12), örseliyolar (6/85), evlendüm (7/9), cabcablandılā (7/53), çatlamadı (7/54), besleyerdük (7/81), cadılamışlā (9/4), paralanıyo (10/47), havleyo (10/49), söylēyo (10/69), uzakleştirse (11/7), anleştir (11/9), topçuκluyoz (12/18), sarmaladım (12/33), nışanladı (16/22), yolluyolādı (17/7), bayremleşmā (16/31), ıscaklamışın (16/49), ağlıyom (18/2), karşılamā (18/28), ünlē (18/51), ıslıyodum (18/55), hıplāsın (19/5), katlāsın (19/26), bağlā (19/31), işlēsın (19/31)

+ük-

gözükmüş (1/7)

+t-

ğurudurlā (2/51), kırutüduκ (5/42)

4.2.6.2. Kişi Ekleri

4.2.6.2.1. I. Tip Kişi Ekleri

Zamir kökenli kişi ekleridir. Fiillerin şimdiki zaman, öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman, geniş zaman ve gereklilik kipi çekimlerinde karşımıza çıkar.

Teklik 1. kişi: -am, -em, -ım, -im, -um, -üm, -n

oluyem (1/18), hıtırlyom (2/1), hıtırlamıyem (1/18), diyom (2/39), nāpam demişlē (3/41), biliyem (4/41), oynamacaκsan (6/69), bileдем (7/67), vermamişem (7/110), gitmecem (7/90), istemem (8/230), söylemedem (7/73), çekedem (7/78),

değiştireyin (8,48), doyurum (8/51), bilmiyon unuttum (9/58), yapamārim (8/60), diyiverem (11/36), bilmeyom (12/5), bağlayiverem (15/18), bulamayom (18/2), unuduvarıym (19/1), hatırlıyem (20/15)

Teklik 2. kişi: -sen, -sın, -sin, -sun, -ın, -n, -ün

büüksün (1/26), yoluyon (2/28), ölmüşün (2/31), süpüttürüsün (4/40), giteceksen (7/15), böyüteceksen (7/15), baķacaħsen (7/16), napacan (8/2), nāpçen (10/5), yamāyon (10/35), gesēsın (10/9), kıstırıyon (10/88) biliyon (11/1), kesiyün (11/6), yapıyon (17/43), dönendirirsin (14/23), yapēsın (14/52), ķorsun (17/36), topluyın (17/42), sürēsın (19/15), ısladıyın (19/22), dövmeycen (14/4), geliyın (14/36),

Teklik 3. kişi: Üçüncü kişi çekimi eksiz yapılmaktadır.

gözükmüş (1/7), evlencek (1/4), geliyá (4/27), doldurur (6/77), geliptü (7/95), dağılıvarı (8/26), gelemēri (8/34), ğodurmayo (10/2), topleyo (11/45), vermeycek mi (14/15), ķopē (14/29), oliyi (15/17), ğararsın (18/49)

Çokluk 1. kişi: -z,-ız, -iz, -uz,

deyiveriyoz (2/81), ķoruz (3/14), deyeriz (4/43), taşıyaz (4/56), deyoz (5/5), gitmicez (6/70), bilmēriz (8/20), dolturtuvarız (8/54), anlatçaz (8/61), uğürümüş (8/68), oynucaz (11/3), geliyiz (13/2), yapıyez (14/42), öleşçez (16/63), diyoz (17/98), oynuyoz (15/1), tutuyiz (16/2)

Çokluk 2. kişi: -nız, -niz, nuz, -nüz, -siz, -siniz

yāşeyın (6/54), siz bilmesiz (6/77), yiyonuz (10/12)

Çokluk 3. kişi: -lar, -ler, -lā, -lē

edinmişlē (1/2), veriyelē (1/14), büyüdiyelē (4/36), dağıdıyolā (5/21), örseliyolar (6/85), savurular (8/37), bıraķmālar (8/54), cadılamışlē (9/4), istemişlē (10/16), ķoyuvarılāmiş (18/10), ğötçeklē (18/29)

4.2.6.2.2. II. Tip Kişi Ekleri

Bu kişi ekleri iyelik eki kökenlidir. Görülen geçmiş zaman ve şart kipinde karşımıza çıkar.

Teklik 1. kişi: -m

yazıcektim (5/3), büyüdüim (6/61), senin saçlānı *kesem* (6/44), duraydım (7/68), *çıkem* dedim (6/49), sūleyem (8/1), götürüydüm (8/53), diyiversem (16/5), anırdım (16/73), giridim (14/3), alıvereydım (17/52)

Teklik 2. kişi: -n

ölmüşün (2/31), ölürsen (6/57), bilsen (6/58), bulameyodun (6/40), razı ettün (7/30), rezil etmedin (7/30), yapabilsen (9/39), gelēse (9/56), yeğadın (11/5), dersin (16/5), utanıyen (17/19),

Teklik 3. kişi: Üçüncü kişi çekimi eksiz yapılmaktadır.

ävlendi (16/10), kopyusa (6/21), çıhardı (7/5), yaptısa (7/67), yapmazse (7/90), yapabilcēse (10/18), anladıyadı (17/64), buluydu (20/11),

Çokluk 1. kişi: -k

döndük (2/35), çekēdik (4/36), verirmişik (5/15), gidemeyoduğ (6/27), dolduriyidik (6/74), yedirerdük (7/82), düverdik (8/19), gelēdik (9/8), bulāsağ (9/61), göçürdük (10/55), çizādık (12/4), örüydük (14/8), çağrādık (12/27), geiyiyoduğ (16/53), çalkıyoduğ (16/67), sormuşuğtur (17/88), oynuyduğ (19/3), alıydık (20/3), kākıydık (20/6), görmüşük (20/16)

Çokluk 2. kişi: -z

bi yapaydız, yiyeydiz, içeydiz ya (6/65)

Çokluk 3. kişi: -lā, -lē,-lar,-ler

evlendirilēdi (1/4), gettiyseler (3/19), gettiler (5/8), kiteydilē (7/62), alādılā (9/2), büyülttülē (16/26), gurālādı (16/67), gururlādı (15/21), yapıyalādı (17/57)

4.2.6.2.3. III. Tip Kişi Ekleri

Emir kipinin çekimlenmesinde kullanılan kişi ekleridir.

Teklik 1. kişi: -em, -yım, -in

diyiverem (2/27), ben seni yimeyip de kimi *yiyeyim* (8/77), egerin dedi adlānızı bi *değıştireyin* (8/48), ben nasıl *ğavuşayım* (9/80)

Teklik 2. kişi: İkinci tekil şahıs eksiz kullanılmaktadır.

git tarladan (2/39), *goy* bi hafta *ye* (2/55), şu orağları *getir* (5/25), *tut* sapından *ye* (5/42), *çekme* dedim (6/68), *korhıma* yâvrum (7/69), beni büle *yime* (8/78), sor da iççese öyle *koyuvar* (9/67), ha ha diyip *durma* (9/66), *yasıl* dağlar *yasıl* (9/75), uykiya *dalma* (16/7), *ķōca* gün *sürtün* (14/32)

Teklik 3. kişi: -sın, -sin, -suğ, -sun

Allağ özünden vermesin (6/59), benim ölüm de burada *ossun* (7/95), Allağ *sorsuğ* o yanda (7/37), ğararsın *ķalsın* (18/49), cennet yüzü *görmesin* (17/13)

Çokluk 1. kişi: -ķ, -elim, -lım, -m

māni atışalım (1/12), *ķořam* da kim öne geçese böğünli aldığı pareyi geçene vericek (2/31), dış budakların içine *soķalım* (5/25), cebimizde *daşıyelim* (6/45), nasıl *duraķ* o memlekette (7/102), köpek üğüren yere *gidelim* (8/68)

Çokluk 2. kişi: -ın, -in, -n, -un

durun yengeler *durun* (2/54), benim yaşıma ğadan *yāřeyin* (6/60), bi çat *yapaydız*, *içeydiz* (6/65), fırını *yaķman* demiş (6/84), nābarsanız *yapın* (6/68), *daşıyın* bakim dedim (6/41), *gelin* kızanlarım (8/70), *yapın* barabar içelim (18/34), düğnünüzü *yapın* (18/26)

4.2.6.3. Bildirme Kipleri

4.2.6.3.1. Geçmiş Zaman

Görülen Geçmiş Zaman

Bu fiil çekimi geçmişte başlamış ve bitmiş olan eylemler için kullanılır.

Teklik 1. kişi: -dım, -dim, -dum, -düm, -tım, -tim, -tum, -tüm

buraya *duğdum* (4/7), on sekiz yaşında *evlendim* (5/4), şu ipleri atçek *oldum* (2/79), kıız görmē *gittim* (5/12), bugün ilkin buraya *devrildim* (6/53), hāpsini *unuttum* (6/1), tarlalarda *böyüttüm* onları be yâvrum (7/3), on beş yaşında *evlendüm* (7/9), anam bir tenesini *ürtmedim* (7/36), güzellikne *istedum* (7/39), *yoruķtum* (8/62), ayzeymir *geçirdim* (14/2), sen neden kilim aldın deye zer zer *aņırdım* (16/73),

galabalık nöfus yire *gittim* (16/57), yağlı fasille tohum olsun diye *düğdüm* (17/67), nası bıraktım *gittim* (18/18)

Teklük 2. kişi: -dın, -dın, -tın, -tın, -tün

demiş ki kızın nası *gittin geldin* demiş (5/11), sen meni *razı ettün* dedi (7/29), bu çocukları nerde *yatırdun* dedi mena (7/55), Allah'tan dedi *kaçmadın* (7/29), rezil *etmedin* meni (7/29), kandili *yaktın* mı (17/64)

Teklük 3. kişi: -dı, -di, -du, -dü, -tı, -ti, -tu, -tü

kararlendi oldu (3/8), languru lunguru *oldu* işte (3/9), mene Allah *verdi* yükümi Allah *aldi* (7/5), mena *çekişdi* (7/55), depremde samanlıkı *yıkıldı* (7/58), *noldu* mara adaşım evlene (8/24), herkes şehirlere *kaçtı* ğali (9/32), *yaptı* ordu düşmanı *govdu* (10/53), sana on ğama *girdi* (11/3), sondan kene *oldu* (15/13), ğoņđu oğluna verdi bubam (16/1), bizlerde vafa mı *ğaldı* ğali (18/1), falan *oldu*, fişman *oldu* (19/4), şindiki kāriki lađımlā fela *karıştı* (20/12)

Çokluk 1. kişi: -dik, -dık, -duğ, -dük -tık, -tik, -tuğ, -tük

tabi onu da *geydirivēdik* (2/23), ğadi urdan gerisin geriye *döndük* bağam (2/40), okulda *oğumadık* (3/2), kayınnamla beraber *yaşadık* (6/32), onu da tarla alarđa *sattık* (9/28), çullara da gergefle çevre *iřlēdik* (9/30), okula *gittik* emme (10/40), vardı bizim de *göçürdük* (10/55), ilgilenen olmayınca *ğandık* (12/6), ğayvan izinden felan su *içtik* (14/39), orağ oğnan *biçtik* hep (15/12), ordan *görüştük* yāni (17/5)

Çokluk 2. kişi: -diniz

siz bi şey *görmediniz* (10/39)

Çokluk 3. kişi: -dilā, -dilē, -dulā, -tulā, -tılar, -tiler, -tilē, -tülē, -tüler

sarıvādilā işte bu (2/22), yedi yaşında birçağ yolmā *göttüler* (2/28), gelin *gättiler* beni (5/4), bunun ğızını *ğaçırdılar* (5/6), bardaynan öyle de *yaptılā* (3/28), taş *almadılā*, suyu saydıılā (3/27), bi buçuğ yaşında ufağtan *böyüttüler* (6/15), geçende bi araba insan *göttüler* (6/39), hindi demirne *diktiler* bunları (7/71), yattılā neçe beni isteye *geldilē* diye (7/87), oynadığımız ödürü *yaktılar* (8/24), beni nişanlayınca yaşımı *böyültülē* (16/26), kayınnayı da *düğdülē* (17/25), laf *gettilē* *göttülē* (18/16), undan geyni düğün ettilē (15/7)

Öğrenilen Geçmiş Zaman

Teklik 1.kişi: -mışım, -mişem

âlli altı yaşında *ğalmışım* ben (6/21), mama *vermamişem* (7/111), ben bubama *çekmişim* (10/82), kundaқта *ğalmışım* (15/8), burda doğmuş *böyümüşüm* (18/7)

Teklik 2.kişi: -müşün

zate aşama *ğadan ölmüşün* (2/31)

Teklik 3.kişi: -miş, -muş, -üp

bulğaristan'dan *gelmiş* (1/1), ona *gözükmüş* (1/7), İlyas suda *duruymuş* (1/18), nuhut almā *gitmiş* (4/11), o temelli *bilmezmiş* (4/14), nire gidiyon *demiş* (5/50), na baқ *bitmiş* (6/65), burayı ilki dünyayı *geziptü* (7/94), dedem hārpte *ölüptü* (7/68), öteki okumağa *gitüptü* (7/112), bi қarıyın bi kızanna bi çocuğu *varmış* (8/63), Mondros'tan *gelmiş köyü ğurmuş* (10/15), ureye iki tene insan *gelmiş* (10/31), bubam da gelmeyince *boşamış* unu (16/12), ayaz küğüne *inmiş* (17/39), ev yiri *alivāmiş* (18/9), bilmem Ali *vemiş* (20/9)

Çokluk 1. kişi: -mişik, -mişiz,-muşuқ, -müşük

verirmişik mi hiç (5/15), *koymuşuқ* (7/104), *sormuşuқtur* (17/88), o zaman *görmüşük* birbirimizi (20/17)

Çokluk 3. kişi: -mişlā, -mişlē, -mişlar, -mişler, -muşlā, -lāmiş

ama fakir ne tarla *edinmişlē* (1/2), yenden bi tenesine tā *vemişlē* (1/3), bureye *vermişler* onnarı (4/53), hāambar *yaptıttırmişlar* (5/33), armutları *yığmışlā* (3/42), Çardaқbeli *demişlē* (4/53), hāp *gitmişler* (6/40), demek kili fakir olduğuna *yinsemişler* (8/106), *büyülemişlē cadılamışlā* (9/4), beyden *istemişlē* (10/16), dedemizin dedesigillē *ğurmuşlā* (10/17), unnā acıқ *ğütmüşlē* (10/32), benim yaşımı *yimişlē* (11/1), қomşulā *böyütmüşlē* (15/9), ovanın yüzüne hemen mandaları *қoyuvarılāmiş* (18/10)

4.2.6.3.2. Şimdiki Zaman

İlçe ağzında şimdiki zaman kip eki “-y,-ıyı, -yā, -yá, -ye -ya, -yo, yēri, -ē -ad,-ed" olarak belirlenmiştir.

-y: İlçe ağzında sık kullanılan şimdiki zaman kip ekidir.

Teklik 1. kişi: -ıyım, -iyim, -iyem, -ıyım, -uyum

bilmıyım yani ben (2/79), hiç ekmek fele *istemiyem* ben (5/29), *bilmıyım* yavrum (6/1), işte geldim *gidiyim* ğızım (6/51), *unuduvarıyım* (19/1), *hamur tutuyum* (19/26), maşingada *kızardıyım* (19/27)

Teklik 2. kişi: -ıyın, -iyin, -iysin, -iyin

böle eni konu *anlatturiysin* bana (4/11), sen *nabiyin* diyen bile yok (6/57), üstüne bi bez *yayıyın* (6/81), adam burdan *getiriyi* (11/22), ısım akraba *topluyın* (17/42), buydeyi *ısladıyın* (19/22), kevgirden *geçiriyin* (19/23)

Teklik 3. kişi: -ıya -ıyı, -ıyı, -ıyı, -ıyı, -ıyı, -y

İlyas suda *duruymuş* (1/18), hıızır da dışarda *geziyi* (1/16), kafam *dağılıvarıyı* (2/36), ayaklarım *yanyı* benim (6/54), bizim dilimiz böyle *çalışıyı* (6/72), şimdi kızanlar bi yere *gelmiyi* (14/6), eğlence *oliyi* (15/17), büyüklē de *çıkarıya* (17/26), bikaç zaman *duruyu* (19/22)

Çokluk 1. kişi: -ıyız, -iyiz, -iyiz

buyday *ekiyiz*, misir *ekiyiz* (6/29), nineden öyle gördük *yapıyız* (19/28), *tutuyız* (15/2)

Çokluk 3. kişi: -ıylē, -ıylē, -ıylē

kiyfen uşak *büyüdiylē* (4/36), analānım yanında *duruylē* (9/41), ne yüküyse *getiriylē* (14/44)

-yā

İlçe ağzında yoğun kullanılan şimdiki zaman ekidir.

Teklik 1. kişi: -yām, -yem

hatırlamıyem be kıızım (1/19), ben de tütün kırmā *gidiyām* (4/12), ben eskiden *biliyem* (4/39), hiç ekmek fele *istemiyem* ben (5/29), ben ıscā çok *sevmiyem* (9/57),

Teklik 2. kişi: -yasın, -yen

eriği *kaynadıyasın* (4/31), Ayşe hū, Fatma hū insan *topluyasın* (4/26), *utaniyen* ya (17/19)

Teklik 3. kişi: -ya, -yā, -yá, yēri, -ē

işte bi yaş *oyniyá* (4/1), nuğudu acık şişirisen tā güzel *patlayá* (4/39), ālem sana *geliyá* (4/27), dere boyu deye *ķuruluyá* (4/54), bunun analık *geliya* (11/9), yörüklē elde *işleye* (14/7), araba iz *yapē* ye (14/50), giycēn doķuma *yapēsın* (14/52), bunların çocuğu salıngacın ipi bi *ķopē* (14/29), o bitiyēri ĥadi şindi oraķ biç (14/37), unnā *böyiye* (14/34), üstünde ayran *ķaliya, toplanıya* (17/51), Abülyont'tan *çıkıya* (17/56)

Çokluk 1. kişi: -yaz

ani bana darılmayın *göriyez* (4/36), dereden *taşıyaz* (4/56),

Çokluk 3. kişi: -yalā, -yelē

sāhibine *veriyelē* ķārikin (1/13), körebe *deyelē* şindi (4/5), deveciķonak *deyelē* (14/40)

-yo:

Teklik 1. kişi: -yom, -iyom, -iyom, -yon

çocuklīmi *ĥatırlıyom* (2/1), dön *diyom* sana (2/39), neden olduğunu bilmeyom yavrum (3/16), ben de *bilmeyom* (5/1), adamdan *ģacıyom* (5/27), ben de oķumak *bilmeyom* (6/48), ben *yörüyemiyom* bacaķlāmdan (6/40), *bilmiyon* unuttum ģāli (9/58), Allahınan kendim *biliyom* (10/26), *bulamayom* ki ķodüm yeri (18/2)

Teklik 2. kişi: -yon

āřama ģadan birçak *yoluyon* (2/27), ne dēdi *biliyon* mu (5/23), bōrek gibi elinlen *açıyon* (3/14), nire *gidiyon* demiş (5/60), u daşın içine *ģoyuyon* (6/81), ĥemi tarlalara *gidiyon* (7/40), daşı bi yala *ģesiyon* (10/2), ģünü bire işini *görüyon* (10/23), yırtılan yere *yamáyon* (10/35), *biliyon* fiyatlını (11/18), *bişiriyon, seriyon* (12/23), buydeyi *ķaynadıyon* (17/58)

Teklik 3. kişi: -yo, -yō

sabanın ĥaķından *ģelemeyo* (2/38), tarladan beni *ģovuyo* (2/39), şindi ekmeklē *denişiveriyo* (2/55), Kırşunlular yummaca *diyōlā* (2/91), küğde insan bile *ķalmıyo* (4/48), davulcu aşı *deyo* kimisi (5/41), *seviyo* mu seni (6/55), üç ģün *óluyo* (9/5), kimēsi *ģodurmayo* (10/2), evi *ııtmeyo* (10/28), yirlere *ģonmuyo* (16/14), ķama ķaķake *söyleniyo* düğünde (17/10)

Çokluk 1. kişi: -yoz,

bit köyü *deyiveriyoz* (2/80), demet *yapıyoz*, *bağleyoz* (3/23), ışıklar *deyoz* (5/4), toplayoz unları (3/23), dışarıda okuntu *veriyoz* ya (9/7), hiç *ekemiyoz* kızım (11/17), ğuzu ğuzu *oynuyoz* (15/1), ot tēnemē *gidiyoz* (15/4), hayvan yemine zāre *diyoz* (17/98)

Çokluk 2. kişi: -yonuz

nası *yiyouz* unnarı (10/12)

Çokluk 3. kişi: -yolā, -yolar

şindi çember *dağıdiyolā* (5/21), şindi öteberi *dağıdiyolā* (5/21), turfanazçeşmesi vardı *deyolā* (5/36), *örseliyolar* bi güzel (6/85), gelin *oynadiyolā* (9/9), hindi *yürümeyolā* (10/21)

-ad,-ed

Teklik 1. kişi: -adam, -edem, -eydem, -meyde

bağ elimde tespigine *çekedem* (7/72), sene destur *veredem* (7/38), hindi *gitmeydem* düğüne (7/66), *biledem* (7/67), yalan *söylemedem* (7/73), bilmem tespih *çekedem* bilmem ne *yapadam* (7/78), en küçüğünün yanında *duradam* (7/80), ahlıma *gelmeyde* (7/87), bastonla *yürüyedem*, *gezemeydem* (7/87)

-ıpduru

Teklik 3. kişi:

gözü *bakıpduru* (10/12), barsaqları böle *sürünüpduru* (11/56), dere *akıpduru* (12/24)

4.2.6.3.3. Geniş Zaman

Teklik 1. kişi: -aram, -erem, -erim, -arım, -urum, -rım,-rim, -rum, -um

diyiverem (2/27), ğaynnama *acımam* (2/75), annem tarafına da *selām ederim* (5/23), konuşurke görem nişanı *atarım* dedi (4/12), alıp başımı *kiterem* dedi (7/60), maşingayın üstüne *urum* fasilleyi (8/31), ben *gidiverim* ona (8/34), suğana gitmem *olur* mu? (8/36), karnımı taş gibi nan *doyurum* (8/51), merak *ediverim* (8/52), *yapamārım* (8/60), bi eşkıyā vāmış *diyiverem* sana (11/51), āski yazıyı çok *bilirim* (18/3)

Teklik 2. kişi: -āsin,-ēsin, -ersen, -ırsın, -irsin, -ursun, -üsün, -mezsın

istemmesini *bilmezsin* u zaman (2/8), yığın *yapāsın* (2/36), unu savurısın (2/38), abu ne çıkıcağ *korğāsın* (4/27), acığ *süpüttürüsün* kül olmasın deyi (4/40), çitin içine *koğāsın* (4/35), kıştan koyarsav *yiwersen* (7/100), kurbanın göğüs tarafını alırsın (8/44), ğıcırla fırını *kızdırısın* (8/55), ne olursun beni tut (8/108), kafasını gesēsın (10/9), dışını pulunu *ğazısın* (10/10), *kesēsın* ğuca bi hayvan (12/11), çıkırığta *ığıdırsın* (14/9), taplasını *yapāsın* (14/33), çizği *çizāsın* (19/4), dērmene *ğötürüsün* (19/17)

Teklik 3. kişi: -ī, - ī,-ı, -i, -ā, -ē, -u, -r, -ri

atçēne örüvē *dedi* (2/79), çay kahve *bulabililēse* içeklē (3/10), incecik *silkilidi* (3/16) , kırğ tene dağ *saydırdığ* (3/26), baştan gelinler *oynar* (4/18), kimi karının ağzı büyük *olu* (5/11), çamaşırları *doldurur* ğazana (6/76), siz utanmār mısınız (8/47), tabi güzelcene *savurulur* (8/19), buğday da ayağına *geliveri* (8/22), o *gelemēri* ameliyat oldu (8/34), para veren para *veri* (8/42), masal *bilmēri* (8/62), sizin karınız açtır *dēri* (8/71), *kaçıvarı* ama cırcırık *piniveri* (8/74), dilenciyin biri kapıya *geliveri* (8/90), hayır *istēri* (8/91), ben *dēri* hizmetkār olayım (8/106), bunu da yirlē (10/22), *ğorsun* böyle ayaklarını (14/19), örümcē *ğoplā* mı insanın gözüne (14/31), kestiler üstünü *dēri* (14/30)

Çokluk 1. kişi: -arız, -eriz, -ēriz, -ız, -rız, -riz –ruz,

kıvırma *deriz* (3/14), nufut *ğoruz* içine (3/15), *toplarız* köfüne koymā (4/28), taliğa *deyeriz* (4/43), ayranımı *kestiriz* (4/46), ne o cabı acaba *bilmēriz* (8/20), ondan so şişeleri *doldurtuvarız* (8/54), nineyle idāre oluvarız *dēri* (8/107), bi de arış *deriz* (14/46), Hidirlezde böğün sana on beş kişi değışik *yaparız* (14/34)

Çokluk 2. kişi: -siz

siz bilmesiz (6/77)

Çokluk 3. kişi: -lar, -lā, -iler, -ilā, -elē, -arlar, -arlā, erlē, -ular

oynalā *ğoplālā* (2/20), yımırırtanın içini dökerlē boşaldırlā (2/25), üstüne de seni *ğorlā* (2/44), ondan sōna ekin ğarışdırlā (2/50), ayı olülā (2/95), āt yaparlar (6/22), heyvan keserlē (7/64), ondan sō yel çıktı mı savurular (8/40), hiç yemeksiz bırakmālar (8/59), bi de gidiveriler (8/65), birbirilerine uruluvarlar (8/92), bu seferi tutuvarılar onu (8/109), keşkek bişirirler (9/52), onun üstüne çörek otunu şekerleri

basālā (10/80), kızanları gezdiriler (14/22), yalvarılā ğız evleri (16/14), beline dolālā fereceyi (18/37)

4.2.6.3.4. Gelecek Zaman

Teklik 1. kişi: -acam, -ıcam, -icem, -ecem, -cam, -cem

kaç adım atabilcem (2/31), ne anlıcam hiç bi şey anlamadım (6/51), ben seni ona verecem (7/31), men de gitmecem ben kocaya (7/90), ne yapacam (8/46), alcam kendimi gidicem (8/105), bi kalıp sabın harcaycam deye ben kalķana ķadā ķaynanam biraz yıķadı (14/16), ķuvvetli olcam ben (17/30), beni aĝrı tuttu nābıcam (17/73), bi kütük yaptırıcım (8/113), ben saņa vercem (16/61)

Teklik 2. kişi: -acaksen, -eceksen, -acaķsen, -can, -cen, -acan, -çen

tā ne bilcen (2/10), okuyup te nāpçen (2/33), sen sādıçsan ğuzu tenceresi alcan (6/23), göynünden ne ķopuysa alcan (6/23), mecbur giteceksen (7/15), aç ķalacaksen (7/15), uşakları nerde büyüteceksen (7/15), yedi tene çocuĝa nasıl baķacaķsen (7/16), ne yapaceksen böyle dünya işte (7/80), alnuva yazıldığını göreceksen (7/92), çocukluĝumu napacan benim sen (8/2), nerde ķarıcan ekmē (8/30), aĝaç yondurcan (9/55), sen bana sövmeycen, dövmeycen ama (14/4), odun olmayınca nābıcen (15/15)

Teklik 3. kişi: acaķ, -acek, -ecek, -caķ, -cek

muķaķ evlencek (1/4), eskere ğitçek (2/13), bōĝünki aldıĝı pareyi öne geçene vericek (2/31), acaba köpek mi çıkıcaķ abu ne çıkıcaķ (4/27), çocuk āvlencek (6/36), deyene ķadā asılı ķalacek orada (7/23), şimdi cabı gelecek derlerdi (8/20), geceleri lambayı kim öldürecek (7/110), artıķı büle dev yicek (8/70), şerbetçi güzelinin ķapanmācak (8/112), kimēsi ğöcek (10/2), almeycek mi kerenacı (10/35), ötekini vermeycek mi (14/15), kim yıķaycek (17/19), nası olcek yavrum (18/35)

Çokluk 1. kişi: -icaz, -ucaz, -icez, -caz, -cez, -çaz, -çez

buba mı deycez dede mi deycez (4/23), una bubalık ekmē yedirmicez (6/17), baķıcaz una diye vēmemişlē (6/17), ba kızanım bayramda nābıcaz (8/42), masal ne anlatçaz (8/61), unu nāpçez bilmiyom (16/65), burasını öleşçez deye (16/63), ĝasırın üstünde otçez (16/73), ne oynucaz benim yavum (18/6)

Çokluk 3. kişi: -cekler, -çeklê

Bulamazsalar soḥpet itçeklê (3/11), arpa mı goycekler (5/47), beni de götçeklê gidêken (18/32)

4.2.6.4. Tasarlama Kipleri

4.2.6.4.1. Emir Kipi

Teklik 1. kişi: -ım, -im, -am, -em

daşıyin bakim dedim (6/46), ben dedi gideyim, getirem (12/30), şeker getirem, çay çekiyim de iç (15/20)

Teklik 2. Kişi

Eksiz olarak kullanılmaktadır.

sen çociye baḳ (2/33), içinde ne pislik varsa ätle baḳam ätle (2/52), meni bıraḥıp gitme yâvrûm (7/46), ḳorḥma yâvrum (7/69), beni büle yime demiş (8/78), ondan sō sür fırına demiş (8/84), annem bubam duyar ḥıṣnama (8/118), ḳalk bizi anleştir (11/9), du oḒlum du oḒlum (10/42), ge baḳam didi (11/7), baḳ bureye (12/7), sen yükü çekeḳo (12/30), sen bizim Kâzban'ı al felen deyelekten (16/19), çok sıkışırḳan tiyzene geçivê (17/73)

Teklik 3. kişi: -sın, -sin, -sun

şen olsun benim göynüm (1/23), acıḳ ḳafam toplan (2/35), Allâ günâ yazmasın (4/1), duvar ôsun, direk ôsun (4/6), Allâḥ rahmet elesin (7/33), Allâḥ yerinde dinceltsin (7/33), benim ölüm de burada ossun dirim de (7/95), o günlê gitsin (10/45), sene hediyem ôsun (15/18), Ḳaracalar Ḓararsın ḳalsın (18/4), buydeylere sıçmasın deye (19/16)

Çokluk 1. kişi: -alım, -lim, -elim, -aḳ

gel bi mâni atışalım (1/12), Osman AḒa gidem ḥadi dedi (5/24), cebimizde dâşıyelim (6/45), nasıl duraḳ o memlekette (7/102), yapın barabar içelim (18/34)

Çokluk 2. kişi: -ın, -in,-un, -n

durun yengeler durun (2/64), her işleri bıraḳın (2/65), ani bana darılmayın (4/36), daşıyin bakim dedim (6/45), benim yaşa Ḓadan yâşıyin de baḳ (6/53), fırını

yağman demiş Recebiye (6/84), eğer çıkmayın dedi (8/49), gelin kızanlarım (8/70), muhtarınıza söylen didi (11/33), öldürün demiş, yaşatman (11/54), siz beni gınaman yavrum (12/25), buraya atıvarın (16/49),düğnünüzü yapın gızı alın (18/26)

4.2.6.4.2. Şart Kipi

Teklik 1. kişi: -sem

anne senin saçlānı kesem (6/44), neni disem (9/48), sana oyun diyiversem (16/5), akıl olsa da anlatsam (17/65)

Teklik 2. kişi: -sen

sen bilsen neler oluyi (6/58), yapabilsen böğün al (9/40), Hidirlezde sen görsen bizi (14/21)

Teklik 3. Kişi

-sa, -se

tarana olsa iyi kaşa (8/50), üle büle derke bi de baksa cırcırık (8/83), bi de sökse bızā (8/82), yengem yaptı nāptısa (9/4), aklıma ne gelēse (9/57), sor da iççēse öyle koyuvar (9/67), ölse hatırlarım ğı (10/1), ne iş yapabilcēse onu yapā (10/18), yakınleştirse alıya (11/6), yaz olursa palacan biber kızardırısın (17/34), bi insan geçse de şurdan kaldırıvāsa (18/41)

Çokluk 1. kişi: -sek

alsak ha bunu (8/91), ne bulāsak yiyoduğ (9/64),

Çokluk 2. kişi: Metinlerde tespit edilememiştir.

Çokluk 3. kişi: -salā, -seler

köcayı nāptısalā (9/4), bi de gitseler külün başında anasına bubası (8/116)

4.2.6.4.3. Gereklilik Kipi

İlçe ağzından derlenen metinlerde gereklilik kipinin örneğine rastlanmamıştır.

4.2.6.4.4. İstek Kipi

Teklik 1. kişi: -am, -em, -īm,-ayım, -eyin

diyiverem (2/27), ĥadi baķam bi ķoķam (2/30), ondan sōna baķam (2/35), nāpam demiřlē (3/42), Osman Aĝa gidem ĥadi dedi (5/24), ben musafa ķıķem dedim (6/49), biz ĝaldıķ baķam (6/50), baba oķula ĝitīm dedim (7/45), Ćanaķķale'yi sūleyem de yaz uraya (8/1), adlānızı bi deĝiřtireyin dedi (8/48), ben řerbet daĝıdayım (8/110), ben nasıl ĝavuřayım (9/80), anlatam (12/25), dūnümü ne ĥatırlıyem (20/15)

Teklik 2. kişi:

yandım Allāĥ yandım yandırma beni (15/30)

Çokluk 1. kişi: -alım, -elim, -ylüm, -m

kōpek ũĝüren yere gidelim (8/68), der kili bunlara bi baķalım (8/93), bu dūkkānı bũyũdelim (8/110), bugũn tavuķ kesem (11/24), yarın helva ĝaram (11/24), saçlarımızı sũrũylüm (14/51), ĥadi ķavurĝu çekelim dēdik (17/61)

Çokluk 2. Kişi

Metinlerde tespit edilememiştir.

4.2.6.5. Birleşik Zamanlar

4.2.6.5.1. Hikāye Birleşik Zaman

Geniş Zamanın Hikāyesi

Teklik 1. kişi:

ep oraya ĝitmek isterdim (4/38), adamın yanında ĝucāma alamazdım (5/30), ikisini de omzuma ĝordum (5/39), yanar yanar sōner idim (17/23) yapma derdim (18/43), řaktıķ řaktıķ oynādım (19/11)

Teklik 3. Kişi

meşelik ķorunurdu (1/15), ķoķ bilēdi (2/79), evveli ķoķ ķalıřıdı (2/84), incecik silkilidi (3/16), hep mektup yazıp yollādı (5/23), yaparse adaĝı almaydu yaşayadu (7/98), ama benim torunlām her şeyi yapadu (7/112), Azma ĥalam gelēdi (9/21),

biri erkek abası geyerdi (9/26), gelinlikle oynadı (9/27), inek savılıyo dirdi (18/43), iğlenilirdi bizim zamanımızda (20/4)

Çokluk 1. Kişi

beştaş oynadık (2/1), kırk tene daş saydırdık (3/26), Güvem eriği der idik (4/31), urde bi dinlenirdik (5/37), kışın pişirdik (5/42), harman sürüdük düvende (5/32), hambara dökedik buydeyleri (5/33), Güvem eriği der idik (4/31), dağardık bakırları (6/73), hemi evleri dikedük (7/40), kışta dinlenedük, yazda kusedük (7/100), besleyerdük tavuğ, oluşlarımıza yedirerdük (7/82), çingene şededik (8/32), evimizin yanında duradık (9/11), daşlālā çekedik (9/46), Fadime geliverdi çağradık (12/29), kavurğu dedik ona biz (17/61)

Çokluk 3.kişi

bakıra dolduruladı (1/8), gelini oynadırladı (2/16), eveli dümbek çaläladı (2/72), senede bir kasabaya gidelēdi (4/41), bi metre iki metre çaputu katläladı (5/19), bi tülbende görädılar (5/46), yapmazse o çocuğı aladu (7/97), düğüne gelēdilē, gidēdilē (9/2), cunğardeş guräladı (12/14), bayrama gelenlere soğra guräladı (16/67), bakıraçlälän gezelēdi (19/21)

Şimdiki Zamanın Hikâyesi

Teklik 1. kişi

eylenti, önden çok yapıyodum (2/88), gidiyodum tarlaya ayın aydına (6/27), onlara bırakıp kiteydüm tarlalara (7/11), onun arhasiye gezeydim (7/27), içiyodum, sana veriyödüm (10/74), arabeyle üç çiten getiriydim (14/46), ben oturiyidim (15/3), köfünü kaldırıp getiriyodum (18/41), örgü örüyüdüm (19/29)

Teklik 2. kişi

bulameyodun bari (6/45), giteydün tarlalara (7/14), gitibeni demir almaydın (7/71), o zaman parayna alaydın (7/71), köfüne koyuyodun tütünleri (18/40), bi dā savuruydun (19/16)

Teklik 3. kişi

evveli düğün āşamdan başlıyodu (2/12), o zamankı zamanda şey veriliydi (4/14), keşkēde oluyodu (5/16), herkes dağılışıveriydi (6/14), başkaları alışveriş yapıvarıydı bana (6/32), işçi düşmeydü (7/43), mrni çoğ suveydi (7/46), kalburla su

getiriydi (8/67), bi bõle kapanıyõdu hemen dikilince (10/20), kendi kendine meciye gidiyõdu (10/44), Atatürk olmayeydi (10/50)

Çokluk 1. kişi

oturmā gidemeyoduğ (6/27), dağlarda bayırlarda alışıyoduğ (6/27), eve geldi mi tāstilere dolduriydik (6/74), ormanlara seriyoduğ ğurudu mu (6/75), kāndimiz de derede yıkanıydık (6/76), hā oynayāyduđ (7/6), urba pişireyduğ (7/12), işi aparayduğ (7/42), toğuyna diyõduđ (10/6), dāmāt çorabı õrũyduđ (14/8), bağemize file her şey ekiydik (19/12), beştaş oynuyoduğ (20/1), kırđ uçurmada gidiydik (20/3)

Çokluk 3. kişi

saray gibi diyolādı u zaman (2/87), yımırtaynan kırđ yımırta su koyuyolādı (2/24), çingennarı tutāydilē (7/20), cumartesi ğünü bařlayāydiler (7/18), meni çoğ suveydi (7/50), kõlgeliklere salınge ğuruyolādı (18/37)

Gõrũlen Geçmiş Zamanın Hikāyesi

Teklik 1. Kişi

ağamın dũğũnũnde geydiydim (2/22), dedemle yõrũlek gittiydim çocuğke (4/42), hazırladĩdım hepsini (5/3), ben çeşmeye vardıydım (8/94), ben bileziğimi koydudum (8/97)

Teklik 3. kişi

anam bile dũğdũydũ (8/53)

Çokluk 3. kişi

ağamın dũğũnũnde bi fistan aldıylādı (2/21), bõle bõlēlēdi mendil gibi (5/20)

Õğrenilen Geçmiş Zamanın Hikāyesi

Teklik 3. kişi

Çarşıya yengev ēvleri dikilmişti (7/59), dedem hārpte õlũptũ (7/68), buraya ilki dũnyayı geziptũ, geziptũ, geziptũ o adam (7/94), buraya geliptũ, basıptı bastonuni (7/95), ha bu misirna geliptũ memlekettten (7/101), õteki okumağa gitũptũ (7/112), okumuştu ođ (10/89)

Çokluk 3. kişi

burada ilki buraya oşi yapıptılā (7/83)

Gelecek Zamanın Hikâyesi

Teklik 1. kişi

sözde yazıcektim (5/3)

Çokluk 3. Kişi

aşā māleye verceklēdi (19/7)

İstek Kipinin Hikâyesi

Teklik 1 kişi

oçula gideydim (9/10), ecikin erken geleydin (15/25)

Çokluk 2. kişi

bi çay yapaydız, yiyeydiz, içeydiz ya (6/65)

4.2.6.5.2. Rivayet Birleşik Zaman

Şimdiki Zamanın Rivayeti

Teklik 3. Kişi

İlyas suda duruymuş (1/18), senin damda inēni gelip alıveriymiş (4/47), bağırıymış hayvan sede bağırıymış (8/81), bubalāmız koyuyomuştur (9/36), ne görüp ne geçircēni hepsi yazılıymış (10/91), bi kadın ekmek yapıyomuş (18/46)

Çokluk 1.kişi

bağlıyomuşuktur ellēni (9/66)

Çokluk 3. kişi

evin yarısına hasır yayıyomuşlā (10/29)

Geniş Zamanın Rivayeti

Teklik 3. kişi

yörüleک üç sāt çekermiş (4/43), bi yerde köpek uğürümüş (8/68)

Çokluk 1. kişi

verirmişik mi hiç (5/15)

Çokluk 3. Kişi

onlā senede bi kere buluşurlāmiş (1/18), suya bilem gidemezlēmiş (4/55), kōrkālāmiş (4/55), gidemezmişler oduna (8/64), fakir olduğuna öyle dermişler (8/106), kāsabada demir yapanlā alāmişlā (9/62)

4.2.6.5.3. Şart Birleşik Zaman

Geniş Zamannın Şartı

Teklik 2. kişi

ölürsen gelirler seyre bakmağa (6/57), *bilersen* mi sen (7/75), nasıl günüm geçer *dersen* (7/77), *koyarsav* yiyersen (7/100), *hangini beğenisen* bağlayıverem (15/18), bi evlik yir *verisen* (16/58)

Teklik 3. kişi

nēse *sönēse* orda gömün bizi (1/5), kim öne *geçēse* böğünki aldığı pareyi öne geçne vericek (2/30), erkenden kim yir *kapāsa* üstüne (2/47), kuyuya unu kim *sokāsa* (4/5), kim ona *diyirse* (4/6), hār ne *denirse* artık (6/71), sene *gelirse* çağilsen (7/70), *yaparse* adağı almaydı (7/90), *yapmazse* o çocuğı aladu (7/98), herkesin göğnü nere canı *istēse* (10/82), buba *ğaçırısa* (12/8), sen onu almā gidene *kadā gidēse* (13/6), kim *şedirse* tutādık onu (19/5)

Çokluk 2. kişi

eyi dedim *nabarsanız* yapın (6/67)

Çokluk 3. kişi

çay kähve *bulabililēse* içeklē (3/11)

Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

Teklik 3. kişi

ni para *verdise* (2/29), yengem yaptı *nāptısa* (9/4), evelki insanlā nerden *geldiyse* (14/44)

Çokluk 3. kişi:

ne *gettiyseler* unu kullandık (3/19), kocayı *nāptısalā* (9/4)

Gelecek Zamanın Şartı

Teklik 2. kişi

sen *oynamacağsan* gitmicez (6/69)

Teklik 3. kişi

ne iş *yapabilcēse* onu yapā (10/18), Allah *yazcāse* bozsun (11/1)

4.2.6.5.4. Katmerli Birleşik Zaman

Var olan fiil çekiminin üzerine “i-“ cevher fiiliyle birlikte iki kip ekinin daha getirilmesiyle oluşan birleşik çekimdir. İlçe ağzında çok yaygın kullanılmamaktadır.

Allah ne *verdiyseydi* (8/45), altı saat gece yol *yörürlermişmiş* (9/60)

4.2.6.6. Cevher Fiili

4.2.6.6.1. Görülen Geçmiş Zaman

Teklik 1. kişi

kırk *yaşındaydım* (5/1), mart *uşadım* (4/22), ben aşā *maħallelerdendim* (9/1), te buna dokuz *aylıktım* ben (14/37)

Teklik 3. Kişi

o zaman göçmek *vādı* (1/2), çokdu (2/4)

pek güçlü gıvatlı *değildi* (2/38), üç *teneydi* (2/82), o zaman çocuklar *çoğudu* (3/5), serbest idi soğaklā (3/5), özeniyodu ālem *nasiydi* (6/43), bu āvler ben geldim de *āskiydi* (6/25), başka bir şey yaptığımız *yohdı* (7/7), ne babaden *düşmektü* ne şeyden (7/34), āvimiz *aşālardadı* (9/1), *bacalıydi* bu evlē (10/27), sabanımız *vādı* (14/45), göcam ezrāil *gibidi* (15/10)

Çokluk 1. kişi:

biz daħa dünyada *yoktuğ* (7/67), iki tene *Naciye 'ydik* (8/50)

4.2.6.6.2. Geniş Zaman

Teklik 1. kişi:

doğma böyüme *buralıyım* (3/3), ben nüfusta *otuz sekizliyim* (4/1), seksen iki *yaşındayım* (5/3), *eyiyim* sen *necisin* (7/1), doğma böyüme *burdayám* (7/28), men *yapayalnızam* burada (7/67), ben urdan *ğırğınım* (11/19)

Teklik 2. kişi:

neden böyle *hırçınsın* (1/25), *eyiyim* sen *necisin?* (7/1), bilmem *nesen* deyip (7/21)

Teklik 3. Kişi

çok *rahatta* şimdi (2/41), daş *duvardır* (2/85), her küğün *başkadır* (4/4), bu *ğadā* bu *ğadā bembeyazdır* (5/37), men de dedim Allah *beyükdü* (7/56), hindi sayğı mayğı *yohtu* (7/62), unnara yolcu bi nefer *lāzım* (11/48), olsun be yā bi şey *ilāzım değil* (16/43)

4.2.6.6.3. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Teklik 2. Kişi:

bağ Azatlı'danmışın (16/45)

Teklik 3. kişi

burası *bükteymiş* *ğaliba* da (2/80), gelmiş kırk *günlükmüşmüş* babam (3/39), *bubamın* *bubasının* *ğarısı* İran'denmiş (5/43), *görükmüş* ama çok *öndenmiş* (5/52), *begenmedi* *suyuni* *áciymiş* (7/94), *köylēnin* *adıymış* (9/17), *burlar* *çaltılıkmış* *heral*, *diken* (10/3)0, *unnān* *başkanları* da *urdeymiş* (11/53)

Çokluk 3. Kişi:

Hzırla *İlyas* *abi* *ğardaşmışlā* (1/17), *adam* *ğazır* *askermiş* (5/22), benim *anānem* *üğsüzmüş* (4/50), *abla* *büyükmüş* (8/64)

4.2.6.6.4. Şart Kipi

Teklik 1. kişi:

bilezik *altın* *ne* *vāsa* (1/8), *ne* *yüküyse* *getiriylē* (14/44)

Teklik 3. kişi:

evli mīse bekar mīse (7/21), nēse bi dövüdü (11/8)

4.2.6.7. Fiilimsiler

4.2.6.7.1. Mastarlar

-ma,-me

apdest almā çıkmış ureye (1/6), sōna bōle kıaydırmaca (2/2), istemesini bilmezsin u zaman (2/10), yedi yaşında bırıçak yolmā göttüler (2/27), tā uzaқта ona gidēlēdi mesel söyletmē (2/79), doğma bōyüme buralıyım (3/3), ğonuşması şey olur demiş (5/12), okullarını suvattırmā götürdüler (6/52), ölürsen gelirler seyre bakmağa (6/57), bureye geldim de ğayvan sađmā gittim (9/13), u yükü götümesi ğolay mı (10/24), deniřtirmē bile yok (10/34), bunun analık geliya bunu almā (11/9), ot tēnemē gidiyoz (15/4), üç tene adamın ini günü söylemē geldi (15/5), aş biřirmē bilmiyom (16/20), köy bayramleřmā geliyo (16/31), ğoca ğarfleri gine okumā uğraşıyom (18/3), babacāzım vēmē kıalktı (19/8), kırık uçurmada gidiydik (20/3)

-mak, -mek

o zaman ğöçmek vādı (1/2), okumağ, yazmağ öğrenmedik (2/34), āski işler anlatmağlan bitmez (6/12), āvelden gece oturmağtı yoktu (6/27), men gitebeni ğáyvanı güdüp çeğmağ, ekmağ (7/51), bu kıadar ğörüşmek ne mutlu bana (16/45)

-iş, -iş

pek varışımız gelişimiz yok (2/90)

4.2.6.7.2. Sıfat Fiiller

-dık, -dik

ĥāde doğduğtan sōna bi řey (2/21), bōđünki aldığı pareyi öne geçene vericek (2/30), tek başına oldığın āřam da olmuyo (2/89), neden olduğunu bilmeyom yavrum (3/18), içden nası oldūnu felan bilmiyām (4/14), şindi gençler genç oldūnu bilmeyo (6/24), gittiğin yer adamın eyi mi (6/55), geydiğin çamaşırları da u daşın içine ğoyuyon (6/81), başka bir řey yaptığımız yoğdı (7/7), o zaman attđıđı bulmadın

(7/14), gittiği iki sene oldu (7/48), alnuva yazıldığını göreceksen (7/92), benim somunun durmadıyın gibi demek durmârı (8/85), bizim yaptığımız âvlē bunlā (9/16), biz bildimiz bileli öyle (9/18), Allahınan kendim biliyom nası böyüttümü (10/26), o akşam ördümüz çorabın orda is olur (14/10), keke konuştına pek beğenip te alan olmamış (16/16), hinci kırk doğumlu olduğum için (16/26), sabālen kodum yeri (18/2)

-acak

u ruhlarda ne ğadan yicēni ne ğadan içicēni ne ğadan ne görüp ne geçircēni hepsi yazılıymış (10/91), unnān geçicē yola gidiyo (11/45), olcēne yakın şekerini acık ğatıyon (12/21), giycēn yok (14/52), Yunanlı gelmiş milletin yiycēni almış (17/94)

-an, -en

annemi de vemişlē bi isteyene (1/3), ālem okuyanlar okudu (6/48), hindi çocuğı olmayan insan buraya gelip adağ adar (7/97), para veren para veri (8/42), köpek üğüren yere gidelim (8/68), kasabada demir yapanlā alāmişlē (9/62), gelene ğadan işte ne oluyōdu bilmem ğālī (10/4), dokuz ona giren insan hep öle olama (10/70), ilgilenen olmayınca ğandık (12/6), yapan yok şindi (17/61), oku

miyen insane bilir mi (17/89), bana diyene yetmiyodu (18/40)

4.2.6.7.3. Zarf Fiiller

-andan,-ende

babam bayıldı, düştü, görüttü elbiselāni diyende (7/49), gece gevurlā yoğlayandan sonra şeker atıp üstüne yeye yeye geleymişlē yolda (7/103), pilte pilte qar yağaydı bu dünyaya gelende (7/113)

-asıya

unnā acık gütmüşlē bi iki sene boğazı dolasıya tokluyne (10/31)

-kan, -ken

gelin oynā tepesinden atālādı (2/17), bi kere konuşurke görem (4/12), dedemle yörüleک gittiydim çocuğke (4/42), ormanda çalışırkana eğilmiş su içmiş terlileme (6/16), çalgıcılar çalarķana bubalarını uzattılar (6/37), üle büle derke bi de

bağsa cırcırık (8/77), onu da tarla alarkā sattık (9/28), öpem dirken fırladı gitti ön dişi (10/68), istemē gidēken adetlerde çōrek yapālā (10/78), ben konuşurķan ķapı tık tık (11/14), salıngāçta sallanırķa bunların çocuğu salıngācın ipi ķopē (14/29), ķama ķakāke söyleniyo düğünde (17/10), çok sıkışırķan tiyzene geçivē dedi (17/73), beni de gōtçeklē gidēken (18/32), yamalıya giderke orası dereydi (20/11)

-ince, - unca

gençlē ķalmayınca kim yapıcak (3/21), sabah çorbasına varınca ķada hiç yemeksiz bırakmālar beni (8/59), yorulunca ķadanlık odun demedinin üstünde uyuyup ķalıvarılar (8/66), zamānı gelince görem (12/17), odun olmayınca nābıcen (15/15), anam birinle ańılınca bubam da gelmeyince boşamış onu (16/12), beni nışanlayınca yaşıımı böyüлтtülē (16/26),

-dikce

vurduķça vurduķça yayā bu gibi topak (17/50)

-dığında

hazır askerdi düğün yaptığında (9/39)

-dikdan, - dikden, -dukdan, -dükden

beylerimiz öldükten sonra beygirler de gitenden sonra başladilē (7/85), gelin olduķtan sōna gelinlikle oynadı (9/27)

-arak, -erek

dedemle yörülek gittiydim çocuķke (4/42), una gāçtı da deyelekten bunun gızını gāçırdılar dediler (5/6), ben siğirerek gittim (5/27), çalışalak geçti (6/51), yörüyelek tabi (9/60), yörüyelek tabi (14/47), ille sen bizim kāzbanı al felen deyelekten (16/19)

-ibani,-ibeni,-ibenü, -ubani, -ubeni

işte giteydiler urdan alıbeni üglenden (7/22), aħşam ezanından sonra gelibeni yemek yapaydım (7/44), men gitebeni hāyvanı güdüp çeħmak, ekmaħ (7/51), tutubeni bunları sataħ dedi babasi (7/59), evelden uşahlar gelibeni çanta dolusu zerzap toplayıp giteydi (7/63), onlari kesibeni oğluşarımıza yedirirdük (7/81), bele gitibenü men filanı ķoyacam fişmanı ķoyacam dimeydilē (7/106), bir çucugini ķolundan tutubeni oğula gittigini bilmeydem (7/107)

-ip, -ip, -up, -üp

okuyup te nāpçen (2/33), oturup çay kahve bulabililēse içeklē (3/10), senin damda inēni gelip aliveriymiş (4/47), kalbıra koyup üstüne ğirep örtēdik (5/18), suda sabınlayıp ğörduk oreye (6/80), çalışıp çalışıp tepelerden bayirlarde öğüre öğüre geleydim emzirmağa (7/111), aşādan kucaklayıp geliyolā (9/41), ha ha diyip durma (9/67), sopayı alıp kaçabilisem o ebe (13/6), ama gine ben çok güzel bulup geyemedim (16/56), bi yılğınlāoldu mu kesip kesip yakādık (19/17)

madan, -meden

sōna çok durmadan esker şeysi geldi (2/12), evliykene vāmadan tā çok şeyler va da (2/32), ölmeden mezara koydular beni (8/16), fırını yakmadan çuvalı veriveri (8/81), hadi arķana bakmadan yürü (11/48), yattım aşşā sonumu düşünmeden (12/32)

-mazdan

dünyāyı yaratmazdan evvel beş yüz yıl evel ruhları yaradıyo (10/15)

-a, -e

hayvanlānan dōne dōne (3/24), arķamıza baķa baķa geldik derlēdi (3/43), buba mı deycez dede mi deycez deye (4/23), su alır çalgı çala çala gelirlerdi (6/6), orağ biçe biçe baķ kolumdan saħat oldum (7/40), çalışıp çalışıp tepelerden bayirlarde öğüre öğüre geleydim emzirmağa (7/111), demek gelip yazacaķlar diye besbelli saķlarmışlar (8/21), şerbetçi güzeli büle büle deye (8/111), lağır lağır ğaynata ğaynata (9/43), bi kalıp sabın harcaycam deye ben kalķana kadā kaynanam biraz yıkādı (14/16), ğut ğut ğut diye evelden oynādık (15/2), sen neden kilim aldım deye zer zer anırdım (16/73), göbek ata ata kaynadırsın (19/25)

-alı, -eli

ben geleli altmış beş sene oldu (5/15), Sālim deden öleli hindiye dek kırk dört senenin içinde (6/20)

-ı, -i

diyiverem (2/27), bizim tarlalāda diyiverem (2/37), şindi ekmeklē denişiveriyο, bozuluvaryo (2/55), orada bit köyü deyiveriyoz (2/80), kandırcaķlā deyi yollamazlādı (4/9), bunlar şimdi kaçivarılar (8/74), diyiverem ben sana (11/51),

beni bırakıp ta gitmeyivereydi (16/21), buraya atıvarın (16/49), senet yapıvāmadı (16/61), ben alivereydim (17/52), ev yiri alivāmiş (18/9), unuduvāryım (19/1)

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç

İlçe ağzından yaptığımız derlemede metinlerden yola çıkarak ses ve şekil bilgisiyle ilgili şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Ses Bilgisi

İlçe ağzında Türkiye Türkçesinde bulunan sekiz ünlünün yanında şu sesler belirlenmiştir: /ā/, /á/, /â/, /ã/, /č/, /ĉ/, /è/, /ĕ/, /ī/, /ĩ/, /î/, /ō/, /õ/, /ū/, /ũ/, /Û/.

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında /ğ/, /h/, /k/, /k/, /l/, /s/, /r/, /y/ seslerinin düşmesiyle ve hece kaynaşmasıyla oluşmuş uzun ünlüler bulunmaktadır. Bazı örneklerde de aslı uzunluğu olmadığı hâlde herhangi bir sebebe bağlanamayan ünlü uzunluklarına rastlanmıştır. İlçe ağzında en çok ses düşmesinden kaynaklı ünlü uzunlukları bulunmaktadır. En çok /r/ sesinin düşmesi ünlü uzunluğuna sebep olmuştur.

İlçe ağzında /a/, /e/, /i/, /ü/ ünlülerinde kısa söyleyişe rastlanmıştır. Örneklerde bu ünlüler normalden daha kısa olarak söylenmiştir.

Yabancı sözcüklerde, uyum dışındaki Türkçe sözcüklerde, +ki aitlik ekinde, i- cevher fiilinde, i- cevher fiiline eklenen –ken zarf fiil ekinde, iver- tezlik fiilinde ve bazı yapım eklerinde uyum dışındaki sözcüklerin damak uyumuna (kalınlık incelik uyumu) girdiği görülmüştür.

Damak uyumuna uymayan bazı yabancı sözcüklerde ünlüler uyuma girsin diye kalın ünlülerin inceltmesi (esker, neşeste, tene, misir, mezerleğın), ince ünlülerin kalınlaştırılması (barabar, sahibı, nışan) yoluna gidilmiştir.

Şimdiki zaman ekinde, görülen geçmiş zaman ekinde, duyulan geçmiş zaman ekinde, gelecek zaman ekinde, emir istek ekinde, çokluk ekinde, hâl ekinde, iyelik ekinde, şahıs eklerinde, yapım eklerinde, olumsuzluk ekinde, isim fiil ekinde, sıfat fiil ekinde, zarf fiil ekinde, birleşik sözcüklerde, Türkçe ve yabancı sözcüklerde bazı örneklerde damak uyumunun bozulduğu belirlenmiştir.

Dudak uyumuna (düzlük yuvarlaklık uyumu) uyulduğu görülmüştür. Dudak uyumunun olmadığı bazı sözcükler söyleyiş özelliğiyle dudak uyumuna uydurulmuştur (fasile, radye).

Bazı örneklerde düz ünlülerin yuvarlaklaşması (dövlet, tokuyna, buba), bazı yuvarlak ünlülerin de düzleşmesi (çerap, kevden, fotıraf, ifaktı) örneklerine rastlanmıştır.

Geniş ünlülerin darlaşması (tarliye, çapiye, kiyfen, tiyze), dar ünlülerin genişlemesi (beber, böğün, nöfus, doğa, güzel) örneklerine rastlanmıştır.

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında sınırlı sayıdaki örnekte /l/ ve /r/ sesi ile başlayan kelimelerin başında /i/ sesinin türediği (ilâzım, irahat, ileğen) belirlenmiştir.

Derlenen metinlerden hareketle yazı dilindeki ünsüzlere ek olarak /C/, /ğ/, /h/, /h/, /k/, /K/, /η/ ünsüzleri tespit edilmiştir.

Ötümsüz olan /p/, /ç/, /t/, /k/, /k/ ses değişikliği yoluyla /b/, /c/, /d/, /g/, /ğ/, ünsüzlerine dönüşmüştür.

Ötümlüleşmeye aykırı (giteydim, tiktük, artinden) sınırlı sayıda örnek belirlenmiştir.

Ötümlü olan /b/, /c/, /d/, /g/, /ğ/ ünsüzleri ses değişikliği yoluyla /p/, /ç/, /t/, /k/, /k/ ünsüzlerine dönüşmüştür.

Mustafakemalpaşa ilçe ağzında /ğ/, /h/, /l/, /n/, /s/, /r/, /v/, /y/, /z/ ünsüzlerinin düştüğü görülmüştür (heral, döru, örümcē, õsun, ecikin , sōradan).

Çok sınırlı örnekte sözcük sonunda /v/ , /m/ başında da /h/ ünsüzünün türediği görülmüştür (bilem, beyav, haşım).

Az sayıda sözcükte metatez örneklerine rastlanmıştır (tokuyna, mehlem, çölmē, Urmeli'nden).

Şekil Bilgisi

Çokluk eki “+lar, +ler” esas şeklinin dışında ses değişikliğine uğrayarak da varlığını sürdürmektedir. İlçe ağzında çokluk eki, ses değişikliğine uğramış olarak şu şekilde görülmektedir: “+lar, +ler, +lā, +lē, +nā, +nar” (kâveleri, etlē, unlā, çingennarı, cigeraları).

1. tekil kişi iyelik eki, derlenen metinlerden hareketle “+m, +ım, +im, +um, +üm, +v” (yengev, ahlıma, adaşıma); çokluk 1. kişi iyelik eki “ +ımız, +imiz, +umuz, +ümüz, +ımıy” olarak bulunmuştur (anamıyın, bubamıyın, deliğanlılāmız).

Derlenen metinlerde, 2. tekil kişi iyelik eki “+n, +ın, +in, +un, +ün, +uv” olarak beirlenmiştir (attuğuvi, alnuva, elbiseláni, oldiğın).

Ayrılma hâli “+dan, +den,+ nan, +tan, +ten” şeklinde bulunmaktadır (babaden, oynan sonra, tuprahtan).

İlgi eki derlenen metinlerden hareketle “+ım, +im, +n, +ın,+n, +in, +un, +ün, +nın, +nin, +nun, +nün, +yın, +yin” olarak belirlenmiştir (maşıngayın, kâveciyin, toktorun).

Vasıta eki, “+la, +le, +lan, +len, +na, +ne, +nan, +nen, +ına” olarak belirlenmiştir (paraynan, meleğinen, halatına, misirna, sabâlen).

Zamirler “ben, men, sen, o, u, biz, siz, onlar, onnar, onlâ, unnar, unnâ” şeklinde kullanılmaktadır.

Zamir kökenli kişi eklerinden 1. tekil kişi ekleri “+ım, +im, +um, +üm, -n” (bilmiyon, değıştireyin, unuduvarıym) şeklinde bulunmaktadır.

İyelik eki kökenli lişi eklerinden 2. çoğul kişi eki “-z, -iz ” şeklinde bulunmuştur (yiyeydiz, içeydiz).

Öğrenilen geçmiş zamanın 3. tekil kişi çekiminde “-mış, -muş, -üp” eklerinin kullanıldığı belirlenmiştir (gitüptü, ölüptü, geziptü).

Şimdiki zaman kip eki için “-y,-ıyı, -yâ, -yâ, -ye -ya, -yo, yēri, -ē -ad,-ed” ekleri kullanılmaktadır. Bu eklerin yanı sıra şimdiki zaman kip çekimi, -ıpduru sürerlilik fiili ile de sağlanmaktadır (hindi gitmeydem, gezemeydem, akıpduru, sürünüpduru, yapēsin, kōpē).

İlçe ağzının bazı bölgelerinde, geniş zaman 3. tekil kişi kip eki ses değışikliğine uğrayarak kullanılmaktadır (utanmâr mısınız, gelemēri istēri, dēri). Bölge ağzında geniş zaman çekimi için iver- tezlik fiilinin de yaygın olarak kullanıldığı belirlenmiştir (diyiverem, kaçıvarı, oluvarız, uruluvarlar).

Gelecek zaman kip çekiminde, “-acak, -ecek” eki ses değışikliğine uğrayarak kullanılmıştır. Bazı bölgelerde, gelecek zaman 2. tekil kişi kip ekindeki

ses değişikliği daha fazla göze çarpmaktadır. Gelecek zaman 2. tekil kişi çekimi şöyle yapılmaktadır: “-acaksen, -aceksen, -aceksen, -eceksen, -acaşsen, -can, -cen, -acan, -çen” (bağacaşsen, yapaceksen, nāpçen, kalacaksen, yondurcan).

Emir kipinin 1. çoğul kişi eki , yazı dilindeki çekime ek olarak “-ak” şeklinde de kullanılmıştır. Bu kullanım sadece bir örnekte belirlenmiştir (durak).

Birleşik fiil çekiminin yaygın olarak kullanıldığı görülmüştür. İlçenin bazı bölgelerinde, geniş zamanın hikâyesinin 3. çoğul kişi çekiminde ek sıralamasının bozulduğu belirlenmiştir (gelēdilē, görēādılar). Birleşik fiil çekimindeki ek sırasının bozulması sınırlı sayıda örnekte karşımıza çıkmaktadır.

Katmerli birleşik çekim yaygın olarak kullanılmamaktadır.

“-dik, -dik” sıfat fiilindeki k sesinin düştüğü örnekler de tespit edilmiştir.

Zarf fiil ekinde standart yazı dilinde kullanılan eklere ilave olarak “-anda, -ende, -ibani,-ibeni,-ibenü, -ubani, -ubeni” eklerinin de kullanıldığı belirlenmiştir. Bu kullanım çok yaygın değildir.

Cevher fiili “i-“ genellikle düşmüştür. Cevher fiilinin düşmediği birkaç örnek tespit edilmiştir (çoğudu, serbest idi).

5.2. Öneriler

Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, kaynak kişilerden sonra gelen nesilde ağız özelliklerinin kaybolmaya başladığı görülmüştür. Bu durum bize ağız çalışmalarının, ağızlar kaybolmadan önce yapılması gerektiğini göstermektedir. Bu sebeple çalışmanın sonrasında aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

- Farklı bölgelere ait ağız çalışmaları da ağız özellikleri kaybolmadan yapılabilir.
- Birbirine yakın köylerde farklı ağız özelliklerinin görülme sebepleri araştırılabilir.
- İlçedeki göçmen ağızları ile yerli ağızların farklılıkları araştırılabilir.
- Ağız özelliklerinin kaybolma sebepleri araştırılabilir.
- İlçe ağzında yaşayan arkaik özellik taşıyan unsurlar tespit edilebilir.

6. KAYNAKÇA

- Alyılmaz, S., Alyılmaz, C. (2018). Ağız bilimi çalışmalarının türkçe öğretimi açısından önemi. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (45), 7-38.
- Aydın, A. (2016). Birinci halk ağzından söz derleme çalışmasına mustafakemalpaşa'dan gönderilen sözcükler. *Uluslararası III. Mustafakemalpaşa Sempozyumu*, Bursa. ss. 432-451.
- Basmacıoğlu, Ş. (1953). *Mustafakemalpaşa kılavuzu*. Mustafakemalpaşa: Yeni Ufuk Basımevi.
- Buran, A. (2006). Çağdaş türk yazı dillerinde ve türkiye türkçesi ağızlarında ikincil uzun ünlüler. *II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni*, ss. 10-12.
- Coşkun, M. V. (2007). Standart türkçede ses olaylarının sebep-sonuç ilişkisi çerçevesinde yeniden sınıflandırılması. 38. *ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, Ankara. ss. 347-368.
- Çelik Çanga, A. , Küçük, G. & Akman, T. (2019). Köylerde rekreasyonel faaliyet olanaklarının belirlenmesi üzerine bir çalışma: bursa ili mustafakemalpaşa ilçesi örneği. *Uluslararası Turizm Ekonomi ve İşletme Bilimleri Dergisi*, (2) , 194-201.
- Demir, N. (2001). Araştırma konusu olarak bursa'da türkçe. *Türk Dili*, 592, 440-446.
- Nurettin, D. (2002). Ağız terimi üzerine. *Türkbilig*, 4, 105-116.
- Ergin, M. (1993). *Türk dil bilgisi*, 20. Baskı, İstanbul, İÜ Edebiyat Fakültesi Yayını.
- Erhan, M. S. , (2011). Şihabüddin lâla şahin paşa hayatı, vakfiyeleri ve külliyesi, *Mustafakemalpaşa (Kirmasti) Sempozyumu*, Bursa, ss. 72.
- Gemalmaz, E. (1999). Ağız bilimi araştırmaları üzerine genellemeler. *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, 9, ss. 4-13.
- Görgülü, F. (2010). *Yunan işgalinde kirmasti*. Mustafakemalpaşa Kültür ve Sanat Derneği. Bursa.

- Hacıeminoğlu, N. (2015). *Türk dilinde edatlar*. Bilge Kültür Sanat Yayınları. Bursa.
- Karahan, L. (2017). *Anadolu ağızlarının sınıflandırılması*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kaynak, G., Daşkın, R. Ve Yılmaz, Ö. (2011). Mustafakemalpaşa bitkileri. *Mustafakemalpaşa Sempozyumu*. Bursa. ss. 417,418.
- Korkmaz Z. (1995). *Anadolu ağız araştırmalarına toplu bir bakış*. Türk Dili Üzerine Araştırmalar. (2), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kümbetoğlu B. (2005) *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma. inceleme-araştırma: 179*. 1. Baskı. ISBN: 975-8803-51-4. İstanbul.
- Oğuzoğlu, Y. (2011). Tarih içinde mustafakemalpaşa (kirmasti). *Mustafakemalpaşa Sempozyumu*. Bursa. ss. 23-27.
- Öztetikler, H. (2007). *Ulu önder mustafa kemal atatürk'ün adını taşıyan ilçe mustafakemalpaşa*. Mustafakemalpaşa: Mustafakemalpaşa Belediyesi Etki Tanıtım Yapım.
- Şahin, H. , Baştürk, Ş. , Uluocak, M. ve Eroğlu S. (2011). Bursa ili yerli ağızları ve bazı arkaik özellikleri. *Kaşgar'dan Endülüs'e Türk-İslam Şehirleri Sempozyumu*. Erzurum.
- Taş, H. (2011). *Mustafakemalpaşa'da Kaybolmaya Başlamış Mesleklerin Son Temsilcileri*. Mustafakemalpaşa Sempozyumu. Bursa. 435.
- Tekin, T. (1995). *Ana türkçede birincil uzun ünlüler*. Ankara: Simurg Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2012). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yıldırım A, Şimşek H. (2006) *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. ISBN:975-0200-07-1, Ankara, Ekim 2006.
- http-1: <http://bgc.org.tr/ansiklopedi/mustafakemalpasa.html>
(Erişim Tarihi: 20.10.2020)
- http-2: <https://islamansiklopedisi.org.tr/lala-sahin-pasa> (Erişim Tarihi: 21.10.2020)
- http-3: <http://www.mustafakemalpasa.bel.tr/ilcemiz/lalasahin-turbesi.html>
(Erişim Tarihi: 21.10.2020)

http-4: <http://www.mustafakemalpassa.gov.tr/ilcemizin-tarihi>

(Erişim Tarihi: 23.10.2020)

http-5: https://www.bebka.org.tr/admin/datas/sayfas/198/mustafakemalpassa-ilce-raporu_1568787385.pdf (Erişim Tarihi: 22.10.2020)

http-6: https://www.nufusu.com/ilce/mustafakemalpassa_bursa-nufusu

(Erişim Tarihi: 11.11.2020)

http-7: <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 21.10.2020)

EKLER

METİNLER

1	Konuşan: Fevziye Sert Derleme Yeri: Aliseydi Köyü Derleme Konusu: Karışık
---	---

Bulgaristan benim annem on dört yaşındeykan gelmiş bureye. Anası bubası ölmüş. O zaman göçmek vâdı. Ama fakir ne tarla edinmişlê. Õle annemi de vemişlê bi isteyene. O da ölmüş ecelinden. Yenden bi tenesine tâ vemişlê. O da harbe gitmiş ölmüş. Üçüncüye vemişlê. Evlendirilêdi. E yok, aylık kıylık yok. Muhaķaķ evlencek.

5

Kemalpaşa'da sönmüş. Nêde sönese orda gömün bizi demişlê. Birisi Ayaz küyünde sönmüş. Bu da burada ölmüş. Apdest almâ çıkmış ureye mezarlığın beri yanında. Ona gözükmüş. Hıdırellez'de yapâlâdı evelden. Gençlê her kişiden yüzük toplâlâdı. Bilezik altın ne vâsa. Baķıra doldurulâdı onu. Devrisi günü millet toplaşır. Her kişi bi mâni atâlâ.

10

Mâni mâniyi açar

Mâni bilmeyen kaçar

Gel bi mâni atışalım

Hangimiz üste çıkar

15

Sâhibine veriyelê kârikin o mânile. Her kişi sesler onu. Bu yanda da yemekler kaynar kazanlâlâ. Meşelik korunurdu. Hayvanlar bi tarafta, insanlâ bi tarafta. Bi dâ yemeklê pişer, yenirlê. Su dolduruduķ şişelere. Zemzem suyu olur dedi annem sülâhilere. Hıdırellez sabâsı içêdik. Hızır'la İlyas abi kardaşmışlâ. Onlâ senede bi kere buluşurlâmış. İlyas suda duruymuş. Hızır da dışarıda geziyi. İyi oluyem bazı kötü oluyem. Her şeylê vâdı emme hatırlamıyem be kızım.

20 aranfil oylum oylum
Geliyor selvi boylum
Selvi boylum geç burdan
en olsun benim göynüm

aranfilsin tarınsın
25 Neden böyle hırınsın
Ne büyüksün ne kk
Tamam benim hırcımsın.

2	Konuan: mm eker Derleme Yeri: Bk Köyü Derleme Konusu: Karıık
---	---

5 ocuklmi hatırlıyom. ocuklğimizde beda oynadı. Be dene da
oynadı. Undan sna ble aydırmaca. Da üstüne da dikdik. Pipirik adı dirldi. Bi
da dikldi. Bi oban olurdu. Buradan bi da atldi. Da üstünden dt m u
oban deniirdi. Oyunl okdu eme benim afam bilmem. Eveli de o hıрманl v
bizim. Urde ok bayram yaparlardı. imdi bayraml bitti, gitti gli de. Ble bi aa
dikldi. yle gcaman bi aa. Ortasına ble bi atallı delldi. Bi atallı soldi.
Onun stne bi sırlık daldi. Bi tarafında le bi sopa, bi tarafında bi sopa. Bi
tarafına bi adın bindi. Biri bi yandan indi mi biri yuarı ıdi. U ramazanda
gurbanda le yapılırdı.

10 On altı yaında evlendim. İstemesini bilmezsin u zaman. T ne bilcen, ocuk
g! Anamız bubamız vdi. Kvde gördük ite de. İstem gelirlerdı ite. Bi kere
geldil. Bi d geldil. İkinciye u gd bi mendil verildi evveli. Sna ok durmadan
esker eysi geldi. Eskere gitek. Acele dgn yaptıl. Bi hafta durdu. Eskere gitti.
İki sene eskerlik yaptı.

15

Evveli düğün āşamdan başlıyodu. Pazar günü āşam bitiyodu. Bi de pazartesi gün gelin el öpēdi. Urda bi düğün yapālādı. Gelini oynadırlādı. Biraz para qorlādı. Gelin oynākan tepesinden atālādı. Şindi onlā yok. Şurde odabaşı deriz. Odanın mevkisi vardı. Düğün oldu mu urda gice erkeklē çok düğün yapādı. Hādırnaz'dan çalgıcılā gelirlēdi. Bi meydan ateşi yakālādı. Ğali urda davul dümbek. Qarılā da bōle toplanırlar. Buradan baqālā. Oynālā, hōplālā. Giçkireye ğadan düğün öle olurdu.

20

Hāde doğduktan sōna bi şey! Benim āğamın düğününde bi fistan aldıylādı. Ğamın düğününde geydiydim. arkasını yırtılā da ğundaq yaptılā, sarıvādılā işte bu. Sirtına da bi şey diktidim. O zaman da bi şey bilmiyoz. Tabi onu da geydirivēdik. Kırkı geldi mi kırk daş qoyuyolādı. Yımirtaynan kırk yımırta su qoyuyolādı. Yımirtanın içini dōkerlē de boşaldırlā. O yımirtanın içinnen kırk tene su dōkerlēdi. Bi altın qorlādı. O suynan yıqarlādı.

25

Taralāda çok çalıştık çok anām. Diyiverem. Yedi yaşında birçaq yolmā göttüler. Ğşama ğadan birçaq yoluyon. Sekiz yaşında misir qazmā göttülē. Beyav ğuruş veriyolādı. Ğayme yok. Ğleme ni para verdise bana da verdi. Keltikli paralā vardı evveli. Dayım vardı. Hādi baqam bi qoşam da kim öne geçese böğünki aldığı pareyi öne geçene vericek. Zate āşama ğadan ölmüşün, kaç adım atabilcem?

30

Evliykene vāmadan tā çok şeyler va da. Amcam vardı öğretmen. çocuk oqutuyodu. Beni oqutmadı. Çociyne baqtırdı. Sen çociye baq. Oquyup te nāpçen. Hādi ben çociğe baqtım. Oqumaq, yazmaq öğrenmedik. Götümedi işte. Onlā çocuk büyüttü. Biz kafasız ğaldık işte. Ondan sōna baqam acıq kafam toplansın. Kafam dağılıvarıyı. Taralādan saban, pulluk. Öküzlēnen sürēsın. Sen de arkasından sabanı tutāsın. Bizim taralāda diyiverem. Yuqāda çift sürmē gittik de o dedeynen. Şindi sabanın haqından gelemeyo. Kendi de pek ğüçlü ğuvatlı değildi. Ğızdı bana şindi. S... ol git tarladan beni ğovuyo. Aşākı tarlaya indim. Nereye gidiyon? Dōn diyom sana! Hādi urdan gerisin geriye dōndük baqam. Sabanın ucundan tut. Çift sür. Millet çok raqatta şindi. Buydey ekēsın. Zamanı geldi mi orağnan biçēsın. Demet demet baqlāsın. Öküz arabasınnan gidēsın. Arabeye sarāsın. Arabada getirisin. Hāрманlara indirisin. Yığın yapāsın. Toplāsın hepsini ureye. Undan sōna demetleri saçāsın. Bi düven iki öküzün arasına. Düveni de baqlalar. Üstüne de seni ğorlā. Dōn Allāhım dōn. Ğşama ğadan u düven hāрман olur. Ğşamiyne yığāsın. Unu savurısın. Tenesi ayrılır. Gözer vādır. Gözernen elēsın. yapabilisen āşamdan derede yıqāsın buydayı. Yapamazsan sabālen erkenden kim yir qapāsa üstüne. Ekin çuvallānı uraya atālā.

35

40

45

55 Çuvalı bi döktülēmi suyu, sarķaķları buydeyin hepsi yasılırdı. Çepelleri üstüne gelirdi. Yir bırakırlādı. Bi sele görılādı. Urasını açılādı. Pislīgi seleye gidēdi. Ondan sōna ekin ğarışdırlā. Sepetlere görılā. Bi de ğarman yeri sıvarılā. Ureye hemen yerine dōkerlē. Ğurudurlā. Āşamıneyn getirilē. Ambara ğoydulā. Çıķarıılā. Ğalburnan ele baķam ele. İçinde ne pislik varsa atle baķam atle. Burda deĝirmen vardır bizim. Deĝirmene götü. Un olur gelir. Bi elekten elēlē ğas elekten. Ğamur ķos ķos yapālā elenenden. Üstünden de gene ekmek yapālā. Bi ğoca ğurun. Yirmi, yirmi beş dene ekmek. Ğoy bi ğafta ye. Fazlasınnan. Şimdi ekmeklē denişiveriyo, bozuluvaniyo.

Yazın oldu mu zarzıvat; domato, biber, badlıcan, fasille olurdu. Ğışın da oldu mu; patatis, soĝan aşı yapādık. Ğamur keseriz. Sōbüce, ķulaķlı mantı, ğozaĝabiyi. Ğışın da unlar yinirdi işte.

60 Masal masal maslı masal

Oturmuş baķla satar

Baķlanın ķilosu ķaça

Dōmelmiş bana baķar

Ğurun üstünde ğurun

Durun yengeler durun

65 Her işleri bırakın

Oĝlunuza ğız bulun

Ğurun üstünde ğazan

Ķalk oĝlan para ķazan

70 İller düĝün yapıyo

Acıcıķ de sen özen

Eveli dümbek çalılādı. Dümbek de yok, baķır. Öle söylerlēdi.

Ḥurun üstünde ğazık

Ḳaynanam ölmüş yazık

75

Ġaynname acımam

Bi top kefene yazık

Eyyidi gene ya. Ġaynname da eyyidi. Ġaynatam da eyyidi.

Toplanırladı ğışın da ğice de toplanırladı. Mani, masal söylerledi. Bi yenge vādı, çok bilēdi. Tā uzakta ona ğidēledi mesel söyletmē. Bilmiyim yani ben.

80

Buna maşinga diyoz. Burası bükteymiş ğaliba da. Biz de orada bit köyü deyiveriyoz. Maden va. Madenciydi. Urdan emekli oldu. Erkekler tez ölüyo. Ġadınlā çok yaşıyo. Benim küçük oĝlan öldü. Üç teneydi işte. Bi ğızı vadı.

85

Evi ğaynatam yaptı. Daşlā, unnā bizim burada daş ocaĝı vadır ilerde. İlerde evveli çok çalışıdı. Ġāli çalışmıyo da. Bu evin yukarı keremetliĝe ğada bōle üç yolu daş duvardır. İçinde elmas tozu vamiş. yukāları iyi kötü rāmetli ğaynatam düzeldiydi. Benim yeni geldiĝimde yenice yapılyodu. İmralı dede bi evlē yapıyo saray gibi diyolādı u zaman. Yine okuyom, yollayom emme. Oturmānan olmuyo. Tespik çekiyoz. Eylenti, önden çok yapıyodum emme ğāli yapmıyom ğızım be. Şu ipleri atçek oldum. Onları atcēne örüvē dedi. Tek başına oldiĝin āşam da olmuyo sabah da olmuyo. Şurda ĝomşu vardı. Gitti yaza ğadā gelmez ğāli pek varışımız gelişimiz yok.

90

Ġozagabiyi, Ḳurşunlular yummaca diyōlā. Aşālar sini mıntısı diyo. Sini mantısının içine nohut ĝoruz biz. Nohut u haşlāsın, bişirisin. Ezēsın, acık acık ĝōsun. İki taraftan yumāsın. Tepsiyē dizēsın, ğızātırsın. Üstüne sarımsaklı su dōkēsın.

95

Ġurban Bayramı'nda derilēn tersini giyēler erkek çocuk. Çan taķālar etrafına. Langır langır baştan ĝāveye girēlē. Ġāveden para toplālā. Kövü gezēlē. Ayı olūlā.

3	Konuşan:Fatma Aydın, 76 Yaş Derleme Yeri: Çamlıca Köyü Derleme Konusu: Karışık
---	--

İşte bi parça sonra da olsa gittik, öğrendik acık. Köve geldi öğretmenlê oğutmaya. Oğulda oğumadık sonra yaşlandıktan kere geldi.

Yok yaşamadım. Doğma böyüme buralıyım.

5 Valla çelik çibık oynādık. Çırağman derdik oynādık. O zaman çocuklar çokudu, serbest idi soğaklā. Çatalla saç ayā gibi dikēdik. Onu kim vurursa kazanırdı. Sopaylen vurādık una.

On altı yaşında evlendim. Bizim akrabā evliliği oldu. İsteme yapılmadı. Kararlendi oldu. Günümüzü gün ettik. Ne güzel günlēmiz oldu.

Evelde davul gelirdi. Languru lunguru oldu işte. Kına gecesi de oldu.

10 Köy odası vardı . Erkekler gidiyōdu. Nābıcekler, oturup çay kahve bulabililēse iççeklê, bulamazsalar sohbet itçeklê. Ağbabalā yapılyo. Her şey çok güzel oluyo. Senelēdir oluyo. Evelde yapāladı. Şindi bi kaç sene kaldıdı. Şindi yapıyolā gene.

15 Kıvırma deriz, meşurdur. Börek gibi elinlen açyon. Benim sarmam meşurdur. Mantı boş yapmayız, nufut qoruz içine. Benim rāmetli annem çok güzel yapardı unu. Bi tepsi yapādı mübārek. İncecik silkilidi. Haşlādı unu. Biz de kendimiz yaptık, kendimiz yedik.

Hep Çamlıca biliyoz ama neden olduğunu bilmeyom yavrum.

Biz yaptık dedeyle. Ne qullandılā bilmeyom. Ne gettiyseler unu qullandık.

20 Gündöndü ektik, nufut ektik senelēdir. Bıydey her zaman ekiyoz. Uf çok hayvan baqtım ben. Bu köy hayvancıdı ama bitti. Gençlê qalmayınca kim yapıcak? Bi kaç kişide vā işte. U zaman öküz qullandık. Sōna motorlā çıktı. Orağ biçtik. Orağ bıydeyleri biçiyō. Demet yapıyoz, bağleyoz. Toplayoz unları, harman yapādık. Hayvanlānan dōne dōne. Ne zāmetli!

25 Yoktu. Benim beyim òsüz qalmış aneden bubadan.

Kırk tene daş saydırdık bi çocuğa. U suyun içine atādı. Başka birinin çocūna saydırdık. U suyunan yıkadık. Sōna sōna şey yaptılā. Taş almadılā, suyu saydıılā. Suyu böyle kepeynen, bardaynan öyle de yaptılā.

30 Torunlā on üç tene mi gı? Sen bu evi görsen bayramlāda. En aşā otuz kişi. İki kardeşim vā. Onlā da Balıkesir'de. Onlā da geliyolā. Her yerimiz qalabalık oluyo.

Bizim burda da vā türbe Veli Dede. Yaşın köyde de vā Qabulbaba'da Ali Dede. İki kardeşmiş unlā. Çok tārīhi taşlā vā ama. Bu köy yerli manav köyü. Eskiden rahatsızlā falan gelidi.

35 Benim çocūm yandı Āmet. Qomşu iğne vurunmā geldi. U da biraz afacan. Geziniyo, hopleyo. O zaman su kaynatılıyodu. Bi çarpıyo una. Te sıçrıyo te burasına böle. U da çekti, ben de çektim. Devamlı mehlem süreriz. Qurudu mu, çatladı mı başlar ağlamā. Soğuk suya tuttuq. Misir unu derlēdi. Unu qardıq, sıvadıq.

40 Benim dedem bu Güller köyünden biraya iç güveysi gelmiş. Biraya gelmiş kırk günlükmüşmüş babam, Çanaqqale'ye savaşa gitmiş dedem. Urdan geliyolā ninemle Güller köyüne. Tarlamız varımız urda. Armut toplamaya gidiyolā. Ninemin de iki tene sözü va. Babam bi de halam. U da başqa qocasındanmış. Almışlā uraya Yunan gelmiş Güller köyüne. Allā nāpam demişlē. Armutları yığmışlā. Gelmişlē, ısırmışlā ısırmışlā atmışlā. Ninemlē saklanmışlā. Eşeklēnen urdan boş köfünleri sarmışlā gelmişlē. Arkamıza baqa baqa geldik derlēdi.

4	Konuşan: Ayşe Korucuoğlu Derleme Yeri: Çardakbelen Köyü Derleme Konusu: Karışık
---	---

Ben nüfusta otuz sekizliyim. Öyle işte bi yaş oyniyā. Allā günā yazmasın, hangısı doğru bilemem. Oquma, yazma bilmiyom.

5 Hatırlamam mı be kızım! Lōngür dēdik, muğacıq dēdik. Taşın üstüne bi küçük taş koyādıq. Ellēmizde taşla ona atādıq. Her küğün başkadır. Lōngür dēdik. Sopayla bi küçücük taşı, ceviz kadā bi quyuya unu kim soqāsa. Körebe deyelē şindi. Saklanırdıq bi yer tutādıq. Kim ona diyerse duvar osun, direk osun ani oynādıq.

10 Buraya duğdum, burada büyüdüm. Analān, bubalān kendimiz bilem biribirimizi küğ içindeydik ama gezmelē yoktu. Düğünlere bilem oqumaq yerlerine kızlā gitmezdi. Acıq büyüdükten sonra qandırcaklā deyi yollamazlādı. Şindi biz on ay nişanlı durduq, biribirimizi görmedik. İki kerecik rast geldik. Böle eni konu anlattıriysin bana. Tarlamız vardı yan yana tütün diktik tē o nuhut almā gitmiş ben de tütün kırmā gidiyām ama bubam çok fenaydı. Bi kere konuşurke görem nişanı atarım dedi. Niqāda gördük biribirimizi canım küy çocū o kadar biliyāz. O temelli

bilmezmiş. Üç sene askerde durmuş. Söylemişlê beni. Ben içden nası oldünü felan bilmiyám. Her sene gelişiýá tabi ergin kız. O zamankı zamanda şey veriliydi. Telli çevre veriliydi. Duvara serilirdi. Duvarlara serili şımbıl şımbıl.

20 Üç gün, perşembe gününün avşamı kına gecesi derlêdi. Kızlâ çaladı baştan gelinler oynar. Ondan sonra kızlar oynar. Bâzı çocuklar gelirdi kızları mızları görmê. Devrisi avşamı çocuk evine gidêlêdi. Gelini götürmezlêdi. Gelinin milleti gidiyá . Üçüncü avşamı da geline çocuk milleti gelir takı yapālâ. O karışık oluyá . Nerde fotıraf be kızım! Çocuk tarafı fotıraf istiyá, bizim taraf istemiyá. On yedi yaşında gelin oldum. On yedinin orta yerindeydim. Mart uşadım. Askerden gelenlere kızlar türkü söylerlêdi. Buba mı deycez dede mi deycez deye.

25 Tütün ekeriz, ekin ekeriz, misir ekeriz. Domatis, biber ektik işte satmâ. Tütüne gece sât birde gidêsın. On ikide kalkâsın. Gece karanlığında fenerlêle, sonra löküslê çıktı. Şindi her yeri aydınlık. Alırsın fenerini Ayşe hû , Fatma hû insan topluyasın. Sen âleme gidisen âlem sana geliyá . Acaba köpek mi çıkıcağ abu ne çıkıcağ? Korğâsın. Tütünleri kırâdık. Çiy düşer. Toplarız köfüne koymâ. Sulâ süzülür bacaklândan.

30 A be kızım! Fasille de pişirisin. Sarma sararsın. Erik aşı dêdik. Eriği kaynadıyasın. Güvem eriği der idik. Bardağ eriği ama ufarağ. Pişirir suyunu süzeriz. Acık şeker atarız içine. Un kavuruz, dökeriz. İğşili iğşili yinirdi. Keşkek yapâdık. Kara bōsa. Şeker alırsın, kıyruğ olursun. Yağ alırsın kıyruğ olursun. Küve gelirdi.

35 Beş tene. Ne bê! Eskiden benim yengem var. On bir tene oldu. Çocuklâla çürüdük. Gecenin sât birinde tütüne gideriz. Koyarsın köfün içine yağut çitin içine koyâsın. Şindi kiyfen uşak büyüdiylê. Ani, bana darılmayın. Göriyez.

40 Masal anladırılâdı be kızım. Televizyon yok, radye yok. Komşunun birisi çok masal anladırıldı. Ep oraya gitmek isterdim. Hatırlamıyám. Misir patladırıldı, nuğut patladırıldı. Nuğudu acık şişirisen tâ güzel patlayá . Baklayı da qoru çekêdik, üstüne koyâdık. Qorun yerini acık süpüttürüsün kül olmasın deyi. Şindi em temizlik. Altı ayda, senede bir kasabaya gidêlêdi. Araba bilem yoktu. Ben eskiden biliyem, karşı yağa dōru derlêdi. Dedemle yörüleğ gittiydim çocuğke. Yörüleğ üç sât çekermiş. Sōnadan sōnaya atlâ çıktı. Taliğa deyeriz. Şu küğün dışına çıktın mı insan tabi kasabaya gidesin bi şeyler alcan yumurta götürüsün, tavuğ götürüsün. İnên varsa 45 iğşimik götürüsün. Ani sütü çalkardık. Onun ayranın üstüne yâsı çıkar. Yâsını alıruz. Ayranını kestiriz yağut yağurdunu kestiriz. İğşimik olur. Küy dışına çıkarsın

eşkiyalar senden alır. Urduğu urduğ, senin damda inēni gelip aliveriymiş. Ye canından ye malından. Seferbēlik zamanı o. Küğde insan bile almıyo. Kimisi şehit olmuş. İki dedem de savaşta ölmüş. O zamankı zamanda üğsüz kız alan bi buçuk yıl urtulırmış askerlikten. Benim anānem üğsüzmüş, dedem de üğsüz. Em üvey bubası oluya em dayısı oluya.

Dere boyunda Meliküglü deriz. Ondan oyun ardaqları vāmiş. Bulgariya'dan gelmiş dedemler. Bureye vermişler onnari. ardaqlı demişlē. Küğ bōle değilmiş. pastıralı, şeylik,. Dere boyu deye uruluyā. Suya bilem gidemezlēmiş, oralāmış. Manavlar dere boyunda yıar ama biz mācır. Dereden taşıyaz.

5	Konuşan: Firdevs Yōruk Derleme Yeri: ōrdük Derleme Konusu: Karışık
---	---

Ben de bilmeyom. Hiç okul yoktu. Ouma yazma yoktu. ırk yaşındaydım, buraya öğretmen geldi. Herkesi ağırdı. Beni de bubası yollamadı. Gine de alem, defter buldum. Sōzde yazıcektim. Hāzırladım hepsini. Seksen iki yaşındayım.

Beygir arabasınna geldim ben. Gelin gāttiler beni. On sekiz yaşında evlendim. Bizim köyden bi kız gāçtı. Işıklar deyo. Una gāçtı da deyelekten bunun gızını gāçırdılar dediler. Fena adamın gızını beni kimse dinlemez dedi bubam. Bunlā da istediler beni. Verivēdiler beni. Düğnümde gāvga ettiler. Davulları iki iin. alğı aldırtmadılar. Dağ yüzünden gettiler beni, yol yoktu.

Öküzlēmiz vadı. ift sürēdi gāynatam. O zaman ne motor vadı.

Bizim burada birisi salı vēdiler. Geldilē, benim bubam da rāzı oldular. İkiniciye gāynatam demiş ki kızın nası? Gittin demiş. Eyi mi kız? Kimi arının ağzı büyük olu, demiş. Ğonuşması şey olur, demiş. Ben ayvan almā mı gittim. ız görmē gittim. Ben ne bilem ayānı, dişini demiş. Gēldi ayāmanın ölçüsünü aldı. Makinede duvar yastıqları, örtüleri oluyodu. Yaptıttırdılar. Camın üstüne, iine ölçtüler.

Ben geleli altmış beş sene oldu. Bu evleri istiyolâ satmâ ama verirmişik mi?

20 Keşkē de oluyodu, baklava yazılıyodu. On üç, on dört sini oğlan evi her sofraya baklava konuyodu. Kız evi, baklava yolluyodu oğlan evine. Oğlan evi, helva yolluyodu. Şindi unnarı, hısım akrabaya kalbıra koyup üstüne ğirep örtēdik. Herkese, ekmēn üstüne birer budak baklava ğorduk. Bi metre iki metre çaputu katlâlâdı. Bôle bölēlēdi mendil gibi. U ğalburun içine ğorlardı. Dūğüne oğunurdu onlâla yamalık parçası gibi. Oğucu olurdu o. Şindi çember dağıdıyolâ. Öteberi dağıdıyolâ.

25 Geldim bir aylık gelindim, adam hazır askermiş. Yirmi ayda izine geldi. Hep mektup yazar yollâdı. Ne dēdi biliyon mu? Annem tarafına da selâm ederim, benden içi. İzine geldi de orağ biçiyoz tē uzağ tarlalâda. Oğlun geldi Osman Ağa, gidem hadi dedi. Gitmeyom diyom ben. Şu orağları getir, dış budakların içine soğalım dedi. Geldim ben. U keçilerin arasına kapıcık yaptık. Keçileri uraya kapıyolâdı. Ben siğirerek gittim. U keçilerin ahılına saklandım. Adamdan ğaçıyom. Şindi ğayınnam yemek yapmış. Ā Firdevs, nerdesin ğız sen? Utanmak vardı. Şimdikiler sarıl sarıl olurlar. Ottum sofraya ama hiç ekmek fele istemiyem ben. Beş tene çocuk böyüttüm 30 ğızım. Adamın yanında ğucâma alamazdım ğaynatamın, ğayınnamın yanında. İki tene oğlan, üç kız. Üç tenesi Bursa'da. Kim oğutçağ, para yok, pul yok. Adam bubasının eline bakıyo. Üç sene ğarman sürüdük düvende. Yüz elli kile buydeyimiz olurdu. Ğambar yaptırtmışlar. Ğambara dökēdik buydeyleri. Ben teneye ğeçēdim. Sınaz savuruduk. Gözerle sopanın üstüne gözeri tağāsın. Elēdik. U kendisi samana 35 ğeçēdi. Unnarı teneke kaldirıp dökēdim ama nasıldım? Giderdik turfana. Kadiçesmesi yanında Turfanazçesmesi vardı, deyolâ. Şehirlilē artejen mi deyolâ? Urde bi dinlenirdik. Yerden gene eşekne mi ğitçez, pinerdim. Ötepinarçesmesi dēdik. Çok uzağtı. Düşüm de dizlēmin ikisi de bu ğadâ bu ğadâ bembeyazdır. Testilēnen taşıyoduk. İkisini de omzuma ğordum. Sımsıkı tutâdım.

40 Dolma olurdu. Keşkek yapılırdı. Ğamur bamyesi yapılırdı. Loğum aşı deyo. Davulcu aşı deyo kimisi. Fırına armut atâdığ. Koca fırını yağâdığ. Buruşur, unları serēdik. Keremetliklēde kurutūduk. Kışın pişiridik. Şekerli suya batır. Sapından ye.

45 Benim ğayınnam Bulğaristanlı. Benim bubamın bubasının ğarısı İnan'denmiş. İnan'da bozğunluk varmış. Tarlalâmızı bıraktık dēdi. Kaynatam ğızdı mı Bulğar bozması dēdi.

Acık ekmek mayasının içine tuz atâdılar. Bi tülbende ğorlâdılar. Arpa mı ğoycekler? Arpa ğorlâdı. Bağlarlâdı felemek ipliğınle. Tütün ekiyoduk. Ezanda

50

gelirdim işten. Hep kayınnam bahtı çocuklāma. Ğaynatamın ikinci ğarısıymış. Bi ğızı, bi oĝlu ölmüş. Bunun da önkü ğocası eşkıyāmış. Beygırlēnen herkesi altını varsa altınlānı. Nire gidiyon demiş? Bi kere gelmiş. On sene beklemiş. Ğara giydim ğardā bağlandım demiş.

Zebilce Dede var. Görükmüş ama çok öndenmiş.

6	Konuşan: Münevver Seymen Derleme Yeri: Dallıca Derleme Konusu: Karışık
---	--

Bilmiyim yavrum bānim zamanımda oĝul yoĝtu ki. Sōna sōna çıktı. Hāpsini unuttum. Akımda bi şey ğalmadı.

On dokuz yaşında ävlendim. Bi sene sōna büyük olan Ali amıcan oldu. Dört tāneydi. Biri öldü. Üçü sağ.

5

Davulnan zumniyen evelden. Sādıç toplanırdı. Tencerelere ekmekler ğonurdu. Dereye giderdi çalgıcılar. Su alır çalgı çala çala gelirlerdi. Dübek taşı vādı. Orda keşkek düvēlerdi. Ğoyun kesilirdi. Üç dört gün sürēdi. Cumādan başlar pazar ertesine kadar sürēdi. Gelini suya götürülēdi. Çakı gömēlēdi kumun içine. Oĝlu mu olcaĝ kıızı mı olcaĝ? Arattırılādı. Oĝlansa çakıyı bulurdu, ğızsa taraĝ bulurdu. Ävelden gelin telli pullu olurdu. Pembe gelinlik giydirilēdi. Duvānı yeşil yapālādı. İki zülüf kırırlādı iki yanına. Gelin arabası süslenirdi. Öküzleri koşuyoduĝ. Gelini kınalarlādı. Äski işler anlatmaĝlan bitmez. Ğırmızı yorĝanları örterlēdi. Öĝüne bohça gererlēdi. Yeşil yapraĝ daĝarlēdi. Oĝlan evine getirilēdi. İndiriylēdi. Herkes daĝılışıveriydi. Kemancı Saligiller çalgıcıydı äskiden.

10

15

Bi buçuk yaşında ufaĝtan böyüttüler. Ğayınçoma vercem ben seni, dedi. Dāĝda, ormanda çalışırĝana eğilmiş; su içmiş terlileme. U sudan sancı yapmış. Yirmi beş yaşında Biz una bubalık ekmē yedirmicez, bakıcaz una diye vēmemişlē. Öyle ğalmışım. Benim de äkiz eşim öldü. Nası adamdı şu adam. Öyle bi ādamdı ki dāĝdan ğurt öldürmüşler. Derisine ot doldurmuşlar. Köyün içinde gezdirdiler böyle.

20

Ben de gızdım, çocuktum. Hâpsinden sōna oldu bunlar. Sālim deden öleli hindiye dek kırk dört senenin içinde. Ālli altı yaşında ğalmışım ben.

Keşkek yaparlar, ğoyun keserler. Āt yaparlar. Sen sādıçsan ğuzu tenceresi alcan yāhut göynünden ne kōpuysa alcan. Ğalburun içine ğorlar. Üstüne çamber örterlerdi. Sādıç geldi, bahşış geldi derlerdi. Şindi gençler genç oldūnu bilmeyo.

25 Bu ävler ben geldim de äskiydi. Bunlar da benle aĳran hemen hemen. Ben buraya geleli yātmiş sene olmuş. Kōvdeydim ben, çıkmadım. Āvelden gece oturmakta yoktu. Oturmā gidemeyoduĳ. Daĳlarda, bayırlarda çalıřıyoduĳ. Gece oturmak nerde? Gece oraĳ biçiyoduĳ oraĳ. Ben çocuklarımı arĳama sarıyodum de gidiyodum tarlaya ayın aydına. İşçi yok ki. Buyday ekimiz, mısır ekimiz. Gündöndü 30 ekiliyidi. Susam ekiyoduĳ. Bamyada ekiliyi artık. Öküz arabası kōşuyoduĳ. arĳadan sapan sürüyodu.

Ĵaynınamla berāber yařadıĳ. Ben geldikten yirmi sene sonra öldü. Eyiliĳi kaynının... Gelin oldun mu sen? Ĵaynının eyi mi? Şükürden gidiyo o işler.

Biliyim tabi bilmem mi? Anladırılar ama bilemem. İşe gitçem diye kāsabaya 35 bile gitmezdim. Başkaları alışveriş yapıvarıydı bana. Öteberi almā bilmezdim. Ben çok işe gidiyodum. Çocuk ävlencek. Böyüdüler diye. Bubaları da ölüverdi ye. En büyük çocuĳum Ali'nin düĳününde öldü baĳ. Çalgıcılar çalarĳana bubalarını uzattılar, öldü. Çalgıcılar çalarĳana başında sabā ğadan kuran oĳundu. Sabāsı vefāt etti. Geçende bi araba insan göttüler. İĳne mi vurdular, mayane mi ettiler? Hāp 40 gitmişler. Ben yürüyemiyom bacaklāmdan.

Dudaĳlāmızı boyuyoduĳ. Heralde süs yapanda varmıştı boyası. Tel maĳara alınıyodu da böyle boydan boya daĳınıyodu. Benim bi saçlarım vardı, götümden aşadı böyle. Özeniyodu ālem, nasiydi? Ävlendikten sōna gelin, ben arada hasta oluyom. Anne senin saçlānı kesem; ben yıkayıp darayamam senin başını, dedi. 45 Kestiler. Anne sen ölünce – bulameyodun bari? – cebimizde dāşiyelim. Daşiyin, bakim dedim. Neler gördüm neler geçirdim emme hiç kimsem ğalmadı. Baĳ, bu gözüm nazardan kör oldu. Bureye ğuran ğursu oldu. İki sene gittik ğuran ğursune. Ben de oĳumak bilmeyom. Orda ben yazıyı söktüm. Ālem oĳuyanlar oĳudu. Kemalpaşa'da oĳurĳana beni hoca oĳuttu bi sene. İĳinci sene ben Musaf'a çıķem 50 dedim. İşte hāpsi geçti, gitti. Biz ğaldık baĳam.

Ne anlıcam? Hiç bi şey anlamadım. İşte geldim gidiyim gızım. Çalışalak geçti. Aylak durmadım. Bütün Hotanlı'nın gâvelerini, oğullarını suvattirmâ götürdüler. Ben öyle fena değildim. Hindi b... yidik. Benim yaşa ğadan yāşiyin de bak. Ben şimdi yörimē vaķit bulamayom. Ayaķlarım yanıyı benim. Başka va mı?

55 Gittiĝin yer adamın eyi mi? Seviyo mu seni çok. Başka ältin filan vā mı? İle gittin mi eyi de oluyo kötü de. Hani dört tâne gelinim va. Hani kim va barı? Sen nabiyyin diyen bile yok. Her kiři gittiĝi yerde. Ölürsen gelirler seyre bakmaĝa. Sen bilsen neler oluyi. Sorma, arama. Būĝün ilkin buraya devrildim. Ordan doĝru bu yana gitti. Ordan ařā indi mi bitti. Siz olmayın. Allah özünden vermesin. Benim
60 yaşıma ğadan yāşeyin. Kırk altı yaşında ğalmışım. Benden yaşlılar ğocaya gidiyo. Onun bunun ekmēnnen böyüdüm. Ğarnım doyasıya ekmek mi yedim. Çamaşır mı giydim ondan bundan. Hār kişi ğayrına alıverdiler. Ana yok, buba yok.

Äskiden bu sobalar yeni çıktı. Älli altmış, teneke soba vardı. Baca vardı baca. Bi yanda banyo, bi yanda baca. Yoķarı gidiyo. O ön açık emme odunları dayıyon.
65 Baķam odun var mı içinde? Na bak bitmiş. Bi çay yapaydız, yiyezdiz, içeydiz ya.

Senin düĝününde fotoĝraf çekildi bena. Geçen günler Hava'da çekildi. Ürkiye'ye oturmā gittik yoķarı. Hāpimize yemek yapmış. Sofranın başında çekti. Bene çekme dedim. Eyi dedim, nabarsanız yapın.

70 Kızķana ben oyun yerine çıktıım mı her kişi baķardı. Sen oynamacaķsan gitmicez, derlerdi. Äskiden ğızlar çalgırlarla oynardı erkeklerlen.

Kövümüz Dallı Mezarlık'tı, Dallica oldu. Hār ne denirse artık. Yerli, göçmen deĝil. Bizim dilimiz böyle çalışıyı. Äskiden ävlerde yoķtu su. Ğara dereye giderdik. şükrü Ärdem'in oturduĝu yer. Omuzlāmıza su aĝacı olurdu. Daķardıķ baķırları. Suların içine yapraķ atardıķ. Dolduriyidik. Eve geldi mi tästilere dolduriyidik. Sabaĝ oldu mu derede çamaşır yıkıyoduķ. Ormanlara seriyoduķ ĝurudu mu. Kändimiz de derede yıķanıydıķ. Gençler hāpsi yıķanırdı. Hērkes yıķanır, paķlanır. Çamaşırları doldurur ğazana. Sarar sırtına, ğadi äve. Pit pire çokdu äskiden. Siz bilmesiz. Kürtler geldi bizim bureya. Sardılar kövün içini. Bilmeyom dövlet mi yolladı nası geldiler. Dereye gittik mi baştan yuva yapardıķ. Yuvanın içine çamaşırları sıcak suda
80 sabunlayıp ğörduķ oreye. Tēncere götürüyon ğazan götürüyon. Geydiĝin çamaşırları da u daşın içine ğoyuyon. Üstüne bi bez yayıyın. Küz ğoyuyon. Üstüne döküyon ğaynaķ suyu. U çamaşırlar ĝār gibi olurdu.

Fırın benim orda ye. Geçen gün geldiler. Giyamadılar fırını yakmağa. Buban demiş fırına mı atalım nābalım. Fırını yakman, demiş Recebiye. Çanta dolusu beber. Döküyolar görön üstüne. Örseliyolar unları bi güzel.

7	Konuşan: Fadime Demir Derleme Yeri: Koşuboğazı Derleme Konusu: Karışık
---	--

Eyiyim sen necisin?

Kaç çocöm mu var? Yedi tene

5

Çıharmak için, tarlalarda böyüttüm onları be yâvrüm. Doğumda da yapmadım. Bi şey yapmadım. Hep kendim dohtura mohtura gitmedim. Mene Allah verdi yükümi, Allah aldı. Allah çıhardı dünyaya.

Çocuhlāmi adlāni mi? Hā oynayayduk. İşte top top, oynan sonra daş taş oynayayduk. Başka bir şey yaptığımız yoħdi. Orağa kiteydük. Çapaya kiteydük. Babamın bağlari vardı. Orağ biçeydük.

On beş yaşında evlendüm.

10

Çurba yaptım, ōnan sonra çuçuğlara şey yapmağ için onlara bırakıp gideydüm. Büyük kızım vardı, büyük oğlum vardı. Onlara bırakıp kiteydüm tarlalara. Ne yapam? Tarladan geleydük. Çurba pişireydük. Ancaħ çurba pişirmağa müsāde vereydi Allah. Ne yapalım puħarelik? O zamanlā bir şey yoħdi yâvrım. Hindi bollök. Her şey vā. Attuğuvi bulasen ama o zaman attğuuvi bulmaydın, giteydün tarlalara. Mecbur giteceksen, aç kalacaksın. Uşakları nerde böyüteceksen? Yedi tene çocuħ vā. Yedi tene çocuğa nasıl bakacaħsen?

15

Kocam askerden geldi. Kocam menden üç yaş böyügdü.

20

Düğünümüz şeyden başlayayduk. Cumartesi günü başlayaydiler tâ Pazar gününe ced davul çalmaħ, dümbek çalmaħ. Ondan sonra kız evi dümbek çalaydilē. Çingennarı tutaydilē. Yemekler pişirerdük. Sarhoşlar olaydi. Asayduk böle tutup bacağından, evli mīse bekar mīse bilmem nesen deyip böle işte giteydiler urdan alıbeni üglenden. Cigeraları vardı. Cigeraları alıp kaçaydiler bayırlara, bayırlardan tutup getireydiler. Asaydiler ne diyene kadā. Ödeyene kadā asılı kalacak orada, hısım

aħrabadan para oparmaħ. Damadı bacaqlarından asáydiler. Hepsi para tuzacı. Paraynan keve azanná, tencerelē, tabaħlā aláydiler.

Men gitmedim oula yávrūm. Gitemedim unki babam neCberdi. Men de urda onun arasiyne gezeydim. Babam yazdıramadı gitemedim yávrum.

30 Kevden hi ımadım. Dođma bōyūme burdayám. açmadum, oħ isteyen oldu. Babam dedi ki sen meni razı ettūn, dedi. Allah'tan dedi, açmadın dedi áleme arşı rezil etmedin meni, dedi. İstemedūm, gene ūzden verdi. O ocuđu gōrdilē, beyimi gōrdilē. Ađabeyim dedi, ben seni ona verecem. Ađabeyimden ūge evlendim. Yetimdi, anası yoħti. Ūgey ana elindeydi.

35 ocam eyiydi. Allah rahmet elesin. Allah yerinde dinceltsin. Bu ēvleri ikinciye tiktım. Ne babaden dūshmektū ne Őeyden. alemnden dal var mı? Aynı onun gibik attı meni aynatam. O eyizlēmi; áraaba dolusi eŐyá verdi babam, anam bir tenesini ūrtmedim baŐıma. Hepsini sattı, yedi. Vallaħı sattı, yedi. Baħ elimde tespigine ekedem. Allah sorsuđ o yanda. Al gidip sattı gōzūmūn abaginde. Gittik candarmalara ocamla beraber. Sene destur veredem; gecenin yarısında al, dedi. Yapmadı, yapamadı. Ben elim uzun degi, dedi. Gūzellikne istedum, vermedi. İŐte eyle orađ bie bie baħ, olumdan saħat oldum. Bu ēvleri ħemi ēvleri dikedūk ħemi ocuħlā ħemi tarlalara gidiyon orađ bimeđa. Mecbur giteceksen.

45 Orađ ullandık. O zaman makine yoħti. Orađ diyeydūk biz. İŐi aparayduđ. İŐi dūŐmeydū. Mecbur giteydūn. Bendere vermeydū diye. Erkenden giteydik temcitte. Ĥázırlık yapaydım. AħŐam ezanından sonra gelibeni yemek yapaydım tarlalara gitmeđa. BaŐka bir Őeyler yapmadım. Babama, baba oula gitim, dedim. Babam meni bıraħıp gitme yávrūm; mene ħayvanatım var, dedi. Men nee baħam dedi. Kendi baŐımayam dedi. O zamanlā kūigdi ocuħlā, ardaŐlarım. Ama hepsi ūldi. Dōrt tene ocuħ ūldi. İki tene de Kız vardı. Gittigi iki sene oldu. Gōrūmcelerim geydi geydi, ıħti arŐıma. Lā iláhe illalláħ diyemedim. Babam bayıldı, dūŐti, gōrūttū elbiseláni diyende. Meni oħ suveydi. Őzūnūn dediglēni yapaydum, oħ suveydi. Ađabeyim oula giteydi. Men gitebeni ħáyvanı gūdūp eħmak, ekmaħ. Hindi bu yana geldūk. Bu evi tiktūk. Tupraħtan tiktūk. Kerpi kestūk. Bilersen kerpii? ocuħlā beyūdū, biraz cabcablandılā. Deprem oldu de beyūk depremdede bir tene tupraħtan olan evlēm atlamadı. Hūkmetten insanlā geldi. Bu ocuħlari nerde 55 yatırdun, dedi mena. Nasıl cesaratlen ocuħlari yatırdun buraya, dedi mena ekiŐdi. Men de dedim, Allah beyūkdū. Gūgercinlē vardı beyaz beslemē. Ađaları kesip afes

60 gibik koymuştuk. Depremde bir tenesi dūřmedi. Bir tene balası dūřmedi. Depremde samanlıkā yıkıldı. Yengürüçten dikecem ben dedi samanluşlari. Karşıya yengev evleri dikilmişti. Yengemgillē u yandadı. Tutubeni bunları sataş dedi babası. Baba unu satarsan alıp başımı kiterem, dedi.

Beyramlarda işte çoluş çocuş geleydi. Leblebi alāydık. Vereydik ellēne kiteydilē. Beyükler öpmağa geleydilē. Hindi sayđı mayđı yoştu. Evelden uşaşlar gelibeni çanta dolusu zerzap toplayıp giteydi.

65 Düğünlerde noşut yemeği yaparlā. Heyvan keserlē Koyin kesibeni beş tene yemek yaparlā.

Hindi, gitmeydem düğüne. Kocam ölerden sonra.

70 Biledem, savaşlari görmedim. Geleydi nenem yatmağa. Men yapayalnızam burada. Ha burada kuşumav gibi oturup duraydım. Dedem hārpte ölüptü Çanaşkale'de. Biz dağa dünyada yoştuk. Nenem de geleydi. Korşma yāvrum, sene gelirse caşilsen. Kocam da yedi sene ālemin kiçilēne başti. Parasız yurt olur mi? O zaman parayna alaydın ağaçlari. Gitibeni demir almaydın. Hindi demirne diktiler bunlari. Ama evelden eyle.

75 Hiçbi gençliğimi bilmedim. Yalan söylemedem. Bi yere gitmedim. Kocam ne yaptısa ben de onun arşasıyne gezdim aynı uşağı gibik. Mandalā koşaydış tarlalarda. Mandalar diye bilersen mi sen? Artinden sağaydış. Tarlalara buğday ekeydük, arpa ekeydük. Dört tene çocuğum vā. Üç tene de Kızım. Unlā da neCberlik yaptılā.

80 Nasıl günüm geçer dersen? Hindi mi? İşte çerap tokuyaydım kendime. Bilmem tespih çekedem bilmem ne yapadam? Başka bir şey yaptığım yoştu. Torunlā vā, iki tene torunu bu da gelinim. Bu torunumundu. En küçiginin yanında duradam. Bēyüklē hepsi gitti. Ne yapaceksen? Bōle dünya işte.

Avcılık? Gitmezdi bir yere. Besleyerdük tavuş, onlari kesibeni oğluşlarımıza yedirerdük.

85 Burada ilki buraya koşi yapıptılā. Beygırlēne koşi buradan Çeltikçi'den te nerdensa kopup Karacabey'den buraya geleydilē. Beylerimiz öldükten sonra beygirler de gitenden sonra bařladilē motor, taşsi, áraba işte bunlari yaptılā. Ordan kaldı Koşubogazi diye.

Ahlıma gelmeyde. İhtiyarlık başa beladı. Bastonla yürüyedem. Gezemeydem. Ālem gibik emekli olmadı benim kişim.

90 Kız isteyende geldilē. Allāh emriyne, peygamber kavliyne senin kızını isteyedik; dedi. Men de gitmecem ben kocaya; benim ağabeyim var öğümde, dedim. Annem de hasta oldu babam da. Yattılā neçe beni isteye geldilē diye ama ne yapacaksın? Kısmetten artuğı yoktu. Alnuva yazıldığını göreceksin.

95 Burada Hacı Baba var. Onu ziyārete giterlē her bayramda. Buraya ilki dünyayı geziptü, geziptü, geziptü o adam. Hiçbi yeri beğenmedi, suyuni āciymiş. Buraya geliptü, basıptı bastonuni. Menim ölüm de burada olsun dirim de. Meni seven Müslümanlām burada olsun deyiptü. Babannemgillē Dağıstan'dan gelmedi. Hindi çocuğı olmayan insan buraya gelip adağ adar. Yapmazse o çocuğı aladu. Yaparsa adağı almaydı, yaşayadu. Abdas almadıktan sonra girilmeydi. Gençliğimiz ah vayna geçti.

100 Her şeyi kıştan koyarsav yiyersen. Kışta dinlenedik. Yazda kşaduk.

Hı bu misirna geliptü memlekettten. Gevurlā içinden misir ekeydik, kaçanını kopardıyduk, dedi nenem. Nasıl durak o memlekette? Gece gevurlā yoğlayandan sonra şeker atıp üstüne yeye yeye geleymişlē yolda, nenem anlataydu.

105 Koymuşuk? Ne ismi mi koyāydük. Birine Hasan koymışuk, birine Cevdet koymışuk. Şevket işte bunā. Beyüglēmiz koyāydi evelden. Hindikiler seçmeydü. Bele gitibenü men filanı koyacam fişmanı koyacam dimeydilē. Bir çucugini kolundan tutubeni oğula gittigini bilmeydem men onu göcam. Beyüglere sayğısın tuteydilē. Anladın mı? Şimdi parmağından tutubeni oraya salıp giterlē. Berbere aparameydilē. Öğüne çıhip beyüglē söyleneydi.

110 Geceleri lambayı kim öldürecek? Men. Mama yerine meme. Mama vermamişem. Çalışıp çalışıp tepelerden bayırlarde, öğüre öğüre geleydim emzirmağa. Ama benim torunlām her şeyi yapadu. Öteki okumağa gitüptü. Üteki anasiyına saman çektilā. Pilte pilte kar yağaydı bu dünyaya gelende.

8	Konuşan: Naciye Kara Derleme Yeri: Yeşilova Derleme Konusu: Karışık
---	---

Ā bilmem olur mu be kıızım. Ben sana anađđale'yi Őleyem de yaz uraya.
Çocukluğumu napacan benim sen.

anađđale içinde dopdolu testi

Analar bubalar umudu kesti

5 Gençliğim eyvah

anađđale içinde örtülü arşı

Ben gidiyorum düşmana karşı

Gençliğim eyvah

anađđale içinde harman olur mu

10 Krşun yarasına derman olur mu

Gençliğim eyvah

anađđale içinde sıra sıra sğtle

Kl kül olmuş yatıyor gencecik Őhitler

Gençliğim eyvah

15 anađđale içinde vurdular beni

Ölmeden mezara koydular beni

Gençliğim eyvah

20 Ba kızanım bizim günümüzde on gün orağ biçerdik üle değil mi? Bir ay
harman düverdük. E bu seferi tabi güzeltene savuruluk, şedilir. Anamıyın, bubamıyın
bile şaşa kalkar. Şimdi cabı gelecek, derlerdi. Ne o cabı acaba? Bilmēriz. Üle denirdi
hani. O gene kendi buğdaylarını saklarmışlar. Demek gelip yazacaklar diye besbelli
saklarmışlar. Şindi artıkın buğday da ayağına geliveri, misir de ayağına geliveri.
Bizim bir arka saç arkamızda, şindi kafalar kırpık. Şindi benim candan adaşıma
dedim. Noldu mara adaşım evlēne. Oynadığımız ödürü yaqtılar,dedi. E çok oynardık.
25 Ama şindicik işler başka türlü oldu.

Ben on yedide evlendim. Kaçtım. Düğünde bi teneke un komşulara dağılıvarı.
Bi somunlar oluvarı. Ondan sō çingeneler geliveri çalgılar, davullar. Ama şindi
ekmek de ayāna, su da ayāna. Hepsi geliveri. Bizim günümüzde un elēdik komşulara.
Ekmek yapādılar. Ben düne kada bir fırın ekmek atardım. Ama şindi bu koluma bi
30 ağrı girdi. Nerde karıcan ekmē. Kasabada gelinim var. İlle o fasilyeyi istemem
aygazında... Maşingayın üstüne urum fasilyeyi.

Bir hafta düğün olurdu. Çingene şededik. O zamankı devir başka.

Benim üç tene kızanım vardı. Kızım sağ, çocuğumun biri öldü. Gelinim var
gidiverim. O gelemēri ameliyat oldu. Ben gidiverim ona. Gelin ama kendi evladın
35 gibi. Eskiden yedi tene kızanı olan yol parası vermezdi.

Ā ta Kirmikirlere Karacaya, suğana gitmem olur mu? Hem de ramazandı.
Giderdik suğan çıkarmaya. Motorla gidilirdi. Şimdi her vaķit kişiyin kapıyın önü
araba.

Paracıķ oynardık. Ondan sō bu seferi topçuķ oynardık. Kızanlık üle değil mi?
40 Ağırdı işler. Kaç gün harman düverdük. Ondan sō yel çıktı mı savurular anamıyın
bubamıyın.

Ba kızanım bayramda nābıcaz? Her kişi gideriz şeker toplarız. Para veren
para veri. En baş yemek erik yemē. Sütlü çorba, on para tatlısı bayramlarda
yapılıvarı. Kıurbanın göğüs tarafını alırsın. Kara erik mari Kasaba'da olmaz mı?
45 Yaparsın Allah ne verdiyseydi. Üle değil mi? Kıoyarım, yir.

Kaynanam kızan doğuruvarı benim yanımda. Ben yapardım. Ne yapacam.
Geldi Raşit amcam kapıya. Siz utanmār mısınız, dedi. Duvar vuruluvarı. E
köpeklerden kimse gelemēri. Dayandı kapıya. Egerin dedi adlānızı bi değıştireyin
dedi. Eğer çıkmayın dedi. Adımı değil kendimi değıştir yine çıkmam dedim.

50 Önümde bitecek kağılı kızan. Tarana olsa iyi, kaşa. Diğıştirdi. İki tene Naciye'ydik.
O kıca Naciye ben küçük Naciye. Kıarnımı taş gibi nan doyurum. İster tarana olsun
ister kaşa. Geçen şey sordu. Küçük Naciye vardı, merak ediverim. Bi kaşık yemek
yaptı mı götürüydüm. Anam bile düğdüydü, demiş. Misir unundan kaşa. Yağcı
geliveri kapıyın önüne. Bağırıvarı. Ondan so şişeleri doldurtuvarız. Kıaynak yağlı su
55 yapıp salardık içine. Fırına gıcırı soğarsın. Misir unları da atarsın. Odun yok. Gıcırda
fırını kızdırısın. Tereyağı nerde bulcan mari! Hemen kıca Naciye derkini bana .
Yörü git, yağ yakarsın a! Bağıalım turuba gitçek mi? Birer sırt turup, ekmekler de
pişer. Bi yayılırsın sundırmaya. Kıatığı nerde bulcan. Turupla kıarnımı taş gibi
doyurusun. Bu sabağ çorbasına varınca kıada hiç yemeksiz bırakmālar beni.
60 Yapamārım. Şimdi ba kızanım bolluk. Bi tencere suğan yaınısını bi yapar yeşil
suğandan. Yumurtayı döşer üstüne. Masal ne anlatçaz? Şimdi kızanın elinde bu var.
Masal bilmēri, bunu biliveri. Yoruğtum.

Bir varka bir yokka. Bi kıarıyın bi kızanna bi çocuğu varmış. Bu seferi, er gün
gidemezmişler oduna. Büğün pazar demiş, gülüm demiş. Abla büyükmüş. İki kere iki
65 sırt dönelim de demiş, hani fayda olsun. Bi de gidiveriler. Bi sırt getiriveriler, bi sırt
dā gidiveriler. Yolda yoruluvanılar. Yorulunca kıadanlık odun demedinin üstünde
uyuyup kıalırıanılar. Bi de kıalksalar kıaranlık. Bi yerde ateş yanarmış, bi yerde köpek
üğürümüş. Kıız demiş, köpek üğüren yere gidelim. Çocuk demiş, ateş yanan yere
gidelim. Bi de ateş yere geliverler. Kıoce gidi bi dev. Dev yakmış bi ateş. Geçmiş
70 kıarıısına. Gelin kıızanılarım, gelin kıızanılarım. Dev artıkı büle dev yiecek. Neyse
geliveriler, oturuvarılar. Sizin kıarınız açtır dēri. Doyuruvarı onları. Ondan sō, bu
seferi kim uyur, kim uyumaz dēri. çocuk dalıp gidiveri besbelli. Anam bize demiş
kıalburla su getiriydi. Onu içip ondan sō uyurdu bu demiş. Dev ne bilcek kıalburu.
Alıvarı, gidiveri. Bunlar şimdi kıacıvarılar. Kıacıvarı ama cırcırık piniveri tavana
75 öbürü. Tabii nerelere kıada giderse gidiveri. Bu seferi demek geliveri dev. Bi de gelse
yok. Bi kıısım kıumu alıp devin üstüne atarmış. Oynama ba sıçan seni pinip te yicem
dermiş. Üle büle derke bi de bağısa cırcırık. Ben seni yimeyip te kimi yiyeyim demiş.
Beni büle yime demiş. Fırını kıızdır beni at, kıurabiye olur benim etim demiş. Gene
kıanıvarı öbürü. Dev gidiveri oduna şindi. Demek şetçek. Devin de kıırmızı bızası
80 varmış. Hemen çuvalın içine dikiveri. Bızāyı soquvarı oraya. Kendi tavana piniveri.
Geliveri şindi. Fırını yakmadan çuvalı veriveri islimi. Bağırıymış kıayvan sede
bağırıymış. Bi de sökse bızā. Gene şindi öbürü boyna atarmış tozu üstüne onun.
Ağlarmış. Bi de bağısa cırcırık. Ben seni yimeyem de kimi yiyeyim şindicik demiş.

85 Benim fırını kızdır kurabiye olur etim demiş. Ondan sō sür fırına demiş. Aynı yakıvarı fırını. Kürēn üstünde durmazmış. Benim somunun durmadıyın gibi demek durmārı. Bu sefer göster bana demiş. Bi sürüveri devi yakıvarı. Ordan devin topal eşē varmış. Onun paraları alıvarı, eşē de piniveri. Zıķıtı zıķıtı geliveri eve. Bi de gelse anaylan bubaya kavuşuvarı.

Şerbetçi Güzeli

90 Bi karıyın anacığı ölmüş o bakarmış torununa. Dilenciyyin biri kapıya geliveri. İster hayır istēri ama gör üstü başı pismiş. Anāne demiş alsak ħa bunu demiş. Beraber büyülim demiş. Fakiri alıvarılar. Biribirilerine uruluvarlar. Biri Qanber. Üğretmene gidiveri der kili bunlara bi bakalım.

95 Ben çeşmeye vardıydım
Elimi de yüzüme koydudum
Çeşmenin başının tasına
Ben bileziğimi koydudum.

Der kız şindicik. Arqadan çocuk der kili

100 Ben çeşmeye varmadım
Elimi de yüzüme urmadım
Çeşmenin tasının üstünde
Ben bileziği görmedim

105 E şindi hemen süler anāneye. Onlar biribirilerine āşık olmuşlar der. Bu seferi gel eskici dayı git eskici dayı. Fakir olduğuna çocuğa öyle dermişler. Ben bu memleketten alcam kendimi ,gidicem demiş. Hiç irahatım yok demiş. Demek kili fakir olduğuna yinsemişler. Alıvarı kendini, gidiveri Bursa gibi bi yere. Ben dēri hizmetkār olayım kāveciyyin birine. Kāveci de der nineyle idāre oluvarız dēri. Seni nasıl tutayım? İki kişiyin olduğuy yerde üç kişi olur. Ne olursun beni tut dēri. Bu

110 seferi tutuvarılar onu. Başlar müşteriler oraya gelmē. Dede dēri bu dükkânı
büyüdelim. Ben şerbet dağıdayım, sen çay dağıt. Pâdişâhın kıızı da duyuvanı.
Şerbetçi güzeli büle büle deye. Her kişiyin kâveleri kapancak. Şerbetçi güzelinin
kapanmâcak deye tellal bağırıvarı. Bu kız geliveri görmē onu. Şindi dēr ki. Bağ dēri.
Bi kütük yaptırıcım. Ben fakirim. Benim bi anam bi bubam var fakir dēri. Yār sana
para yar sana te kendim. Ālem yakmā kütük sanar dēri. Sen al paraylan beni felan
115 memlekete yolla. Dededen izin alıvarı. Dede büle büle ben gidiverim dēri.
Götürüverler şindi. Bi de gitseler külün başında anasına bubası. Ateş yok, ocağ yok.
Bu seferi uruluvarı başkası şinci o kıza. Bi çarı yollar cāzi. Çingene onlar, fakir
onlar. Annem bubam duyar hışnama, sesini çıkarma. Çarıyı bi kaçıvarı. Büle
tepetaklak. toğtorun eline kalıvarı çarı. Onda sō bu seferi anan yaşıt buban yaşıt.
120 Bunlar biribirlēne düğün dernek bi tā.

9	Konuşan:Ümmühan Burhan Derleme Yeri :Şehriman Köyü Derleme Konusu: Karışık
---	--

Ben aşâ mahallelerdendim, buraya geldim. Āvimiz aşâlardadı. Görücü usülü
aldılâ. Düğüne gelēdilē, gidēdilē. Öyle alādılâ. Beş altı sene düğüne geldilē, gittilē.
On iki yaşındayka başladılâ. Zornan aldılâ. Benim ağama kalsa buradandı. Yengem
yaptı nâptısa. Kocayı nâptısalâ. Büyülemişlē, cadılamışlâ. Öyle geldim ben.

5 Davullu zurnalı, dangala dungala. Üç gün oluyo. Ben kendi çocuqlāma da üç
gün çalgı çaldırdım. Tanışık yapıyoduğ. deliқанlıları doyuruyoduğ. Gelen misâfirlere
onlâ bağıyolâ. Dışarıda oğuntu veriyoz ya. İkinci gün gelin almâ gidiyolâ. Öküz
arabasıyla gelēdik biz âskiden. Salavatla çıkıyolâ. Üçüncü gün gâli burda el öpüyon.
Kõnşulâ geliyo, gelin oynadıyolâ. Dē aşâ su vardı. Gelini suya götürülēdi.

10 Okula gitmedim, ondan hamaklīm. Okula gideydim. Benim zamanımda okul
yoğtu. Bubam bizi, beş kıızız, bi yere salmazdı. Evimizin yanında durādığ. Cömertti.
Gelen misâfiri doyurudu. Bizi salmaya.

15 Nāpçez? Aynı bureye geldim de hayvan sağmā gittim. Hōllek yatāna gittim. Keçimiz de vardı. Oğlaķına kuzu. Üç tene oğlum vardı benim. Biri koyun güdēdi, biri keçi güdēdi. Biri kövde ninesinin yanında aş ekmek getir, götür bize tarlada.

Bizim yaptığımız ävlē bunlā kaynatamın yaptığı ävlē. Dē utsalā, pomaklā yapmış. Köylēnin adıymış. Bunlā daş. Bacamış baca. Tepeye çıkana kadā taşına yapmışlā. Şehriman şehriman kalmış öyle. Biz bildimiz bileli öyle.

20 Delikānlılā dē aşā çeşmeye kazanlāla su getirmeye gidēdilē. Oynaya oynaya gelēdilē. Kına gecesı yapādılā. Meydan ataşı yakādılā. Oynādılā edrafında. Hālam vardı benim bi Azma hālam. Gelēdi, goyutturudu. Meleğinen gaçādık. Hālam bubama. Ben bu eve girdim gayınnam öte yanķı odadadı. Ölene kadan ben gayınnamın yanında durdum. Üstünü, başını, çamaşırını hepsini dikēdim. çocukların dağı yorğanlānı. Döşeklēni hepsi benim elimden geçmiştir.

25 Biz kendimiz böyle don antari oynādık. Erkek bubası geyenlē, oğlanı kıızı olanlā. delikānlılā biri fistan geyerdi biri erkek abası geyerdi. Gelin olmadan üstünde ne vāsa onlālā oynādı. Gelin olduktan sōna gelinlikle oynādı. Biz de altın bilezik yoktu. İki tene yüz on beşlim vardı. Bi tāne yarımlık vardı. Onu da tarla alarķa sattık. Çeyizim vardı don, antari dikiyoduķ. Kimisi divitin gibi kimisi aķvil gibi. Çullara da
30 gergefle çevre işlēdik. Üstüne gırep çenber dikēdiler. Bōle aşķı asādılā.

Misir ektik, buyday ektik, bakla ektik. Fazla eken yok hinci. Herkes şehirlere kaçtı gālī. Rahmim daşırģana gidiyo. Daş kaldırıyo mermere.

35 Öküzlēne yapıyoduķ. Hinci bunlar traķtōrlen yapıyolā. Boncuruk vardı, saban vardı. Öküz çeke çeke vururdu. Oraķ zamanında yövmiyeci götürürdük. Öteki türlü hepsini kendimiz yapıyoduķ.

Bubalāmız koyuyomuştur. Sabağ namazını kıılālādı. Çocuğu eline verēdilē. Adını koyādılā.

Anam benden hamaķtı tā. Bi yere gitmiyodu. Laf bilmiyodu.

40 Hazır askerdi düğün yaptığında. Bizim burda gine yok moda. Yapabilsen böğün al. Kendine güven. Hepsini askere gitmeden evlendirdim. Analānın yanında duruylā. Anaları bişiriyo. Aşādan kucaķlayıp geliyolā.

Tarana, bulgur, hāmır haydi yavrum. Buydaydan gaynadırdık gāzanlāda. Temizlēdik. Kazanın içine birer devir buyday deviridik. Lağır lağır gaynata gaynata,

45 onlā bişti mi el tavalarında çıkarır süzēdik. Betonlān üsütüne çul yayādık. Çulların üstünde kurudurduk. Laylon çullā var ya. Eskiden keçinin kıllāndan yapıyoduk. Daşlālā çekēdik. Öküzlele burçağ çekēdik.

Hatırlıyom.

Neni disem dağlara urur

Dağlarda lāleler böyür

50 Benim kızım şimdi uyur

Neni bebeğim neni

Keşkek bişirirler, dolma sarādılar. Āt ğaynayo. Hamır bişirirlēdi. Āskiden bōrek yapardılā. Helva ğarādılā. İrmik, un ğarışık. Şēriye çorbası yapādılā. İçki içēdilē.

55 Bu mu? Tarla açtırcan, çift sürdürçen, ağaç yondurcan. Ben süt taşıdım. Hayvan sattım. Öle emekli oldu o. Torunlā tā ifaqtı. Her işimi seve seve yaparım. Ben ıscā çok sevmiyem. Çekerdim şarkıyı aklıma ne gelēse dereden depeden gidēdim. Bilmiyon unuttum ğali.

60 Kōmür götürürlēdi Kemalpaşa'ya. Altı saat beygirlere sarādılā. Altı saat gece yol yürürlermişmiş. Sattın kōmürleri köye geri dönerlermiş. Yörüyelek tabi. Binen beygire biner. Bazı ğalādılā bazı gelēdilē.

65 Piren kōmürü çıkarılādı. Kāsabada demir yapanlā alāmışlā. Evimizde ifaqtım. Ne ğız oldūmu bildim ne gelin oldūmu bildim. Biz toktur bilmiyoduk ki ne bulāsağ yiyoduk. Köyde ebe vardı. Halam vardı. Kimisine ğarnı şişer yakırdı, kimisine ğurum sarādı. Gimisine domuz alabada şeydi. Isıdırdı ğarnına ğoyurdu. Zeytin yağla yağlādı çocuğun ğarnı şişti mi. Evelden ōleydi. bağlıyomuşuktur ellēni nāpçaz?

70 Sor da iççēse öyle koyuvar, ha ha diyip durma. Şehirlilen köy ayrı mı? Şehirlilē hinci biz de şehirli olduk. Esir ekmiyoz, misir ekmiyoz. Şehirlileri geçti köylülē hinci. Ekmek yapıyodum āskiden şimdi yapmayom. Ekmekçi geliyo. Tē yukarda ğorunumuz vā, burdaki ğorunum göçtü. Ekmek ğorunu diyoz işte yakıyoz çıtırcıklar, ğuruları. Ekmekleri küreylen atıyon.

Çorap örüyoduk. Yelek, falile örēdik kendimize, geyēdik. Emme bu gözüm görmüyo fazla. Bunları ben kendim ördütdüm. Bağ, şaşon gibi.

Şarman, Şarman yerli. Mâcır falan deġiliz. Olmaz mı işlê, oluyo.

75

Bizim bunların öyünden giden askerlê savaş yapmışlâ. Kore'de ġırmıřlâ. Türküsü bilem var. Onu söylêdilê, durâdilâ. Bilmeyon ki.

Yasıl daġlar yasıl

Üstünden aşayım

Anneye bubaya

80

Ben nasıl ġavuřayım

Kore daġlarında bir sıra misir

Anne ben gidiyom gevura yesir

dirlêdi.

85

Avcılâ davşan avına gidêlê. Domuz avına gidêlê. Bu gitmyo. Bubam saġattı zâti de. Bacâ yumrulmuyo. Bubam ustadı benim. Öküz çaġadı, ġayvan çaġadı. Ev tavanlâdı. Pulanda vardı. Rende vardı. Çızġı çekêdi. Baca tütêyo, ġarardı. Bunları yümsek yapmışlâcam bu ġadancık açılıyo.

10	Konuşan: Remziye Kaya Derleme Yeri: Çaltılıbük Köyü Derleme Konusu: Karışık
----	---

Ölse ġatırlarım ġı! Her şe, saġlambâġlâ, malbuġlâ, moġalâ. Bêle sopalânan yuvarlak daşı bi yala gesiyon. Kimêsi ġodurmuyo, kimêsi ġöcek şey ġazancek ôle. Malbuġ ta daşlânan. Oraya bi daş dikêlê. Gene ôle bi moġa ġorlâ. Burada bêle o daşı atâsın, o moġa daş gidê. Gelene ġadan işte ne oluyôdu bilmem ġali.

5

Nâpçen sen benim evlenmemi ġı. De gidi ġızım de. Ġarın içinde bêle tâtadan bi ġayıř, toġuyna diyôduġ. Ayakġabı yok, çorap yok. Hırġan yok. Urdan gidiyon, geliyon ġarınnan. Bêle soġuġ. Göbeġe ġadan ġar. Bôyükle bi şeyde oġudum.

10

Datlılâ, duzlulâ, balıġlâ yalnız hiç beġenmedim. şindi bu ġüççük bi řêlere alıyolâ balıġları. Biz hem ġafasını ġesêsin, ġânını yarâsın. İçini temizlêsin. Undan sonra dışını pulunu ġazısın. Ôle biliyoz biz. Hemen alırlâ balıġları. Hemen kevgir

diyoz ya hamır süzeği, onun içine görle. Çeşmede böyle böyle yapala. Siniye dökelle hepsi içinde. İçinin pıslığı de içinde. Gözü bakıpduru. Nası yiyonuz unnarı.

15 Davullanan düğün oldu işte. Çengilenen her şeylenen. Öldü ye. Neden erken ölüyo gızım. Cenāballah o gadan soluk koyuyo. Dünyayı yaratmazdan evvel beş yüz yıl evel ruhları yaradıyo. Altı kişi Mondros'tan gelmiş köyü gurmuş. Çoban olarak gelmişle. Koyun eğre varmış çınarın altında. Beyden istemişle. O da sizin olsun demiş. Dedemizin dedesigille gurmuşla beylik zamanında Sincan Bey.

20 Aklım ermē başladı, ben tarlalada böyüdüm. Ne iş yapabilcēse onu yapā. Acık aklım ermē başladı acık böyüdüm tabii. Tütün dikiliyodu çok. U tütünlē iki kere. Bi böyle kapanıyodu hemen dikilince.

25 Bu bacakla dayanır mı hiç? Hindi yürümeyolā . Neylen gidicen gi ne araba ne at. Bi de heybe omzunda, bi de sepāt dolu. Ablanın çocukları va urda. Onu da yirlē, bunu da yirlē. Merkep gibi sarın götü. Günü bire işini görüyon da bi de geri geliyon. Sabāleyn gidiyon. Bu bacakla külfeş oluyo. U yükü götümesi golay mı? Ne maşakkatla.

Üç, ikiz gızlām va. Bunnān böyüğü. Allahınan kendim biliyom nası böyüttümü. Zor olmaz mı gi? Bi de araları yakın. Soba yok, bacalıydı bu evle. Evi ısıtmeyo. Sāde yemēni yapabiliyon urda. Yerde zaten sāde hasır. Halı malı yögdu. Evin yarısına hasır yayıyomuşla, bi tarafı boş toprak. Köy çeşmesi vardı.

30 Burlar çaltılıkmış heral, diken. Üç tene mi iki tene mi bizim Kestelek bizim hükümatmış. Ureye iki tene insan gelmiş. Çoban olmuşla unnara. Unnā acık gütmüşle bi iki sene boğazı dolasıya tokluyne. Sōnadan bize köy yeri götsē demişle. Şu çaltılıyi ve bize demişle.

35 Ağacı oyuyoladı., tekne yapıyoladı çamaşır teknesi. Nerde gi! Deniştirmē bile yok. Üst üste yama yırtılan yere yamáyon. Almeycek mi kerencı? Böyle kız oldu da gelinlik alınmaz mı? Nerde hinciki gibi, şindiki gibi. Bi sene olūsa ekin de olmadı da misir yedi millet. Üğüdüyolā sinilere gonuyo. U da yapışıyo. Yağ yok, aşı yok ki siniye sürmē olsun. Kimēsi cāmi mumu sürüyodu, kimēsi duzlu su sürüyodu yapışmasın diye. Siz bi şey görmediniz.

40 Oğula gittik emme bizim evde erkek yoktu, gelir yoktu. Aylık dinen bi şey yoktu. Bubam ben küçükken öldü kazadan. Kür orman deriz biz meşelik va ye. Bureye geliyomuş hayvanlanan. Unla da delirmişle arabaynen . Du oğlum, du oğlum.

Arkasına meşe dayanmış, önüne de arabanın arısı dayanmış. Üç gün yaşadı. Anam nâpıcek? Herkes kendi kendine meciye gidiyödu. Üç beş gurus herkes veriyödu.
45 Ağamız bile vâdı da tâ bizden kaçıyödu. O günlē gitsin gitsin de geri gelmesin, istemeyom. Oğulda ösüzüz diye bi kalem bi defter verilē. Sil Allah, yaz Allah. E o paralanıyo. Sen verisin bi yaprak, u veri bi yaprak. Yok para, yok. Bi tütün yapılır senede para itmeyo.

Atatürk ölmüş sanki kölerde kimse galmamış. Öle süküt. Bi köpeklē havleyo,
50 sēsiz. Şamata yok. Sevilmey mi ğı? Atatürk olmayeydi...

Türkü ölümünden odur kırtaran

Yeniden Türklüğü ğuran

Yaptı ordu düşmanı ğovdu

Ulusunu yurdu odur yaratan

55 Dışarda vardı bizim de göçürdük. Satın yiyoz ki yapmayoz artık. Ekmeklē yapāsın, bayram bideleri yapāsın bōle susamlı güzel. Dolmalā, etlē, tavuqlā her şēlē...

Bizim ayrıydı. Bizim çay diyo, park va ya. Urda yapılyödu çocuklümüzda. Zincirlēnen salıncek, iki üç kişi ortaya oturur. Biri bu başa biri bu başa unlā tepēlē.
60 Unlā uçurulā. Kıurban Bayramı'nda deve yapālā ikinci akşam olur. Aynı deveye benzetiyolā. Ğorķutuyo insanları. Çanları takıyolā. Elbiselēni geyerlē

Yapılmaz mı ğı? Herkesin göğnü nereye canı istēse. Masal bilmeyom. Dört yaşındayķa ağamın düğününde köçek oynadı.

Saķallının saķalını yoldurdum canım yoldurdum

65 Yoldurdum da kıl torbaya doldurdum canım doldurdum

Saķallıyı deliķanlıya döndürdüm

Öyle mi olur saķallının cümbüşü

Öpem dirken fırladı gitti ön dişi

70 Ağamın düğününde köçek hem söylēyo hem oyneyo. Akılım evvelden bayā eyi gibiydi emme dokuz ona giren insan hep öle olama.

Bi tasa şerbet oluyödu gelin alcıya geldi mi. Unun içine bi ğaşıķ ğonuyödu. Onun üstüne bi mendil örtülüyödu. Yenge getiriyödu onu. Oğlan evinin gelin alcısının ablası mı

vā yengesi mi vā, şeysine veriyōdu. O da mendili alıyōdu, goynuna soğuyōdu ğaşıya sarıp ta. Şerbeti üç yudum içiyolādı. Bi tā ben içiyodum, sana veriyōdum; sen içiyodun ona veriyōdun. Bi de para atıyolādı. Ona çok ğızıyodum, çocuktum amma. Ne oluyo dışına ğonmuyo pis paralā. Elden ele çoluğın çocuğın insan elinden bi de içiliyo. Bōle olur mu ğı?

İstemē gidēken adetlerde çōrek yapālā. Küçük adet, büyük adet oluyōdu. Gidēken bi sini helva dōktürüyolādı. Fırına ekmek yapalā, onun üstüne çōrek otunu, şekerleri basalā. Onun üstüne de ğirep kırmızı ğirep örtēlē iğne oyalı. Oğlan evine sādıç toplālā. Gelin almā gidēlēdi öküz arabasınan. Öküz arabasının üstüne yorğan örtēlēdi.

Ben bubama çekmişim. Anam bizim gibi değıl idi. Anam yumurta gibiydi, beyazdı.

Bizim, ben çocuklūmda hep vardı hayvanımız. İnek bakıyōduk. Çoban tutuyolādı köve. Sabālen çobana götürüyōduk. Ağşamınen geliyōdu. Eyi oluyōdu. Arantısız ğalınmıyōdu.

Yanıklara yumurtanın sarısını tavada kavuruyon. simsiyah oluyo. Acık zeytinyā akıdıyon tūlbente kıstırıyon. Tavuğın tüyüyle sürüyon.

Benim bi yengem vardı ğonşu. Bi avlu vardı aramızda. Oğumuştı çok. Dūnyānın ğuruluşundan başlayōdu. Bin beş yüz sene evvel ruhları yaratmış. U ruhlarda ne ğadan yicēni ne ğadan içicēni ne ğadan ne görüp ne geçircēni hepsi yazılıymış. Ben onun başında üğrenmē uğraşıyōdum.

11	Konuşan: Habil Turan DerlemeYeri: Alpoğut Köyü Derleme Konusu: Karışık
----	--

Benim yaşımı yimişlē, biliyon mu? Gelinim çok eyidir bak. Allah yazcāse bozsun seni didim. İstemedim yāni. Dōrt tene ğızım var.

Ne oynucaz? Sağlambaç,çızğı. Sek, sek, sek at. Sana on ğama girdi, bana on ğama girdi. Ğama dirdik. Ğaskiden nābıyoduk? Aynı. Benim ağabeyim vardı bir. Meselā, sen çamaşlırları yeğadın. Makine yok u zaman, serdin. Bu düğmeleri gice

hepsini kesiyün. Düğme oynuyon u zaman. şöle bi yalağ. Atıyo yakınleştirse alıya, uzakleştirse veriyon. Undan sōna bōyükle ağabeyim vardı. Ge bağam didi. çıkar şu düğmeleri. Ğoşşu şikayetçi. Nēse, bi dövdu emme öle bi dövdu.

10 Adam yolladım ben. Kalk, bizi anleştir. Bunun analık geliya bunu almā. Ğolundan tutuyo da bi sıptıyo. Ğadi bureye. Gidemez buradan didi. Bu nişanlıydı.

15 Bu Ğasta, bunun ayaklā büzük barmaklā. Soğuk bi Ğava. Sütük diriz biz. Südü dışarı koruz, pençerenin önüne. Süt tavası düştü. Kış günü de. Bi bağıyom, Melek yok. Gice yorğan Ğomuş, gitmiş. Üç ay düğün yok. Bi Ğapıma gelmedi. Nasıl olcek bu iş, dimedi. Ben Ğonuşurğan Ğapı tığ tığ. Gelin bağam, nolcek ābi. Hemen davranın düğnünüze. Kısadan gidin. undan sōna bi Ğızım gine Ğaçtı. Una da öle yaptım. Üç ayda düğün yaptılā. Ben urdan Ğirğınım. bacaklā gerik, barmaklā büzük.

20 Hiç ekemiyoz kızım. Bu adam bizi nāptısa, yaptı. Ben beş ton, on ton ekin yapıyodum fağat şimdi bir kilo yapamıyom. Tarlalā boş. Bi Ğümre oldu, biliyon fiyatlānı. Ayçiçē ekiyoduğ āskiden. Ğayvanlara yim ekiyoduğ. Bende sekiz, on tene inek var. Elli, altmış tene Ğoyunum var. şindi Ğoyunlā bayırda. Ğayvan satādık, tuğleye malzeme bağlardık. Oda köv felan var burda. Bana tuğle lāzım. Adam buradan getiriyi. Bi dana satādık, demirini alıyoduğ.

25 Ğskiden çoğtu. Beş, altı tene köy odası vardı. Gitmem mi yā? Nābıyoduğ? Bugün tavuğ kesem, yarın helva Ğaram. Yiyip içiyoduğ.

25 Düğünler cumādan geliyodu. Tā pazartesi gidiyodu. İlk gün, dümbeğı vuruyon; davulu çalıyon. Odalāda gelen giden oluyo. Onara eğence yapıyolā. İşte ikinci gün kına yapalā geline. Üçüncü gün gelini alırlā. Undan sōna dördüncü gün sabālen de dāmatı Ğaldırılā çalgıyna. Dāmat da unnnara çevre verir.

30 Cunğardeş deriz biz. Orta yere direk. Una bi çatal. Beş metre bi yanına, beş metre bi yanına. On metre... Döner bōle cayır cayır. Ortaya Ğorsun. Söven var bōle bi sap. Ona biner, ayaklānla şettin mi bōle döner.

Lambaları tağtı cāminin bi öğretmen. Köyünüz çoğ eyi beğendim didi fağat köyün adı bozuğ didi. Gevur adı. Muğtarınıza söylen didi, bu köyün adını değıştirsın didi.

35 Cevziciliğē çoğ düřtülē. Kiraz yicek Ğadā bulunur.

40 Diyiverem ben sana. Benim babam Atatürk'ün askeri. Bin üç yüz on birli
midir? Şinci burda eşkiyālā çoķmuş emme onlān da adamları va burda. Köyde ni vā
ni yok adamları va soruyo. Babam da muhtar. Amcamı buluyolā. Git, ağbeyini bul.
Gel. U zaman ipek böceği tutarız. Tarlada urda duruyo sabālen. Büyücek, getçek.
Eşşē sarıyo böcek yaprakları. Niyse, geliyolā. U gidenlē ğaçıcek. Ğuşak sökēmiş. Su
dökçek ihtiyaçları var. şöle bubam geri baķmış. Kaçın baķam demiş. Geliyo bureye.
Burda ğanı bayırdan indik ya. Urda bizim āski evlē urdaydı. Odeye çekiyō eşkiyālā.
Ta bōle ayva sopaları ğazırlıyolā. Döğ baķam, döğ baķam. eşkiyālā kalaba. Babamı
götürüyolā. Öldürceklē urda. Korucu eşkiyāları çeviriyo. Bizim analıķ ğurnaz. Senin
45 çociği, bunun çociği topleyo. Unnān geçicē yola gidiyo. Kimmiş bu ğadın demiş
aşkiyā başkanı. Ğadi dön demiş ben unu yollarım. Neyse varyo. Bubam ortada. Vur
dicek vurceklā. Öp bunlān ellēni bakem demiş. Hepsinin ellēni öptürmüş. Ğadi
arķana baķmadan yürü demiş. Bubam cesāretlimiş gine. Unnara yolcu bi nefer lāzım.
Dere, çay va ya. Nēde aķıntı va bozuk urayı tārif etmiş. Sudan zor geçmiş kimisi yā
50 ğana. Bubam çoķ zāmet çekmiş.

55 Bi eşkiyā vāmiş diyiverem sana. Senin çoliği çociği dıları çıkarmayo. Zulum
yapıyo. Bi kör kıyu vardır Güvem tarafında, öğrencen. Kıyu derin yāni. Eşkiyānın
adı da Mēmed Ali. Döllük köyü vardır. Unnān başkanları da urdeymiş. Bureye
geliyo. Bu çoliğe çociğe dışarı çıkarmayo, zulum yapıyo. Ben aşşā iniverem de
mezerleğin yanına. silah atıvarım. Nābarsanız yapın demiş. Götürüyolā. Daşı
basıyolā üstüne. barsakları bōle sürünüpduru. Öldürün demiş, yaşatman.

12	Konuşan: Münüse Turan Derleme Yeri: Alpoğut Köyü Derleme Konusu: Karışık
----	--

Beş tene öldü. Ğveli bōle zenginlik yoktu. Fakirlikten baķamadık. Kimisi altı
aylık öldü. Kimisi kırkının içinde öldülē. Ğasta olu oluvādılā. İşte hāp cāhil geldim.
baķamadım heralde. Benim nenemin adını ğomuşlā. Ben ikiden çıktım. çıraķman
oynādık. saķlambeç. bōle çızādık. At kiremedi.

5 Benim anacāzım, ben anamı bilmeyom. Anam anserden gitmiş. Başka ana getti. vey ana batı bana. lgilenen olmayınca andık. On drt yaşımda mı ni evledim. Ba bureye. Biz le olduk. ocuklāımızın hepsi de bizim gibi oldu. Oğlan aırdı. ızlān hepsi atı. Buba aırısā... Bu ok kst goca ıza.

10 Ountu veriyolā. nteri veriyon, gmlek veriyon, rt veriyon. Mināsip nteri, goca don ble.

Hāpsini bişirirler. Mercimek orbası yapāsın, şeriye. Hāyvan kesēsin uca bi hāyvan.

15 Hıdırellez āveli yapıyolādı emme hinci āri yapımyolā. yuarı mallede uraya uca hālatına cunđardeř urālādı, salınge. Herkes sıraylen sallanırdı. arandan biri atırıyo. Armut dallāna bađlıyolā

20 ışte odun, oza toplarız. Ekmek hālen yapıyoz. Hrun var ba burda. ışte ba bunnādan bekmez yapıyoz. Zamānı gelince grem, yapam da yiyin. Bunları topukluyoz, duruyolā. Bir iki gn ryuo. uvala gycen unnarı. ıken bi izme geycen temiz. Depiniyon, eziyon. azana gyuyon, bişiriyon. Toprā var onun . Toprā da atıyon. Dağlardan getiriyon. Duruyo o eyice, bgn sabā kādā ayazlıcek. Sabālen bi tlbent. Onu gzel bzyon tavanın iinde. Olcēne yaın şekerini acı atıyon, gyuluyo. ok ıcirtılı, iki gnn buluyo senin.

25 Bişiriyon, seriyon. Bir hāfta uruduyon unu. Sna āri bulđur daşı va. Devecionānda va bi değirmen. Dere aıpduru.

25 Siz beni ınaman yavrum. Yapamayom, ınaman. şeker getirem anlatam.

Vardı. oca arı ilacı olmaz mı? rekotu yapādı. Tencerelēn apaqlāna ırayı yaādın. apā da ble tutādın. s olurdu. Unun iine de yağ ordun. Yimek yađlāndan. Ayaklāna, arnının ilēne srēdin.

30 Olmaz mı? ē, Fadime geliverdi, ađrādı. Benim ocuklān birine, ari olcek ocu. Bunun anası gitti. Ben dedi gideyim, getirem. Sen yk ekeo yk, zāmeti dedi. Tam u merdiven başında ıtı ocu. Ben āri ni nm bekledim ni sonumu. Gbeğini kestim. Hepsini bureye hāzırladım emme. Yattım ařřā sonumu dşnmeden. ociği sardım, sarmaladım.

13	Konuşan: Feriha Günhan Derleme Yeri: Devecikonağı Derleme Konusu: Karışık
----	---

Köyden çıkmadım ye. Mâcır burası, Urmeli'nden gelmiş. Ben Yörük, çadırli Yörüklerden. Yedi yaşında geldim buraya. Burda böyüdüm. Gidip geliyiz yine kövümüze ama.

5 Her şeylê oynuyoduk. Çırağ oynuyoduk. Üç çatal bi sopa dikiyoduk. Kim yıkarsa o ebe olurdu. Ebe dikilir oreye. O yıkıldığı zaman sen onu almā gidene kadā gidēse sen ebesin. Ben sopayı alıp da kaçabilisem o ebe. Domuşçuğ dēdik. Şu kadā bi taş bulursun. Kuyu yaparsın. Sopalālan o kuyuya taşı atmā çalışırsın.

14	Konuşan: Sebahat Uslu Derleme Yeri: Devecikonağı Derleme Konusu: Karışık
----	--

Bunun kılacıkları duymıyo. Bu tā kafalı benden. Büzme tatlı değil. Horoz ünüğü müydü? Niydi o? Biraz ben unutқан oldum. Ayzeymir geçirdim. Üzüntüler beni batırdı. Doğtora giridim. Bir masayla şey diyene kadā. Böyle oluyom. Sen bana sövmeycen, dövmeycen ama.

5 Domuzcuğ. Çok oyun oynardık biz. Tē topladırdık. Örekelē bellerinde. çırağ deriz biz. Şindi kızanlā hiç ikisi bi yere gemliyi. Öreke yapā işlēdik. Öreke oturaqtı. Buraya taqāsın örekeyi. Yörüklē elde işleye. Biz böyle çıkırıқта, elimizde yapādık. Yün, dāmāt çorabı örüydük. Hazır bi şey yok ki. Pamuk ekēsın, çekirdeklēni çıkarız. Ondan sōra çırparız. Hādi bakalım şeye, çıkırā. çıkırıқта iğidirsın. İ̇s, kara kandle yapādık. Nerde çavuk? O aqşamkı ördümüz çorabın orda is olur. Güvē çorabıydı. 10 Çamaşıruları teknede, vur toqaçı. Derede yıkarız. Tātadan tekne, bi de şu kadā bi

tokaç. Sırtımızda su getiriz. Korum ateşe. Kuyulā vardı ileri. İncir yaprā. Onlā da yalar insanın elini.

15 Bi kalıp sabın ortadan kesē kaynan yarımına bi kere yıkāsın çamaşır. Hele bi bitir de gör gününü. Ötekini vermeycek mi? Ben ondan çok rahat ettim. Bi kalıp sabın hırcaycam deye ben kalkana kadā kaynanam biraz yıkadı. Duvarın öte yanına gidemedim ben. Seni arayan nerde bulcek, derdi. Ne okulu be yavruö. Beş yaşında bubamdan kaldım. On yaşında bureye kocaya geldi anam.

20 Evel yoktu. toplasırdık. Oyun oynādık. Ayak hıplamaca. Korsun böyle ayaklarını. Sen de öteden gelen geçer haşır huşur. Her şey oynādık. Ne cümbüştü. Herkesin burnu böyüdü. Bizde iğlenç vardı. Dediğodu yoktu. Hidirlezde sen görsen bizi. Bakırcā süslēler. Küçük kızanları gezdiriler kız olan yerlere. Yüzük attırlā. Ne atāsa atar. Onu şeye korsun. Toplaşırsın, tepsiyi dönendirirsin. Māniyi de buradan söylēsin. Kaderine çekēlē. Hıangi çocuk sana çıkıcek?

25 Benim düğünüm ordan geldim yavrum. İstemede nölcek? Beni amca çocuğuna verivedilē. Anam ayrı, bubam ayrı. Düğünde girdi koluma, geldik bureye. Gelin alcı filan olmadı. Ben gariben. Beş yaşında kalan insan ne yeni okul bildi ne eski okul.

30 Salıngaçta sallanırka bunların çocuğu salıngacın ipi bi kopē. Hayde loğma tavasının içine kolu giriye. Onu sordum ne sürdüler deye de. Kestiler üstünü dēri. Geldi bi mācır hocası, benim gözüm nazar olmuş. Örumcē hıplamış dedi. Örumcē hıplā mı insanın gözüne.

35 Tarlaları, kocam öldü. Kaç sene tütün ektim yalnız başıma. Taplasını yapāsın. Bōle tohumunu sepēsın. Bi tā kırk gün ısla unnarı. Unnā böyiye. Hidirlezde böğün sana on beş kişi değışik yaparız. Devrisi günü ben de ona giderim. Sen bana geliyin, ben sana geliyim. Bi tā kazıkla kōca gün sürtün. Ondan sōra git misir kaz. O bitiyēri, hadi şindi orağ biç. Te buna dokuz aylıktım ben. Koca yaz tepe tağlak. Ben misir kırdım, akşamleyin Nebātı buldum. Evelki insanlā çok çiledeydi. Biz hayvan izinden felan su içtik. Ne, içerde yarım haşır. Bu yansına su sep, süpür.

40 İki akşam kına. Bir akşam kınasını yağarız. Devrisi akşam da dağısını yaparız. Devrisi gün de gelin alcısı olur. Ondan sōra biz geze deriz, kızaltı. Yemek yimē çāriz. Te bayramlık yapıyez.

Burde develē bağlamışlā, te çınarın altına. Düzmüş, evelki insanlā nerden geldiyse? O develer nası geldi bureye? Deveciķonak deyelē. Ne yüküyse getiriyelē.

45 Öküzlerimiz vādı, sabanımız vādı. Ondan sōra da dōrt tekerlekli araba. Yükle baķalım, yükle. Tütünü iki tekerlekli arabeyle üç çiten getiriydim. Bi de arış deriz. Arışına ķorsun,iki tāne de küçük arabanın içine. Yörüyelek tabi. Arabalā geçmē başladı da saçımızı sürüdük yerde uzasın deye. Ğarman dövēsini., oraķ biçersin, savurısın. savurdıktan sōra al baķam sepedini hībeni. O dermen vā ya şurde. Bi sepet
50 beber lapır lapır eve yörüyelek. Arabe iz yapē ye. Ğızandıķ o zaman. Saçlarımızı sürüylüm de uzun olsun. Tozdan saç böyür mü? Evelki salaķtıķ. İnan olsun baķ. Giycēn yok. Giycēn doķuma yapēsini. Ğoza donları vādı. Sōra sōra bi Sümer çıķtı işte. Sümer'e erdim.

15	Konuşan: Ayşe Çakır Derleme Yeri: Sincansarnıç Derleme Konusu: Karışık
----	--

Ğuzu Ğuzu oynuyoruz. Birbirimizi tutuyoduķ. Sarımsaķ, soğan Ğa böyle dizerdik Ğızlānı. Ğut, Ğut,Ğut diye evelden oynardıķ. Tutuyuz, yaķalıyoduķ. Ben oturiyidim, Ğıymdaki arķadař gidiyodu. Çapiye gidiyoz, orā gidiyoz. Tarliye tapiye gidiyoz. Oduna gidiyoz. Ot tēnemē gidiyoz.

5 Sōylemē geldilē Ğızım. İki tene, üç tene adamın ini Ğünü sōylemē geldi. Ondan gene dünür geldiler. Bōça atılā. İstemeyidim ama verdiler. Undan geyni düĞün etilē. baķır çalıyolādı. Öküz arabasına gelin geldim. Ne yapçek? Basma, yazma, sandıķ, yorĞan, dövšek işte unnā vā. Ben bilmiyom, ķundaķta Ğalmışım. Ğomřulā böyütmüşlē. Ana bařķa, il bařķa. Ana bařķa, inin Ğünün bařķa. Üç tene oĞlan, üç tene de Ğız. Ğocam ezrāil gibidi. Böyüktü. Avır işe gidiyo unnā. Erkek
10 bařķa, Ğarı bařķa.

Misir ekiyuz, buydey ekiyoz. Çapa, oraķ oĞnan biçtik hep.

Anam bubam oķul mu vardı bizim Ğünümüzde yoĞdu. Sondan kene oldu.

15 Çırpı, ceviz ğabuğu, sığır boğu. Byle yayarladı, ğururdu. Sobaya onu ğorladı. Odun olmayınca nbıcen.

Dğnde d bi değişik geyiniyoz. Yrklerde her bişi va. El işlemesi oya, kesme yapıyoz. Hep kendic etti. Askere giderke kırmızı rt yapıyoz. Eğlence oliyi. Hangini beğenisen bağlayıverem. Sene hediyem sun. Dğnlde geyiyoz. Dipten tırnağa ğada ok işleniyo bizim de.

20 ay ekiyim de i.

Eskiden ayni. Salınga ğururladı, binerldi. Ky ilnde ky odaları vadı ama ğct.

Benim ğızım macırlara ğatı. Dğnde orba yapıyız, pilav yapıyız. Kmpil aşı yapıyoz.

25 Cepkene kesme diyoz. Anamın anasının. Oğlana miras kalıyo. Ecikin erken geleydin ya. Bunları ğtt benim ğızl.

Deniz kerarında yandım ısata

Kmikize evler oynar bucata

Gider deyusun lu oynar ğucata

30 Yandım Allağ yandım yandırma beni

Yalanlar syleyip kandırma beni

16	Konuşan: Zeynep kdem Derleme Yeri: Yenice Ky Derleme Konusu: Karışık
----	---

Hi gitmedim, kyden ıkmadım. Buraya ğoņřu oğluna verdi bubam, ğoņřu ocna işte. Benden on yaş bykt dede. On altı sene oldu leli. Kendi kendime duruyom işte burda. İki kız bi oğlum var. Kızın iri Gvem'de. O da dul. Biri de Yalıntaş'ta. Memet Taneri'in şferi kk gv.

5 Ben oğula gitmedim ki sana oyun diyiversem. şarkı dersin bilirim.

Cumaya geç kalma

Uykiya dalma

Mışıl mışıl uykiya

Haydi de haydi uykiya

10

Benim bubam üç kere ävlendi. Üç kere gız almış bubam. Ben bi anamı boşadīni biliyom. Bi analīmi biliyom. İlk ğarısı ölmüş. U arada bubam dört sene askerlik yapmış. Anam birinle anılınca, bubam da gelmeyince boşamış unu. Ben bubamın yanında ğaldım. Anam köy içine ävlendi. Ben ona hiç gitmedim. Bubam hemen senesinde ävlendi. Bi evin bi oğlu ya çok maķmıl, yirlere ğonmuyo. Yalvarılā ğız evleri. Otuz yaşında bi ğız aldı. acık böle keke ğonuşuyodu. Onu alan olmamış. Bubam da dul ya. Fena dēldi. fenalık yaptı emme bana. Zaten keke konuştına pek beğenip te alan olmamış yāni. Analīmin kız kardeşi de abla diyom. Bizim ğalamızın geliniydi. Bu unun çolına çocına baķar diye ablası kardeşini kandıriyo. Bubama yapıyo. Ali, ille sen bizim Kāzban'ı al felen deyelektan. Bubam da ğāli nāpçek? Ben bi çociĝnen ğaldım. Ben beş yaşımdeyim. Aş bişirmē bilmiyom. Anam almadı. Bubam vēmedi. Görüşmedim, beni bırakıp te gitmeyivereydi. Ben bi kendim. On beş yaşında nişanladı. Bubam bi yere nişanladı. Buraya vermicem seni dedi. İki sene nişanlı durdum. U da eksere gitti. İki sene ben bekletmem dedi bubam. Hādi bu ölen adama vēdi. On altı yaşında elime çocim geldi. Üvey ana geldi. Senesinde eline çocī geldi. Çociĝe baktırdılar. oķula yollamadılar. Üç sene oķul emme. Beni nişanlayınca yaşımı böyülttülē. Yalancı şahit diktilē iki tene. Hinci kırık doğumlu olduğum için seksen bir görünüyom ama önkü yaşımı bilmiyom. Ama seksen bir yokum heralda. çok çalışıyom.

15

20

25

Fasille, beber tā olmadılar. Sen kendin nerelisin?

30

Eyyidi emme zanēti yoktu. oķumuş yazarlığı yoktu.

Koca köy bayramleşmā geliyo. Oluyodu. Bayramın üçüncü ğün zurna, davul çalālā. Deliĝanlılāmız oynā ĝaşıklānan. Karılā ayrı oynuyolā hinci karışık oynuyolā. Be onları bileli benim kızım altmış üç yaşında, on altı yaşında gittiĝim kız. U zaman bayramlā öyle oluyodu. Eĝitmen dirlēdi. İbrām Akkuş'tu.

- 35 Çarşamba gelse
Dersleri bilse
Haydi de haydi Çarşamba
Çocukları güldürse
- Händekte bi tavşan uyuyodu
- 40 Davşan saña bak bana
Yaşıımıyo bu saña
Davşan hop davşan hop
- Çocuklā bōle halka oluyolar. Şarkı söyliyolā. Ben de analimin çocini arqama pindiriyom. Onlara baqtıriyom.
- 45 Olsun be yā bişey ilāzım değil. Sağlığiniz ilāzım. Bu kadar görüşmek ne mutlu bana. bak Azatlı'danmışın. Azatlı'dan bildiklerim vā. Kayınvalden bilē.
- Benim düğünüm de üç gün oldu. Hāp üç gün oluyodu.
- Çok çirkin bu çocuk.buna gelen de olmaz. Cennet koğuları va bunlarda. Buraya atıvarın. Anāñ kucānda ısaçklamışın. Kuzu kaşşakta, çocuk beşikte. Melesin sāde. Çirkin fele büyüsun de yalınız. Bi ğız ğacıri gelē. uykusı gözlere, aklı başına āvāt.
- 50 Kırk uçururķan kırk tene daş buluyoduķ. Suyun içine ğoyuyoduķ. Unla çociiii kırklıyoduķ. Bi de anası giriniyodu. Bi de dival giyiniyoduķ. Dedelēmizden, ninelēmizden ğalmış. Fakirlikten sattım. İki ğattı emme sattım. Onları geyiyoduķ.
- 55 Ğoşşuya kırk uçurmā gidiyoduķ. Koca kişilē dirlēdi. Gözel geyin de çociinize elbise güzel yaşışın dirlēdi. Ama gine çok güzel bulup geyemedim. Ğalabalık nōfus yire gittim. Buba dedim ben senin hatırını hinciye kadā kırmadım. Şindiden sōna da ğırmam emme baña bahçeden bi evlik yir verisen ben peki dirim, dedim. Bi evlik yir vermezsın didim, ben tā güçüküm. Satılma zāmānım gelmedi. Hāp yiyolā, benim
- 60 yediğim çok geldi. Bubam sözüm söz, didi.

Urda ambarımız vardı âskiden. Ben saña vercem derdi. Senet yapıvâmadı. Senet yapmayınca da bubam öldü. Ğardeşlēm hepsi mahkemeye verdilē. Burasını öleşcez deye. Dört dölüm yer bana. Unu da oğluma verdim. Hâkimlē geldi. Dedilē sağlığından babası vēmīş. Ğoca ğızınan hacıya gittim. Güççük ğızınan ümreye gittim. Hinci birer birer tarla va emme güççük ğıza tarla yok. Unu nâpçez bilmiyom.

Bayramlâda şindi sarma yapıyola. Âskiden yoktu yavrum. Loğma çalkıyoduğ. bōle bayrama gelenlere soğra ğurâlâdı. Bekmezi olan bekmez ğordu orta yere. Bakla bişer. Loğma ğorlâdı bōle soğreye. Beş kişi, on kişi oturulâdı. Bekmezinen banâlâdı, şerbetinen ğalkâlâdı. Ğurbanda ât kavurma ğorlâdı. Hinci baklava yapılıyo, sarma yapılıyo. Yimek hazırlanıyo. Ben zaten çok fakir büyüdüm. Benim bubam üç tene ev yıkıncilī ğörünce altımızda dōşek yoktu, üstümüzde yorğın yoktu. Hâsır üstünde oturuyoz. Benim adam bi kilim almış ta yukarda âvlēde. Sen neden kilim aldın deye zer zer anırdım. Hâsırın üstünde otçez, kilim almış. Neden aldın deye çekişiyom adama. Ğayınnam, ğaynatamğillēden bi maşa almışım.

17	Konuşan:Müesser Umdu Derleme Yeri: Karaoğlan Köyü Derleme Konusu: Karışık
----	---

Şu karşıda salon vâ ordaydı bizim oğulumuz. Sâde bizim burası geliyodu.

İş yaptık, hayvan baqtık. Tarlaya gittik. On sekizde evlendim. İlerden bōle telefon felen yoktu. Çeşmeye çıkıyoduğ su doldurmâ. Erkeklē de kâveye geliyolâdı. Ordan ğörüştük yâni. Orda ğörüştüğümüzle berâber baqtık, işâret ettik. Mendil vēdik. Adını yazdım onun mendilin köşesine. Askerlik şeyi ğeldi. Beni nişanladılâ. Ben iki sene evde durdum. İlerden dışarıdan hep insan yolluyolâdı. Hemen dünürlük olmuyodu. Aracılâ vâdı. Hâtır içi. Söz verince bōça verildi. Çiçek miçek bile yoktu. Tümbeklēle nişan yaptık. Avluda yapıldı. İlkten el öptürme diye adet vardı. Bizim burde hamam vâdı. Mâni atılırdı düğünde. Kama kağake söyleniyo düğünde.

Kara kara kazanlar

Kara yazı yazanlar

Cennet yüzü görmesin

Aramızı bozanlar

15

Enterim cici bici

Ꞓurdelem kavuniçi

Allaḥın kara piçi

Yanıyo benim içi

20

Kim yıķaycek ḥamamda eltilē filan vā. Utaniyen ye. Ꞓayınnam orda Ḥısım aķraba yıķandı, paķlandı işte. Pudura sürüyolā. Ꞓıvırıyodulā saçlānı. Ondele gibi böle kıvırıp kıvırıp iri iri, kalın kalın. Tümbekle hem oyun hem çalma.

Ꞓara biber idim

Yanar yanar söner idim

25

Gerisini bilmiyom. Sādıçlā yaķıyodu kınamızı. Erkekleri kına yaķılcaķ oldu mu çıķıyodulā. Geçen düğün oldu. Güvēyi de düğdülē. Ꞓayınmayı da düğdülē.

30

Ḥayvan arabasınna gittim ben. Böyüklēde çıkarıya. Arabaya pinince arķadan buydayı atıyolā. Küğ içinde zāte. İfoya bindim. Arabaya öyle diyolādı. Köylü işi. Tasa ekini ķorlā. Suyu, parayı ķorlā. Arabanın üstüne doğru. Başımdan aşā atılır mı? Daķı aķşamaı deyoduķ biz ona. Ertesi gün buradan maşayı alırlā oklāyı alırlā gene süslerlē seni. Duvāyı indirirlē arķana vururlā kuvvetli olcam ben demir gibi. ayaklāma ķadan böle ağrı olmeycek. Ayām de ağrıyı hiç bi fayda olmadı. Öle derlē o zaman. Bi dā oynadırlā. Avucuna para ķorlā. Hem oynāsın hem paraları dökēsın. Ꞓızanlā da toplā. Paça derlē.

35

Yaz olursa patlacaı, biber kızardırsın, şēdersin. Ꞓış olursa davulcu aşı kesēsın. Ḥamırdan kesēsın davulcu aşını. Kimisi bamye deye. Bizim burde davulcu aşı derlē. Yufķa derlē. İsla ısla siniye ķorsun. İçine peynir atāsın. Düğünlerde patatis, çorba, irmik helvası.

40

Köyün geneli mācır Bulğaristan'dan. Benim anambubam Abilyont'tan gelme. baķ şindi, ermişlēden ḥocanın birisi Ayaz küğüne inmiş. Biri bureye gelmiş. Dışarıdan geliyālā onnā. Bizimki mināreyi yapmadan cāmiyi yapmā ķalkmış. Ayaz küğü öle yapmış gelbā bu Kemalpaşa neden o evelā mināreyi bitirmiş

Geze derlê, üç drt gnlkke ağıyolâ seni yemê. Isım akraba topluyın,
gidiyin. Yemek yiyon orda. Sen de yapıyon. Ondan sna geziyo gelin bi dâna. Anası
yemê alıyo gvêyi, kayınnayı, bubayı.

45 Gitmedik tarlaya. oyun gdyodu. Bizimkilê hanımdı. Snadan ektik. Ekin,
domatis, soya fasillesi vâdı.

50 Önceden siyah oyun arayolâdı. İplik yeriyalâdı. Anânen vâdı. O oyunun
yapıyalâ ble ondan sna iğiriyidi. İki ipliği bir araya getirisin, rêsin. oyun sayâ
yok Şindi. Sd aldık. Uyunuyodu o, peynir gibi tutunuyo. Yayık vâdı. Vurduğça,
vurduğça yayâ bu gibi topak. Mis gibi tereyağ. İlerden vâka yapıyodum. Bidona
koyuyodum. stnde ayran kalıya, toplanıya. Mandaları stye vermiyduğ.
uyuŐturuyduđ matırlâda. Yayık vâdı. Pelte gibi aluya. Ben alıvere ydim. İçinde
toğmak vâdır. Langara langara ble dvêdim. Ana gelbâ oldu dêdim. Yâyı
grydm. Gelir, hemen bakırlara bi dkêdi. Soğuk su dkêdilê abuğ toplansın deye

55 Buranın çok gzel gl var. Ablyont'tan ıkıya Bursa yoluna.manda kv
diye anıldı. Duğal mandalândan yapılyolâ. Suğuk diye apandı.

60 Buydeyi kaynadıyon. Selelere dkyon, duruluyon. asırlara yayıyon. Orda
kuryo o. oyuyon bi çuvala kışın. ayalâ vâdı, el kayaları. Elde ekêsin, yirsin.
Noğutu ekêsin, noğutlu ekmek yapıyalâdı. Misiri avurusun, ayada leblebi tozu
olu ye mis gibi olur. Yapan yok Şindi. Taşlâla ekêsin. acıkŐeker atâsın. avurđu
dêdik ona biz. adi avurđu çekelim dêdik.

65 Kroğlu masalı vâdı. Mânilen sylêdilê onu. A be yavrum nerde anlatam.
ate tiyze anladıyadi onlâ. andili yağtın mı, yzne bağtın mı ah morlum
morlum? Bi Őeylê vâdı masalın içinde. akıl olsa da anlatsam.

Altı tene.  tene sağlam,  tene dŐt. İlkten bi kızıım oldu. Bu kızıanları zor
yaptık, dŐya. Birinde yağlı fasille toğum olsun diye dğdm, o mânâ. Birinde
kızıan olcağ tavan sildim, o mânâ. Ağrı tutâdı, tarlalıkldaydığ. Kendi kendine
doğuruyon tekneye.

70 Kayınnam astaydı, bağıyodum kayınnama. âmileyim, ne bilcem gnn
mnn bilmeyom. Kayınnam ondan sonracağzım ağrı tuttu. Kayınnam o ađŐamı
ld. Sabâ karşı bi sancı tuttu beni. Gerdik arŐafları. Geldi yıkayıcı, evde yıkâya.
Rağmetliye dedim ki beni ağrı tuttu nâbıcam. Çok sıkıŐırkan tiyzene geivê dedi.
Kayınnam kefinlendi. Erkeklê geldilê ama zor iniyom aŐŐâ, ağlayom. aynatam filan

75 görür ağlarķa. Gömmē gitmişlē, geçtim tiyzemin orē. apı arķasına dikildim,
duğurdum kızanı donumun içine. Gelin kızan ölüye dedim don içinde. aynatama
Kürt Hıasan Emine abla gitti, yerine Emine geldi demiş. Kızım olmuş ye.

Dağda taķ taķ

Suda şıp şıp

80 Arşın ayaklı

Burma bıyıklı tavşan

Dağdan iner tatarına

Ben onu tutarına

ındirella kıstirella

85 Ben onu atarına pire

Sipsi, sipsinin sonunda dıllı

Dıllının üstünde kıllı öreke

90 Beni on beşimde verivēdilē. Nere, kime sorcan bilmece? Sormuşuktur. Biz
iledeydik. oğumiyen insan bilir mi? Ellēm titriye. Remziye yengem gelirdi. Hıangir
hingir neşeliydi. Tutuķ değildi, konuşkandı.

95 Atatürk heykeli vā. O zaman orası hıamamdı. Orda dut ağacı vāmiř. Oraya
bađlamıřlā, tūfikle vurmuřlā eřkiyāyı. Sehime tiyzenin gene önlükten atmıřlā,
basmıřlā içersini. Kūpeleri vāmiř, çekmişlē. Önlükten ařřā atmıřlā. Burdenmiş
eřkiyā. Sonradan alabalıķlařmış köv beyav. Hōkümet bitirmiştir. Yunalı gelmiş.
Milletin yiycēni almış. Beđendiđi kıızı almış. Gevur ocūna gitmiş bi Türk kıızı.
Ondan kızanı olmuş. Sizin zeytinlēn içine uyu eřmişlē. O insanı yakmışlā.

Dün gece ezana yakın mıdı? Otururke bařlayıvēdi sallanmā. Bureye hızlı
gelmiya fazla. Bi dāna da olmadı. Görikiyā televizyon. Hıayvan yemine zāre diyoz.

18	Konuşan: Ayşe Kurt Derleme Yeri: Karacalar köyü Derleme Konusu: Karışık
----	---

5 Aḥ yavrum, bizlerde ƙafa mı ğaldı ğāli! Āşam yedīmi bilmiyom, sabālen ƙodūm yeri. Şura bi şey ƙoyuyom, dön Allāḥ dön. Oturup bi dā aĝlıyom, bulamayom ki ƙodūm yeri. Oƙuryazarlıĝım yok. Ğoca ḥarfleri gine oƙumā uğraşuyom. Āski yazıyı çok bilirim. Bizim zamanımızda oƙul yoktu. Sōna bi zaman oƙul açıldı ya o zaman gittik. Ḥālā televizyonda ƙıxsın. Biliyom da ƙatamıyom.

10 Ne oynucaz benim yavrum? Çamurcuƙ oynuyoduƙ. Beşdaş oynuyoduƙ. Burda doğmuş, böyümüşüm. Anamgillē, Bulĝaristan mācırı. Manav kövüymüş burası. Soĝuƙpınar'dan dedemin ĝardeşi vāmiş. Buradan manavlā satmaya başlayınca dayı buraya inmiş. Ev yiri alıvāmiş. Bulĝaristan'dan altı ayda geldik dirdi. Āşam oldu mu ovanın yüzüne hemen mandaları ƙoyuvarılāmış. Bi ateş yakıyon dirdi. Eşşek dikenleri, şunu bunu oraya. Bi de bōça yapıp yiyolāmış. Altı ayda İstanbul'a gelmişlē duy baƙ. Urdan ğāli vapura biniyolā. Hōkūmet işte unnarı bu tarafa emme dayı ben demiş unnara baƙabilirim demiş. U bi sene baƙāƙa burda başlamış manavlā satmaya yirleri. Dayı almış amıcamı uraya otutturmuş.

15 On altı yaşında küçük emme işte insan birbirini sävdi mi fakirdilē, zebildilē. İki yire, üç yire nişanlı oldum. Araya bōle bi şeylē girdi. Laf gettilē, göttülē. Ƙız öle, çocuk bōle. U çocuk, gittiĝim dede, İbrāhimdi adı. Benim ābimin ĝarının oĝlan ĝardeşi. Nası bıraktım, gittim? Şimdi ḥayret ediyom. Anacāzım aĝlamış. Ellē nişanlamış, ellē almış. Aḥ Ayşe Aḥ! Vēmeceklē, ben de sävdim. Bi de dede pek eyiydi. Öle bi güzeldi, ƙaƙır gözlü öldü gitti. Ābim dışa vercek oldu. Mal ƙaçırcək ye. Ben seni rāt itçek yire verem, fakir unnā didi. Ben de gelmem ben, dedim. Bi kere de açım açıkım, dimedim. Bayram geldi. Bubam da yollamış birini bana. Gelsin barışam, öpsün ellēmi. Aĝamı saymadı ğāli. Bu evleri bile u alıvādı bana.

25 Şimdi eskere gitti. Altı ay geçti, geldi. Biz de o gün āşam anamgillere otumā gittik. U da ekserden gelmiş. Aĝabeysi va böyük. İbrām eskerden geldi, dedi. Bubam, tamam didi. Düĝnünüzü yapın, ĝızı alın. Hemen gittilē, davulları tutulā. Hadırnaz ƙalĝısı. Cümē gününden gelirdi. Atlālan gelirlēdi. Köyün dışına geldi mi

nöbet vuruladı. Köyün insanı çıkādı karşılamā. Ondan sonracağzıma iki gün. Pazar günü de gelini, güveyi oynadırlādı. Atlara biner, giderlēdi. Oğlan tarafı gelin
30 gezdirmē götürüyodu. Bi soğra, iki soğralık insan.

Yedi sene olmadı. Yedi seneden sōna iki tene oğlum vā. Benim de haşım
olmadı. Beni de gōtçeklē gidēken. Öteki çocuk madene gitti. Ben de böyle duruyom
işte. Köy eyi oluyo be gızım. Gōnşular beni pek severlē. Gelirlē,çay burda, şeker
burda. Yapın barabar içelim.

35 Hıdırellezlē nası olcek yavrum? Yemeklē hazırlanıyodu. Herkes eveli
mezarlıya gidiyolādı. Orda yiyolādı. Doğa yapıyolādı. Kölgeliklere salıngeçlē
guruyolādı. Oyna, sallan. Koca koca insanlā etē beline dolālā fereceyi. Köy gibi yok.
Şuna bak öfül öfül. Burlara bi şeyler ekiyom. Bunlālan eğleniyom. Kazıyom,
sulayom. Bi el fasille topluyom. Şimdi haşı vurunmā gitçem, hiç istemiyom.

40 Köfüne koyuyodun tütünleri. Allāhım diyodum. Bi insan geçse de şurdan
kaldırıvāsa. Otlādan tutunuyodum da köfünü kaldırıp getiriyodum. Şerife ben gelene
kadan o bi köfün dizēdi. Ben yinden gine gidēdim.

45 Yapma derdim, koyunlāmız vā. İnek savılıyo dirdi. Koyunlādan fiçi dolusu
peynir yapādık. Çalıyoduğ koca tencereye. Nine güzel yapıyo, getir bize. Bana
diyene yetmiyodu. Yoğurdu satın alıyom köfeyle.

50 Kayınnam, şimdi onun dediğini söylüyom. Bi kadın ekmek yapıyomuş. Bi
yaşlı düşüyo dükkânın önüne. Torbası omzunda biri çekilmiş, gelmiş. Bana bi parça
bide ve, ğarnım aç kızım demiş. hōt demiş. Çocuklām korkuyo öte yana git, demiş.
arkasına dönmüş de bu köyün adı ne, demiş. Karacalar, ğararsın kılsın; demiş. Bak,
aşşā inē de yukarı çıkmaz. Fazla olmaz da eksik olur.

Hep evde kōnşu. Şu evlēn sahibi vādı. Onu ünlē gelirdik. Bunun kocası oldu,
kucağ almadı boğmak boğmak.

55 Bi hasır evin orta yerinde. Her bazar bi ileğen çamur kıarıyodum. Ocān başını,
evin etrafını suvayodum. Emme bur bur koğuyodu. Osmāniyeye gidēken bi kıuyulā
vādı. Eşşeklēnen heybelere koyuyoduğ toprakları. Āşamdan ıslıyodum, mamil
yapıyodum. Yağ gibi, kıar gibi oluyodu. Şimdi kıızı kıızı koğuyo. Bazı gidiyom,
bazı gitmiyodum.

19	Konuşan: Derleme Yeri: Tepecik Köyü Derleme Konusu: Karışık
----	---

Unuduvarıyım. Anam öldü, bubam öldü. Tâhir dede öldü. Hepsi vâdı ama insanlâm gitti.

5 Kumda oynuyduk. Çelikçik oynuyduk, malmuç oynuyduk taşlâla. Yengem dâireye girdi. İpi korduk böle. Onu tutâdık. Falan oldu, fişman oldu. Çizgi çizēsın, hoplâsın. Taş taş üstüne korduk, çoban olurdu. Kim şedirse tutâdık onu. Yumulğaç oynâsın. Ötekilē saklanır. Elek elek arâsın unnarı.

On beş yaşında mıdı? Kaçtım ben. Aşâ mâleye verceklēdi. Sevmedim aşâ mâleyi. Biz kâvelēden öteye gitmiydik. Babacâzım vēmē kalktı. Hōp bureye geldim. Üç sene, dört sene niķaķ yaptılâ. Erduvan öldü, kaynım; Hacer öldü, görümcem.

10 Eskiden tûmbekçilē vâdı. Orta yere tûmbekçilē çaldı, ben oynadım. Zelşerif nine vâdı. Şaķtıķ şaķtıķ oynâdım. Araba kûrulū vâdı. Hacer çalâdı, ben oynâdım.

Baķçemize file her şey ekiydik. Buydey ekiydik. Arpa, yulaf öyle şeylē ekiydik. Mandıramız vâdı. Koyun güdüydük. Avluyu süpürüydük. Bulgur, bulamaç yapıydık. Şimdi yimeklē çok.

15 Sōradan patoz çıktı. Düven vâdı. İneklēle koşâ, sürēsın buydeyi. Kürē tutâsın, buydeylere sıçmasın deye. Yabaları vâdı. Bi dâ savuruydun. Tâne burda kâluyo. Samanı yel götürüyo. Dērmene götürüsün. Bi yılğınlâ oldu mu kesip kesip yaķâdık. Bilek gibi kâlın olurdu. Nacaķla kesēdik. Gündöndü kökü kesēsın. Yıvâsın, tepe yapâsın. Tezek yaķâdık.

20 Kerpiç ev bunlâ. Dedelē yaptı. Ev ev geziylâdı. Loķum toplâlâdı, yufķa toplâlâdı. baķıraçlâlan gezēlēdi. Gece yemek yapâdık davulculara.

25 Buydeyi ısladıyin. Çölmē koy, baķıra koy. Bi kaç zaman duruyu. Çiyiniyin böle ayaklâlan teknenin içinde. Elekten, kevgirden geçiriyin. Suyu çıkıyo. Güneşte kuruduyun. Ufalıyon, neşetse oluyo. Buydeyi kâzana kōrsun. Göbek ata ata kaynadırsın. Dövēsın şeyde. Bulgur oluyi. Dövüyin toķmaķla. Kâyada çekiyin.

Pilimin çorbası. Çok hamur tutuyum. Sini mantısını yapıyım. Siniye diziyim. Hop maşingada kızardıyım alt üst. Kalan hamurdan yazāsın incecik. Oda oda kesēsın onu. Bundan buna katlāsın. Koca karı şeyi. Nineden öyle gördük, yapıyız.

30 Örgü örüydüm. Yelek ördüm kaç tene. Şaşon örüsün. Uzun olan, denişik bunlā. Koyunları kırkıyoduk. Yatırısın, kırkāsın. Yapālānı yıkāsın, didēsın. Taraqlan tarāsın. Kurur unlar. Örekeye bağlā, işlēsın.

20	Konuşan: Mamure Sütçü Derleme Yeri: Tepecik Derleme Konusu: Karışık
----	---

Çocukka kovalamaç oynuyuduk, beştaş oynuyuduk. İp atlıydık, malmuç oynuyduk.

Kırk uçurmada gidiydik, bi kaç kişi toplaşıydık. Bebē de alıydık. Evde yemek yinirdi, iğlenilirdi bizim zamanımızda.

5 Bizim burda bi analı kızlı vādı. aklıdan biraz şeydilē. Gelirdi, nine.

Yağlı yağlı yā pıdık

Tom toma kākıdık

Bi yidik, bi yidik

Bilmem Ali vemiş, bilmem veli vemiş

10 İnek, manda, kuzu baqtık. Buralar hep mēraydı. Şindi mēralarda mēra yok. Hep tarla. Deremiz ne güzeldi. Yamanlı'ya giderke orası dereydi. Şindiki kāriki lağımlā fela karıştı. Ayna gibiydi. Bi adam vādı. Şindikin eşerdi, eşerdi. Kapı kadan bi yere suyun damarını buluydu. Biz de gidiydik. Tas tas testilere çay suyu alıydık. Yaman deresine gidēdik husūsi yorğan yıkamā. Sıcak āşama kadan kurur zeten.

15 Ah, dūnümü ne hatırlıyem! Ālemin enterilēnle gelin olduk. Şindikın başka küğlerden geliydi. Nerde kız var diye. Sende var, bende var her kapıyı gezerlerdi. Deden süt topluydu. Kapının önünden geçiydi deden. O zaman görmüşük birbirimizi.

Burası bayır ya ondan Tepecik. Bu taraf sōradan gelen mācrlā. Esas küğün insanı manav. Benim anānem Tatar'dı. Aşā māle, ĥadi mari sen de konuşur. Bizim bu tarafta yoktur marili. Manavlık mācrlık vādı eskiden. Beni manavlara vēdilē deye ĥalamın qocası ne dūne qarıştı ne qarısını saldı.

SÖZLÜK

A

- Abilyont : Uluabat Gölü'nün ilçe ağzındaki adı.
- abdas : Abdest.
- abu : Acaba anlamına gelen bir edat.
- acığ : Azıcık, biraz.
- áci : Acı.
- adet : Eskiden nişan töreni yerine yapılan bir tören.
- ağşam : Akşam.
- ağıl : Evcil hayvanların barındığı yer.
- ağvil : Tamamı pamuktan üretilmiş kumaş, poplin.
- amıca : Amca.
- analığ : Üvey anne.
- anamıyın bubamıyın : Anamızın babamızın.
- ani : Hani.
- apar- : Bulmak, toplamak, getirmek.

arantısız ğalma-	:	Elinin altında sürekli paranın bulunması.
arḥasıyne	:	Arkasıyla, birinin peşinden gezmek.
arı	:	Arabanın arısı, arabanın ön kısmındaki çıkıntı.
artejen	:	Artrezyen, yer delinerek çıkarılan su.
artıḳın	:	Artık.
artinden	:	Ardından. , arkasından.
aş:	:	Yemek, yiyecek.
aşā	:	Aşağı.
āşam	:	Akşam.
ätle-	:	Ayıklamak, içinde yabancı madde bulunan buğdayı pisliğinden ayırmak.
attuġuvi	:	Attıġını.
avır	:	Aġır.
avşam	:	Akşam.

B

bana diyene yetme-	:	Çok istek gören bir ürünün kalmamasını ifade eden bir deyim.
barabar	:	Beraber, birlikte.
barı	:	Bari anlamında kullanılan bir edat.
beber	:	Biber.
bena	:	Bana.
bendene	:	Buğday ekinlerinin burulup iple bağlanmasıyla oluşan yığın.
beşdaş	:	Beştaş oyunu.
beyü-	:	Büyüme.
bıra	:	Bura.
bırçak	:	Burçak, taneleri hayvan yemi olarak kullanılan bir bitki.
bızā	:	Buzağı, inek yavrusu.
bide	:	Pide.
bōça	:	Poğça.
boğazı dolasıya tokluyne	:	Karın tokluğuna çalışmak, boğaz tokluğuna.

boğmak boğmak	:	Bebeğin kilolu olduğunu ifade eden bir ikileme, boğum yeri.
bōsa	:	Borsa.
bōğün	:	Bugün.
bulamaç	:	Süt ve undan yapılan bir yemek.
buydey	:	Buğday.
büle	:	Böyle.
C		
cabcablan-	:	Büyüyüp gelişmek.
cadıla-	:	Büyü yapmak.
candarma	:	Jandarma.
ced	:	Kadar anlamında kullanılan, yönelme ekiyle birlikte kullanılan bir edat.
cırcırık	:	Küçük çocuklar için kullanılan bir söylem.
cungardeş	:	Hıdırellez şenliklerinde kurulan, dönmeli bir salıncak.

Ç

- cabı : Çocukları korkutmak için geleceği söylenen canavar.
- çal- : Sütü mayalamak.
- çalka- : Yemek yaparken birden fazla maddeyi bütünleştirme.
- çaltılık : Çalılardan, otlardan çok olduğu yer.
- çaput : Eski bez parçası, paçavra.
- çardak : Küçükbaş hayvanların durması için yapılmış barınak.
- çay çek- : Bardağa çay dökmek.
- çekmek : Çekmek.
- çelik çıbık : Çelik çomak oyunu, çocukların çeliğe çubuk ile vurarak oynadıkları oyun.
- çelikçik : Bir çocuk oyunu ismi.
- çepel : Bir ürüne karışmış yabancı madde, kir, bulaşık.
- çerap : Çorap.
- çıkırık : Pamuğu ipe çevirmeye yarayan, ipi eğiren el ile

çalışan bir alet.

çıraķman: : Taşla oynanan bir çocuk oyunu.

çızđı : Çızgi.

çift sür- : Toprağı ekilebilir duruma getirmek için öküzlerle saban sürmek.

çociyne : Çocuğuna.

çoğı : Çok.

çoluğın çocuğın : Çoluğun çocuğun.

çölmē : Yemek konulanderin bir kap.

çul : Naylondan yapılmış yayđı, çuval.

çurba : Çorba.

D

dāřı- : Taşımak.

davulcu aşı : Kesme hamurdan yapılan sulu bir yöresel yemek.

değişik : Sırayla birbirinin tarlasında karşılıksız çalışma, yevmiyesiz çalışma sistemi.

deniştir- : Değiştirmek.

dermen	:	Değirmen, bulgur, nohut, buğday gibi yiyecek maddeleri öğütmeye yarayan alet.
deyelekten	:	Diyerekten.
dincel-	:	Dinlenmek, rahata ermek.
dival	:	Kaliteli kumaştan yapılan kıyafet.
divitin	:	İçi havlu gibi olan yün kumaş.
doğa	:	Dua.
doğuz on	:	Doksan.
domatis	:	Domatis.
domuşçuğ	:	Taş ve sopa ile oynana bir çocuk oyunu.
dömel-	:	Secde eder gibi yere yatık durmak.
dövlet	:	Devlet.
duğ-	:	Doğmak.
dübek taşı	:	Bulgur, buğday gibi maddelerin öğütüldüğü içi oyuk taş.
düne	:	Düğüne
dümbek	:	Darbuka.

düven : Buğayın tanesini ve sapını ayırmaya yaraya
ineklere koşulan bir alet.

E

ecikin : Azıcık.

egerin : Eğer.

eline çociği gel- : Çocuk doğurmak.

em : Hem.

enteri : Entari, tek parça kıyafet.

ep : Hep.

ergin : Olgun, yetişmiş.

esker : Asker.

F

falile : Fanila, içlik, Kıyafet altına giyilen iç çamaşırı.

fasille : Fasulye.

fele : Filan anlamına gelen, belirsizlik ifade eden bir zamir.

felemek ipliği : Felemenk ipliği, dokumada kullanılan beyaz iplik.

ferece : Kadınların sokağa çıkarken üstlerine giydikleri uzun üstlük.

fistan : Tek parça kadın elbisesi.

fotraf : Fotoğraf.

G

đadan : Kadar.

đar- : Karmak, karıştırmak.

đaşıık : Kaşıık.

đāve : Kahvehane.

đayınna : Kaynana

đaynata : Kaynata.

đama : Oyunda kazanılan puan.

đalbur : Büyük delikli elek.

đar- : Karmak, karıştırmak.

đāri : Artık

ğayınço	:	Bir kişinin kocasının erkek kardeşine verilen isim.
ğayme	:	Kâğıt para, kayme.
ğavğa	:	Kavga.
gelbā	:	Galiba.
gelemēri	:	Gelemez.
gelende	:	Geldiğinde anlamına gelen bir zarf-fiil.
ges-	:	Kesmek.
get-	:	Getirmek.
geyin-	:	Giyinmek.
geze	:	Düğünden sonra gelini gezdirme geleneğinin adı.
ğıcır	:	Fırındaki nesneyi almak için kullanılan tahtadan uzun gereç.
ğirep	:	Kumaştan yapılan bir çeşit örtü.
ğıgın	:	Kırgın.
gibik	:	Gibi.

giçkiriye kıadan	:	Geçe kadar.
gine	:	Yeniden, gene, yine.
gitibeni	:	Gidip anlamına gelen bir zar-fiil.
go-	:	Koymak.
goŃŃu	:	KomŃu.
gov-	:	Kovmak, defetmek.
gozagabiyi	:	Koza kabuęu, hamurdan yapılan koza kabuęuna benzeyen bir mantı çeŃidi.
göçür-	:	Yıkmak, bozmak.
göynünden	:	Gönlünden.
görüt-	:	götürmek.
göt-	:	Götürmek, taşımak.
gözer	:	SavrulmuŃ buędayı samanlarından ayırmak için kullanılan elek.
guca	:	Kocaman, büyük.
gur-	:	Kurmak.
guran	:	Kur'an.

ğurum : Kurum, is.

ğuvatlı : Kuvvetli.

ğügercin : Güvercin.

ğüvē : Damat, güveyi.

H

ğamaklık : Ahmaklık.

ğamır : Hamur.

ğamur bamyesi : Hamurdan küçük topçuklar yapılmasıyla oluşan tavuklu yemek.

ğarman : Ekinlerin düvenden geçirilerek tanesinden ayrıldığı alan.

ğaş1 : Aş1.

h1be : Heybe, içine eşya konulan bez veya kumaş torba.

Hidirlez : Hıdırellez, Hızır ile İlyas'ın yılda bir kere buluştukları düşünülen mayıs ayının bir günü.

heral : Herhalde.

hindi : Şimdi.

h llek : Tavukların yumurtladığı yer.

horoz  n ğ  : Hamurdan yapılan bir tatlı çeşidi.

horun : Fırın.

İ

ifo : Arabaya verilen bir isim.

iğinci : İkinci.

iğit- : Y n  ip h line getirmek, eğirmek.

iğlenç : Eğlen .

iğşimik : Sütün kestirilmesi ile yapılan yiyecek.

ifa  : Ufa .

il : Aile dışındaki bireyler, yabancı.

il zım : Lazım, gerekli olan.

ilkin : İlk olarak.

inin günün : Hısım akraba, tanıdık, aienin yakınları.

K

- kafasız kal- : Cahil olmak, okula gitmeyenler için kullanılan bir deyim.
- kağ- : İttirmek, ileri doğru itmek.
- kama kağ- : Düğünlerde tahta bir yüzeye yapılan anı bırakma eylemi, ucu sivri bir aletle tahtayı oyma.
- karıyın : Karının.
- kārikin : Artık anlamında kullanılan bir zarf, gari.
- kaşa : Mısır unundan ve sudan yapılan bir yiyecek.
- kavurğu : Mısırın kavrulup kayada çekilmesiyle oluşan bir yiyecek.
- keke : Konuşma güçlüğü çeken, konuşurken heceleri tekrarlayan kimse.
- keltikli : Çentikli, tırtıklıolan.
- kere : Ayrılma ekiyle birlikte kullanılan, sonra anlamına gelen edat.
- keremetlik : Çatıları örtmek için kullanılmış kızıl renkte evhalardan oluşan alan.

kesme	:	Yörüklerin üstlerine giydikleri, kolları uzun yırtmaçlı, üzeri işlenmiş cepken.
kev	:	Köy.
kıırk-	:	Saç, sakal kesmek.
kısmetten artugi yoқты	:	Ne kadar uğraşırsan uğraş alnına ne yazıldıysa başına o gelir, anlamında kullanılan söz.
kıvırma	:	Hamurdan yapılan bir börek çeşidi.
kızan	:	Çocuk.
kızaltı	:	Düğünün ertesi günü gelin evine yapılan ziyaret.
kili	:	Ki bağlacı.
kit-	:	Gitmek.
kompil aşı	:	Patates ile yapılan bir yemek.
kovalamaç	:	Çocukların birbirini kovalayarak oynadığı oyun adı.
Koyin	:	Koyun.
koş-	:	Öküz ve inek gibi hayvanların arkasında çekecekleri arabaya bağlamak.
koşi	:	Koşu.

köfün	:	Küfe, eşya taşımaya yarayan büyük sepet.
kölgelik	:	Gölgelik.
kuşumav gibi oturup dur-	:	Tek başına, kimsesiz olmak.
küçig	:	Küçük.
kür orman	:	Meşelerin çok olduğu yer, gür orman, meşelik.
küfleş	:	Çok yorulmak, bitkin duruma gelmek.
küy	:	Köy.
küz	:	Köz, kor, ateş parçası.

L

lambayı öldür-	:	Işığı kapatmak.
laylon	:	Naylon.
löküs	:	Aydınlatma, lamba.
löngür	:	Açılan küçük bir çukura taş sokmaya çalışarak oynanan çocuk oyunu.

M

- maḳmıl : Makbul, kabul gören, istenen.
- malbuç : Sopa ve taşla oynanan bir çocuk oyunu.
- mamil : Duvar sıvamak için toprak ve sudan yapılan çamur.
- Manav : Yerli, Yörük.
- mara : Macırların seslenmek için kullandıkları ünlem.
- mari : Macırların kullandığı bir seslenme ünlemi.
- maşakḳat : Zorluk, sıkıntı.
- maşınḡa : Odun ve kömürün yakıldığı, ısınma için kullanılan soba.
- matır : Sütlerin mayalanması için toplandığı tahtadan bir gereç.
- mayane : Muayene, bir kişinin hasta olup olmasını anlamak için yapılan inceleme.
- mehlem : Merhem.
- mene : Bana.
- mēra : Hayvanların otlatıldığı otlak alan.

mezerleğin	:	Mezarlığın.
mıntı	:	Mantı.
misir	:	Mısır.
moka	:	Taş ve sopayla oynanan bir çocuk oyunu.
muğa	:	Moka.
musaf	:	Kur'an.
N		
nāpacan	:	Ne yapacaksın.
necisin	:	Nasılsın.
neçe	:	Nasıl.
nire	:	Nereye.
nōbet vur-	:	Gelin alıcı töreni esnasında köyün girişinde davul çalınması.
nuğut	:	Nohut.
nōfus	:	Nüfus.

O

o- : Olmak.

oğlağına : Oğlak ile.

odabaşı : Köylerde genellikle erkeklerin toplanıp vakit geçirdikleri yer.

ođlā : Oklava, hamur açmaya yarayan, uzun tahtadan yapılan bir mutfak gereci

oğuntu : Düğüne çağırmaq için verilen eşya.

ondele : Düğünlerde saçlara yapılan iri bukleler

ot- : Oturmak.

Ö

öğüne : Ötüne.

öle : Öyle.

öleş- : Üleşmek, paylaşmak, bölüşmek.

ölüp : Ölmüş.

önkü : Önceki.

önlük	:	Evin ön tarafında bulunan çıkıntı.
öreke	:	Yün işlerken kullanılan çatallı sopa.
örsele-	:	Hırpalamak, üzerindikiler dökülsün diye sallamak.
öyünden	:	Önünden.

P

pastıralık	:	Yaban otlarıyla kaplanmış yer, pastranlık.
patoz	:	Tarlada buğday sürmek için kullanılan bir tarım
pilimin çorbası	:	Hamurdan yapılan bir çorba.
piniveri	:	Biniverir.
pipirik	:	Taşla oynanan bir oyun.
piren	:	Kökünden kömür yapılan bir ağaç türü.
pomak	:	Rumeli’de Bulgarca konuşan Müslümanlar.
puharelik	:	Fukaralık, fakirlik.
pulanda	:	Evin tavanının pürüzsüz olması için ustaların kullandığı bir gereç.

R

radye : Radyo.

reCber : Çiftçi.

rende : Ev yaparken ustaların kullandığı, yüzeyi pürüzsüzleştirmek için kullanılan gereç

S

saban : Tarla sürerken kullanılan, iki demir ucu hayvana takılan tarım aracı.

sabın : Sabun.

sahıby : Sahibi.

salık ver- : Haber vermek.

sarkaç : Bir nesnenin yassı olmayan yerleri, sallanan.

sav- : Sağmak.

sede : Sade.

sene : Sana.

sıpıt- : Bir kenara fırlatmak.

sınaz : Tınaz savurmak, yığın hâlindeki ekinlerin

		savurularak yabancı maddelerden ayrılması.
sō	:	Sonra.
soğra	:	Sofra, yemek yemeğin kurulan düzen.
somun	:	Yuvarlak ve şişkin ekmek.
sondan kene	:	Daha sonra anlamında kullanılan bir zarf.
söven	:	Tahtadan bir kazık.
söz	:	Şu an evli olmadığı eşinden olan çocuklar için kullanılan sözcük.
söylen	:	Söyleyin.
soğan	:	Soğan.
sundırma	:	Evlerde güneşten ve yağmurdan korunmak için yapılmış, arkası duvara dayalı çatı
suv-	:	Sevmek.
sülâhi	:	Sürâhi, içecek koyulan cam veya plastik kap.
süle-	:	Söylemek.
sütlük	:	Pencerenin önünde sütün mayalanması için konulan yer.

Ş

şarşon : Örgü ile örülen uzun çorap, patik.

Şarman : Şehriman, Bursa ilinin Mustafakemalpaşa ilçesinin bir köyü.

şinci : Şimdi.

şindi : Şimdi.

T

taşsi : Taksi.

taliğa : At arabasının küçüğü.

tanışık yap- : Evlilik öncesinde ailelerin tanışması.

tavuh : Tavuk.

tellal : Herhangi bir duyuruyu halka duyurmak için sokak sokak gezip bağırarak kimse.

tene : Tane.

tespigine : Teşpih ile.

tiyze : Teyze.

tokaç	:	Çamaşır yıkamada kullanılan tahtadan bir tokmak.
toķu-	:	Dokumak, yün ipliklerden çorap yapmak.
tokuyna	:	Ayağa giyilen, tahtadan yapılan bir terlik çeşidi.
tom tom	:	Ramazan davulu.
tupraħtan	:	Topraktan.
tutubeni	:	Tutup.
U		
u	:	O.
ufaraķ	:	Daha az küçük, ufaktan daha az, ufakça.
undan geyni	:	Ondan sonra anlamına gelen bir zarf.
unnarı	:	Onları.
Umreli	:	Rumeli.
ur-	:	Vurmak.
uşak	:	Çocuk.
uyuştur-	:	Sütü yağ yapmak için mayalamak.

Ü

üçün : İçin.

üğsüz : Öksüz.

üge : Önce.

ügey : Üvey.

üglen : Öğlen.

üğren- : Öğrenmek.

üğür- : Hayvanların çıkardığı yüksek ses.

üğüt- : Öğütmek.

üle : Öyle.

ünle- : Seslenmek.

ürt- : Örtmek.

üzden : Kendinden.

Y

yā : Yağ.

yağa : Kenar, taraf, kıyı.

yasıl-	:	Bırakmak, dağılmak.
yayıq	:	Sütten yağ elde etmek için kullanılan bir gereç.
ye	:	Ya bağlacı.
yengürüçten	:	Yeniden.
yöri-	:	Yürümek.
yörüylek	:	Yürüyerek, yayan gitme.
yala	:	Köpek ve inek gibi sokaktan geçen hayvanlara su içmesi için yapılmış su çukuru
yesir	:	Esir.
yığın	:	Bir maddenin bir araya getirilmesiyle oluşmuş kitle.
yılgın	:	Büyük, dikenli, yabani otlar.
yımırta	:	Yumurta.
yoh̄di	:	Yoktu.
yummaca	:	Hamurdan yapılan bir mantı çeşidi.
yondur-	:	Yontturmak, Ağaçların fazla dallarının temizlenmesi işi.

yumulğaç: : Saklambaç oyununun yöresel ismi.

yumrul- : Bükölmek, yamulmak.

yümsek : Yüksek.

Z

zāre : Hayvan yemi.

zate : Zaten.

zerzap : Öteberi, sebze, zerzevat.

zornan : Zorlama ile yapılan iş, zorla.

EK 1: Fotoğraflar

Şekil 1: Çıkırık örneği.

Şekil 2: Bakıraç örneği.

Şekil 3: Yörük kıyafeti örneği.

Şekil 4: Hurun örneği.

Şekil 5: Tokaç rneği.